PARİS EV İŞGALLERİ

ENGİN ERKİNER

PYA
Kültür Dizisi

09_10_2015 -
idefix

ÜTOPYA

Ütopya Yayınları: 51
Siyasal Kültür Dizisi: 7

© 2001 Ütopya Yayınevi
Engin Erkiner

Kapak Düzeni
Nilüfer Korkmaz

Dizgi
Sevgi Küçük

Birinci Basım
Eylül 2001

Baskı ve Cilt
Cantekin Matbaası
Tel: (0 312) 384 34 35

ISBN 975-8382-64-0

Ütopya Yayınevi
Halk sokak 24/1 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28
e-posta: utopyayayinevi@hotmail.com

ENGİN ERKİNER

PARİS EV İŞGALLERİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 7

BİRİNCİ BÖLÜM

İLK GÜNLER 9

1) PARİS VE TÜRKİYELİLER 9

2) KONFEKSİYON 17

3) BAŞKA BİR DÜNYA 20

İKİNCİ BÖLÜM

İŞGALE DOĞRU 23

1) ÖRGÜTLENME ÇABALARI 23

2) "TEK YOL DEVRİM" 26

3) DERNEK 28

4) KAÇAK GÖÇMEN AFFI 30

5) ATÖLYE İŞGALLERİ 32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞRUDAN EYLEM ÖRGÜTÜ 35

1) AVRUPA'DA SİLAHLI MÜCADELE-KISA TARİHÇE 35

2) DOĞRUDAN EYLEM: 1978-1982 DÖNEMİ 38

3) DOĞRUDAN EYLEM: 1983-1987 DÖNEMİ 42

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞGAL 45

1) HAZIRLIK 45

2) İŞGALİN İLK GÜNLERİ 50

3) TARTIŞMALAR 53

4) YERLEŞME 58

5) POLİS SALDIRISI 62

BEŞİNCİ BÖLÜM
MAHKEME 71
1) HAZIRLIK 71
2) DURUŞMA 74
3) DURUŞMA SONRASI 76

ALTINCI BÖLÜM
SONA DOĞRU 81
1) GÜNLER GEÇERKEN 81
2) TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ 87
3) ÇÖZÜLME 90

YEDİNCİ BÖLÜM
ÖRGÜTSEL AYRILIK 97
1) GECE 97
2) AÇLIK GREVLERİ 99
3) AYRILIK 103

SEKİZİNCİ BÖLÜM
EV İŞGALLERİNİN BİTİŞİ 107

DOKUZUNCU BÖLÜM
SONUÇ YERİNE 111

EKLER
EK I: 114
EK II 119
EK III 123

GİRİŞ

Kitap, Haziran 1981-Ağustos 1982 arasında Paris'te bulunan Türkiyeli göçmen işçilerin yaşamından önemli bazı kesitleri kapsıyor. Fransa, Almanya'nın tersine, Türkiyeli politik ilticacıların 1982 sonlarından başlayarak yoğun olarak geldikleri bir ülkedir. Anlatılan dönemde Paris, tek tük Türkiyeli politik ilticacının bulunduğu, Türkiyeli kitlenin büyük oranda göçmen işçilerden oluştuğu bir özelliğe sahiptir. Dönem, ayrıca Fransa'nın yakın tarihi bakımından da önemlidir. Sosyalist Parti'nin seçimleri kazandığı, ardından François Mitterrand'ın Cumhurbaşkanı seçildiği, "sol hükümet" ve "sol cumhurbaşkanı"nın uygulamalarının sadece Fransa'da değil, başka ülkelerde de dikkatle izlendiği bir dönemdir söz konusu olan. Kaçak göçmen işçilerin affı ve bir bölüm Türkiyeli göçmen işçinin "Doğrudan Eylem" (Action Directe-AD) örgütüyle birlikte, Paris'in 18. bölgesinde üç apartmanı işgal ederek günlerce Fransız basınında ve televizyon kanallarında konu olmaları göçmenler açısından bu dönemin en önemli iki olayıdır.

Action Directe (AD), Batı Avrupa ülkelerinde düzene karşı silahlı mücadele veren en tanınmış üç örgütten biridir (Diğer ikisi Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) ile İtalya'daki Kızıl Tugaylar'dır). Bu örgütle Türkiyeli göçmen işçiler arasındaki ilişkiler, ev işgalcileriyle AD'in yollarının nerede birleşip nerede ayrıldığı, bazı politik mültecilerin AD'e katılması, işgalcilerin zamanın Paris Belediyesi'yle mahkemelik olmaları (zamanın Paris Belediye Başkanı, şimdiki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'tır), polis saldı-

rıları, kitlesel bir mahkeme, ev işgallerinin bitişi ve bu süreçte önemli oranda başkalaşan işgalcilerin tek ya da gruplar halinde kendi yollarına gitmeleri... Bu dönem, bütün yönleriyle o dönemin içinden ilk kez anlatılmaktadır.

Kitap özellikle ev işgalleri döneminin öncesini ve bir oranda da sonrasını, tartışmaları, eylemleri, umutları, insanlar ve gruplar arasındaki ilişkileri anlatmayı amaçlamaktadır.

Kitapta anlatılan kişiler ve olaylar gerçektir. Yakın tarihin kısa ama yoğun bir dönemi öyküleştirilmeden, doğrudan anlatılacaktır. Ev işgallerini haber yapan gazetelerden örnekler kitabın sonunda yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

İLK GÜNLER

1) PARİS VE TÜRKİYELİLER

Şam havaalanından uçağa bindikten yaklaşık bir ay sonra, 1981 yılı Haziran başlarında bir gün Paris'in Doğu Garı'nda trenden indim. Yolculuk hesapta birkaç gün sürecekti, ama oldukça maceralı bir şekilde uzadı. Fransa'ya pasaportsuz olmama rağmen pasaport kontrolünden iyi İngilizcem sayesinde geçerek girmiştim. Akşam olmuştu ve ucuz bir otel bulup uyumaktan başka şey düşünmüyordum.

Ertesi gün yanımdaki kağıtta yazılı adresi aramaya başladım. Adres deyince, bildiğimiz adreslerden sanmayın: "Şefik K., Strasbourg St. Denis", o kadar. Adı Strasbourg Saint Denis olan semti bulmuştum, ama Şefik'i bilen yoktu, yolda Türktür diye yaklaştığım birkaç kişi de İtalyan çıkmıştı. Rastladığım bir Türk ise benim gibi yeniydi. O sıralar Türkçe adlı bakkallar, manavlar, lokantalar olmadığından soracak başka yer de yoktu.

Sonradan Paris'te Türklerin yoğun olarak bulundukları semt olduğunu öğreneceğim Strasbourg Saint Denis'de duvarlar Türkçe yazılamalarla doluydu. Üç çeşit imza vardı: Halkın Kurtuluşu, Devrimci Yol, Halkın Devrimci Öncüleri.

Sonuncusu en çok olanıydı; yazılacak yerin geniş olduğu yerde üç kelime, dar olduğu yerde üç harf olarak neredeyse her duvarda yazılıydı (Sonradan Abuzer adlı bir arkadaşın örgütün adını gazetelerden okuyup hoşlandığını ve aklına estikçe tek başına yazılama yaptığını öğrenecektim). İçimi sıkıntı basmadı desem yalan olur. 1978'de içinde bulunduğum örgüt ikiye ayrılmış, birisi THKP-C (Acilciler) diğeri HDÖ adını kullanmıştı. Ben ilkinde kalmıştım, bu nedenle her tarafta karşıma çıkan yazılamalara bakıp, tam da yerine düştüm, diye düşünüyordum.

Saatlerce dolaştım, akşam olmak üzereydi ve sonuç yoktu. Cebimde iyice azalan paranın paniği yavaşça içimi dolduruyordu. O sırada önünden geçtiğim bir gazete bayiinde bir köşeye sıkışmış Hürriyet'i gördüm. Paris'te Türkçe gazete bulabileceğimi hiç düşünmemiştim. Önce almayı düşündüm, sonra vazgeçtim. Orada durup gazete alan birini beklemek daha uygundu. Yaklaşık bir saat de böyle geçti. Artık beklemeyi bırakıp bu gece ne yapacağımı düşünsem iyi olacaktı. Yeniden otele gidemezdim, param iyice azalmıştı, bir parkta gecelemek de kimliği olmayan birisi için tehlikeliydi. O sırada yorgun yüzlü genç bir adam Hürriyet aldı. İşten çıkmış, gazete alıp evine gidecek bir işçi havası vardı. Hemen yaklaşıp sordum, uzaktan geldiğimi, Paris'te kimseyi tanımadığımı da ekledim. Kağıdı okudu, sonra doğal bir şeyden söz eder gibi, "Şefik'in konfeksiyon atölyesi var, ben de orada çalışıyorum" dedi. En önemli sorun çözülmüştü, Şefik'i tanımıyordum, ama aradığım kişiye onun aracılığıyla ulaşabileceğimi biliyordum, en azından bana öyle söylenmişti. Strasbourg'un arka sokaklarına girdik. Konfeksiyon atölyesine kadar gitmeye gerek kalmadı, çünkü sokaklardan birinde, yanında birkaç kişiyle yürüyen, Şefik aracılığıyla ulaşmaya

çalışacağım adamla, Süleyman'la karşılaştım. Paris bu kadar küçüktü demek!

Haziran ayının ilk günleriydi, yağmur yoktu, ama akşam olunca hava iyice serinlemişti. Süleyman dışında kimseyi tanımadığımdan ne konuşacağımı bilemiyordum. Gece bir arkadaşın evine gidip yemek yedik, konuştuk; Türkiye'yi, kısaca Suriye'deki durumu anlattım, onlar da Paris'i anlattılar. Sonra, üç kişi, tek odalı çok küçük bir eve gidip, orada yattık. Üçüncü kişi Ahmet'ti. İstanbul'dan birkaç ay önce gelmiş ve deri dikiminden anladığı için konfeksiyonda hemen iş bulmuştu. Oda onun üzerineydi. Konuşmalarından anladığım kadarıyla gerici olmayan, ama dünyadan da fazla haberi bulunmayan bir insandı. Ertesi gün kahvaltı yaptık ve gitti. Süleyman'a ne olduğunu sordum. "Odayı bize bıraktı" dedi. "Ben kendime yer bulurum, siz kalın" demiş. Paris'in içinde kiralık oda bulmanın ne kadar zor olduğunu o sırada bilmiyordum. Zaten arayamazdık da, çünkü paramız yoktu. Yer sorununun bu kadar hızlı çözülmesi geceden beri süren şaşkınlığımı biraz daha artırdı. Burası da Türkiye dışıydı, ama Suriye'den oldukça değişik bir yerdi.

Suriye'ye her politik örgütten akın akın insan geliyordu. Konuşulan konu hep aynıydı: operasyonlar, yakalananlar, ölenler, nasıl kaçabildikleri, geride kalanlar, dönüş olanakları... Suriye ile ilgili bir sorun yoktu. Gelenler hemen Filistin örgütlerinden birinin bürosuna gidiyor ve kimlik alıyordu. Suriye yönetimi kimseye resmi belge vermiyor, ama Filistin kimliğini -en azından o dönemde- kimlik olarak kabul ediyordu. Örgütler Türkiye'den gelen insanlarını Filistin kamplarına asker olarak yerleştiriyorlardı. Orada talim yapılıyor, nöbet tutuluyor, karşılığında da asker aylığı alınıyordu. Evli olanların maaşı daha yüksekti, maaş ayrıca çocuk sayısına gö-

re de artıyordu. Eş ve çocuğun orada bulunması gerekmiyor, Türkiye'de kalanlar için de ödeme yapılıyordu. Örgüt üyeleri, maaşlarının büyük bölümünü örgütlerine veriyorlardı. Bu para, eski ekonomik kaynakların tümüyle ortadan kalktığı o kargaşa döneminde örgütlerin çok işine yaradı.

Herkesin düşüncesi bir süre sonra geri dönmekti, ama nasıl? Türkiye'de küçük yerlerde barınmak neredeyse olanaksızdı. Büyük kentlerde ise ancak çok az kişi gizlenerek kalabilirdi. Bırakın geri dönmeyi, ülkenin her yanından insanlar akın akın geliyordu. Henüz kimse Avrupa'ya gitmekten söz etmiyor, hatta bazıları bundan söz edildiğini bile duymak istemiyordu. Orası, tam bilinmese de, insanı yozlaştıran kötü bir yer olarak algılanıyordu. Ben kendi isteğimle gitmek istemiştim, çünkü örgüt yönetiminde birlikte olduğum insanlarla anlaşmanın olanaksızlığını orada iyice anlamıştım. "Nedir sorun?" denilse, o sırada tam olarak anlatamazdım. İdeolojik olmaktan daha derin, kültürel bir sorun vardı aramızda. Olaylara bakışımız, insanları değerlendirme tarzımız, geçmiş konusundaki görüşlerimiz; her şeyimiz iyice farklılaşmıştı. O güne kadar dinle ilgisi olmayan insanların Suriye'de prim yapması nedeniyle keskin Alevici olmalarından da hiç hoşlanmıyordum. Suriye'de yapacak bir şey yoktu, Arapça bilmiyordum, küçük bir yerde oturup sürekli okumak da bana göre değildi. Israrla gitmek istiyordum, ilk fırsatta tehlikeli bir yolculuğu göze alarak oradan ayrıldım.

Hedef Paris'ti. Orada birkaç taraftarın dışında kimse yoktu. Önceden ne yapacağımı tasarlamış olmama karşın, burada oldukça farklı bir durumla karşılaşmıştım. Fransa'yı Suriye gibi sanıyor, bu ülkeye özgü yapacak fazla bir şey olmadığına inanıyordum. Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli devrimcilerin geldikleri ülkeyi düşünmek ve oradakilere destek olmaya çalış-

manın dışında da önemli uğraşıları olabileceğini hiç düşünmemiştim. Fransa büyük oranda Paris demekti ve akşamki birkaç saatlik konuşmamızın büyük bölümü bu kentteki Türkiyelileri yakından ilgilendiren konular üzerinde geçmişti.

Fransa genel seçimleri öncesinde Sosyalist Parti (SP), ülkede kaçak olarak yaşayan göçmenler için af çıkarmayı vaat etmişti. Kaçak göçmenler, kısa sürede Fransız solu içinde önemli bir tartışma konusu oldu. Fransız Komünist Partisi (FKP), patronların göçmen işçiler aracılığıyla ücretleri düşürdüğü, bunun da Fransız ya da göçmen kökenli tüm işçilerin aleyhine olduğu düşüncesinden hareketle, ülkeye yeni göçmen gelmemesini, ülkede bulunanların ise Fransız işçileriyle eşit haklara sahip olmasını savunmuş, SP ise bu tutumu "ırkçılık" olarak değerlendirmişti. Bu sırada kaçak göçmenler Fransa'daki konumlarının normalleştirilmesi için gerekli girişimlerin yapılması talebiyle açlık grevine başladılar. Greve aralarında Türkiyelilerin de bulunduğu çeşitli uluslardan kaçak göçmen işçiler katıldılar. SP grevi destekledi. Sonuçta grevcilerin istekleri kabul edildi, ama seçim kampanyası döneminde somut bir adım da atılmadı. SP'nin seçimlerdeki ana temalarından birisi göçmenlerdi. Grevde yer alan Türkiye solunun bir bölümü -Devrimci Yol- SP'nin seçim mitinglerine katıldı ve FKP'yi ırkçılıkla suçlayan pankartlar taşıdı.

SP seçimlerden başarıyla çıktı. Ardından Fransa'da büyük önem taşıyan bir makamın, cumhurbaşkanlığının yenilenmesine karar verildi. Onu da SP'nin adayı François Mitterrand kazandı. Böylece idari yönden SP'nin çeşitli konularda kendi politikasını uygulaması önünde önemli bir engel kalmamış oluyordu. Ne var ki, seçimlerin ardından aylar geçmesine karşın, SP, kaçak göçmenler için yeni bir yasal düzenleme yönünde adım atmıyordu.

Süleyman ve diğer arkadaşların hiçbirisi kaçak durumunda değildi; ama konuyla yakından ilgileniyorlardı, bir bölümü açlık grevine de katılmıştı. Çeşitli uluslardan kaçak göçmenler, Fransa'da oturma ve çalışma izni olanlardan bir bölümünün de katılımıyla yeni hükümete seçim öncesi vaatlerini hatırlatmak için Paris'te bir yürüyüş yapmayı planlıyorlardı.

Anlatılanları dikkatle, anlamaya çalışarak, bazen sorular sorarak dinlemiştim. Sahi, burada sadece Türkiye'yi düşünen, oradaki ağır baskıdan ve sorunlardan başka bir şeyle ilgilenmeyen insanlar da yok muydu? Suriye'den tanıdığım Süleyman bile sorumu garipsedi; yaşadığı ülkeyle, buradaki Türkiye insanının sorunlarıyla ilgilenmeden, bu konuda görüş üretip eylemlere katılmadan insan kendisini nasıl devrimci olarak niteleyebilirdi? Türkiye'de faşizm, korkunç boyutlara varan işkence vardı; orada çok zor koşullarda bulunan devrimcilere mutlaka destek olunmalıydı; ama yaşadığı yerle, buradaki sorunlar ve mücadeleyle ilgilenmeden sadece Türkiye'ye yönelik çaba harcamak da biraz garip bir devrimcilik olurdu. Böyle insanların Almanya'da olduğunu duymuşlardı; Fransa'da, özellikle de Paris'te bu tür insanlar -henüz- yoktu.

20 yıl sonra geriye baktığımda, Avrupa'da ilk kez Paris'e gelmenin ve bilinç düzeyi düşük ama bu alana özgü mücadelede yer almış insanlarla karşılaşmış olmanın benim için önemli bir şans olduğunu düşünüyorum. Almanya'ya ve Türkiye'deki silahlı mücadelenin sorunları dışında hiçbir konuyla ilgilenmeyen insanların arasına da gelebilirdim. Yaklaşık bir yıl sonra Almanya'da aynı örgütten arkadaşlarla karşılaştığımda bu durumu açıkça görecektim; yıllardır yaşadıkları ülkenin özellikleri ve o ülkedeki Türkiyelilerin sorunları ve mücadelelerine yönelik ne ilgileri ne de bilgileri vardı.

Hakkında bir şey bilmediğiniz bir konuyu öğrenmek isteyip de kaynak bulamazsanız ve bölük pörçük bilgiler içeren konuşmaların dışına çıkamazsanız ne yaparsınız? Sorunları ve özellikleri hakkında hiçbir şey bilmediğim bir alana "sorumlu" olarak gelmiştim, insanlar -Türkiye'den kaynaklanan özelliklerim nedeniyle- söylediklerimi dikkatle dinliyorlardı; ben de doğruya yakın şeyler söylemeliydim.

Ertesi gün odadaki dergileri karıştırdım. Devrimci Yol'un Almanya'daki uzantısı Devrimci İşçi'deki birkaç yazı; "Türkiyeli devrimciler Avrupa'da ne yapabilirler?", "Bu ülkelerdeki mücadeleyle Türkiye'deki mücadele arasındaki bağ nasıl kurulabilir?" gibi sorunların varlığına işaret eden genel değerlendirmelerin ötesine gitmiyordu. Avrupa'daki Türkiyeli devrimciler tümüyle geldikleri ülkeye yönelik mücadele edemezlerdi; ne yapabileceklerinin ise yanıtı yoktu. Bu konuda Fransızca yazılmış makale ve kitaplar olabilirdi. Cezayirli devrimcilerin, ülkelerinin kurtuluş mücadelesi sırasında, Fransa'da yaşayan çok sayıda Cezayirli arasında önemli çalışmalar yaptıklarını ve eylemler düzenlediklerini hapishanede iken kaynağını hatırlayamadığım bir yerde okumuştum. En azından 1960'lı yılların gazete ve dergilerinde bu konuda yazılar olmalıydı. Fransızca bilmiyordum, aramızda günlük konuşmanın ötesinde Fransızca bilen de yoktu. Aynı konuda İngilizce yapıtların olup olmadığı, olsalar da nerede bulunabilecekleri konusunda hiçbir fikrim yoktu.

Bütün gün evde yalnızdım. Süleyman ve diğer arkadaşlar çalışıyorlardı. İçimde yükselen arzuyu bastırıp dışarı çıkmadım, ertesi gün ise beni kimse evde tutamazdı. İlk gün yürüyerek büyük bir tur attım. Kaldığım küçük oda İtalya Meydanı'na yakındı. Küçük dükkanlar, adım başı kahveler, sık aralıklı metro durakları... Sonraki günlerde dolaşım alanım

genişledikçe denizi olmayan bir İstanbul'a benzettiğim, ama daha düzenli ve çok yönlü olan bu kenti iyice sevecektim.

Paris'e geldikten yaklaşık bir hafta sonra Süleyman, aradığım kaynakları bulabileceğim düşüncesiyle beni "Pompidou Merkezi" olarak bilinen kentin büyük kütüphanesine götürdü. Sadece çelik ve cam kullanılarak yapılmış çok katlı bu binada, her yan kitap ve dergiyle doluydu, ama bildiğim kütüphanelere benzemiyordu: dışarıya kitap verilmiyor, eski gazeteler mikrofilme alınmış, istenip, özel bir makinede büyütülerek okunuyor, istenirse kopyası alınıyordu; kısaca sistemi ve dili bilmeyenin burada aradığını bulması mümkün değildi. Aklıma tren Doğu Garı'na girerken gördüğüm manzara geliyor: iki yanda uzanan sayısız gibi görünen raylar, bekleyen, gelip giden trenler. Türkiye'de büyük kentte büyümüş olmama karşın bu gar bana çok büyük gelmiş ve "böylesi bir sistemi kurmak ve işletmek için büyük bir beyin gerek" diye düşünmüştüm. Kütüphanede de aynı duyguya kapılmıştım. Sonraki günlerde arada bir buraya gelip hiçbir şey yapmadan kitaplara bakmakla yetinecektim.

Paris'te artık metro ve otobüsle de dolaşabiliyordum. Telefon rehberinden Alma Köprüsü civarında bir Amerikan kütüphanesi olduğunu öğrenmiştim. Orada da aradıklarım yoktu; dahası, kimliğim olmadığı için kütüphane kartı çıkartamıyor, istediğim kitabı ödünç alamıyordum. Türkçe günlük gazete dışında bir şey okuyamamak sıkıntı veriyordu, ama paramız ancak makarna çeşitleri ve Arap sosisiyle karnımızı doyurmaya yettiğinden, Opera Meydanı yakınında bulduğum bir kitapçıdan İngilizce kitaplar almam da olanaksızdı.

Bu kenti olabildiğince tanıyıp değişik çevrelerden insanlarla konuşup tartışmaktan, bilgi kırıntılarını birleştirip ka-

famdaki sorunların çözümü için bir sonuca ulaşmaya çalışmaktan başka yol kalmamıştı. Teorisiz, sistemsiz, tümüyle pratiğin önümüze çıkardıklarından öğrenmenin tehlikeli olduğunu biliyordum, ancak başka seçeneğimiz de yoktu. Pasaportumun, daha doğrusu Fransa'da asıl önemli olan oturma kartımın olmaması önemli bir engeldi. Arkadaşlara göre, Paris'te ancak geç saatlerde ya da bir gösteride olay çıkması durumunda kimlik kontrolü yapılırdı. Yine de dikkatli olmam gerekiyordu; belirsiz bir süre daha kimliksiz dolaşacağımdan, yürüyüş, miting gibi eylemlere katılmayacak, uzaktan izleyecektim.

2) KONFEKSİYON

Çevremdeki herkes konfeksiyon atölyelerinde çalışıyordu. Denildiğine göre, Paris'te ilerici olan hemen herkesin konfeksiyonla bağı vardı. Renault ve Citroen gibi büyük fabrikalarda çalışan Türkiyeli işçiler de vardı, ama bunlar genellikle dinci, MHP'li ya da kendi dünyaları dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen insanlardı. Bildiğim kadarıyla Türkiyeli sanatçılardan bazılarının da Paris'te bulunması gerekiyordu, ama tanıyan yoktu. Sonraki aylarda bu kentte birbiriyle çok az bağı olan birkaç grup Türkiyeli olduğunu öğrenecektim: Sanatçı ve aydınların ilişkileri tümüyle kendi aralarında ve Fransızlarlaydı. Öğrenciler de benzer başka bir kategori oluşturuyordu. İşçiler bile çalıştıkları yerlere göre değişen ve birbiriyle bağı olmayan iki gruba ayrılıyordu: konfeksiyon işçilerinin büyük işletmelerde çalışanlarla hiç bağı yoktu; aşırı derecede bölünmüş yalnız bir kalabalık.

Paris'te ilericilere ait üç dernek vardı. En büyüğü Devrimci Yol tarafından kurulmuş olan Türkiyeli İşçiler Derneği

idi (Fransızca kısaltmasıyla ATT). Türkiye Komünist Partisi (TKP) üyeleri tarafından kurulmuş Fransa Türkiyeli İşçiler Derneği'nin üye sayısı oldukça azdı. TKP'liler genellikle FKP'ye bağlı Genel İş Konfederasyonu'nda (CGT) çalışıyorlardı. FKP'nin görüşüne uygun olarak ülkeye yeni göçmen gelmesini istemediklerinden, Türkiyeli kaçak göçmenler tarafından düşman gibi görülüyorlardı. Diğer dernek Halkın Kurtuluşu'na aitti (adını hatırlamıyorum). Bir gün birkaç kişi ATT'de oturduk. Duvarlarda Mahir Çayan'ın afişleri, Devrimci Yol'un sloganlarının yazılı olduğu pankartlar; masalarda oturan, çay içen insanlar arasında bazen Türkiye ile ilgili konulara yönelen konuşmalar sonra hemen konfeksiyona dönüyordu.

Konfeksiyon... Daracık atölyelerde neredeyse üst üste çalışan insanlar. Küçük bir alana olabildiğince çok makine sığdırmak konfeksiyon işvereninin mutlaka sahip olması gereken bir ustalık. Genellikle küçük olan atölyelerde iki çeşit işçi var: makineciler ve ütücüler. Kumaş kenarlarını düzeltmek işinde Türkiyelilerin "sürje" dedikleri makineyi genellikle patron kullanır. Hızlı makineci Paris'in en çok aranan işçisidir. Konfeksiyonda iş birden gelir ve kısa süre içinde de bitmesi gerekir. Yaz ve kış modasının çıktığı mevsim başlarında atölyeler dolar. Konfeksiyon işçisi makinenin üzerinde yemeğini yer, gece birkaç saat makinenin altında yerde yatar, sabahtan gecenin geç saatlerine kadar durmadan arabesk şarkılar çalan teybi dinler, bazen kahve içmek için birazcık dışarı çıkar ve her mevsim birkaç haftası böyle geçer. Bu yoğunluğun ardından işin çok azaldığı, bazı atölyelerin kapandığı boş haftalar hatta aylar gelir. O zaman derneklerde vakit geçirilir, Paris kahvelerinin birinden kalkılıp diğerine oturulur, "ölü mevsim" uzadığında borç para aranır ve patrondan sürekli iş

haberi beklenir. Küçük konfeksiyon atölyelerine işi, çoğunluğunun sahibi Yahudi olan "maison"lar dağıtır. Kazancın çoğu da onlara gider. Küçük atölye sahibi patron, "maison" ile işçi arasında sıkışır. Yukardan para alamadığı zaman işçiye ücret veremez, borçları çok artınca atölyedeki makineleri bir gece gizlice bilinmeyen bir yere götürür ve ortadan kaybolur. Aylar sonra başka bir semtte yeni bir atölyeyle ortaya çıkar. Bazen birkaç alacaklı işçi onun izini sürer ve yeni yerinde de bulur, ama adamın o kadar bor u ödeyecek parası yoktur ki! Yahudi'yle uğraşmaya ise kimsenin gücü yetmez.

Konfeksiyon işçisi sosyal güvencesiz, dolayısıyla kaçak çalışır, küçük patron birkaç işçinin bile sosyal harcamalarını karşılayamaz. Fransız polisi bunu bilir, ama konfeksiyon ürünlerinin fiyatlarının görece düşük kalması için atölyelerde kaçak işçi avına çıkmaz. Sendikanın sözü bile edilmez. Çoğunluğu sürekli açılıp kapanan küçük işletmelere dağılmış, sürekli değil yılda iki mevsimlik olan işçinin sendikası olur mu? CGT bünyesinde içinde TKP'li birkaç işçinin de bulunduğu bir konfeksiyon işçileri sendikası vardı, ama hiçbir etkinliği yoktu.

Fransa dışından Paris'e gelen bütün halklar konfeksiyondan geçer. Her halkın bir dönemi vardır. 1981 ve sonrasındaki birkaç yıl Türkiyelilerin dönemiydi, sonra Uzakdoğulular konfeksiyon atölyelerini doldurdu. Bu dönemde makinecilere ve ütücülere parça başına ödenen fiyat daha da düşecekti.

Bu bilgilerden sonra okur Paris'in sürekli bozulan ve yeniden kurulan örgütler ve dernekler kenti olduğunu düşünecektir. Haksız değildir! Ne var ki, Türkiyelilerin başka iş alanlarına kaydıkları sonraki yıllarda da benzer bir durum sürmüştür. Paris, fazlasıyla çözücü bir yapıya sahiptir.

3) BAŞKA BİR DÜNYA

O dönem konfeksiyon dışında çalışan Türkiyeliler de tanıdım. Bunlar sanki bambaşka bir dünyanın insanıydılar ve gariptir hepsi de sandviç büfelerinde satıcı olarak çalışıyordu. İstanbul'dan yeni gelen üç kız, çalışma ve oturma izinleri olmadığı halde hemen bu büfelerde iş bulmuşlardı. Politik bir yanları yoktu, bir Fransız lisesini bitirmişler, ardından da Paris'e gelmişlerdi. Sıkıntı içinde yaşıyorlardı, ama mutlu görünüyorlardı. Bir gün St. Michel Meydanı'ndaki bir büfede çalışan Lale'ye, Türkiye'de rahatça iş bulabilecekken neden buraya geldiğini sordum. "Orada sıkılıyordum. Herkesin gözü benim üzerimdeydi, her hareketim denetleniyordu, ben de buraya kaçtım" dedi. Kızların az da olsa para kazanmaya başladıktan sonra yaptıkları ilk iş, rahatça dolaşabilecekleri - Türk olmayan- birer sevgili bulmak olmuştu. Yine de, tanıdığım kimi tiplere göre daha dengeli insanlar sayılırlardı. Türk olmaktan özel bir mutluluk duymuyorlardı, ama kendilerini saklamaya ve başka bir ulustanmış gibi görünmeye de çalışmıyorlar, kendi aralarında Türkçe konuşmaya devam ediyorlardı.

Yanıma onları tanıyan arkadaşlardan birisini alarak Paris'te ilerici diye bilinen herkesi dolaşıyordum. Sorbonne Üniversitesi'nin ana kapısının hemen yanındaki bir büfede sandviç satan, şimdi adını unuttuğum birisine uğradık. Türkiye'de iken Devrimci Savaş adlı örgütteymiş, Paris'e bir yıl önce gelmiş. Hapishaneden birlikte kaçtığımız kişilerden birisi olan Hasan Şükrü Dal'ı sordum, tanıyordu, ama nerede olduğunu bilmiyordu. Kimseyle bağı yoktu, anladığım kadarıyla olmasını da istemiyordu. Bir konuşmamızda, "dünya sandığımızdan çok büyükmüş" dedi. İnançlı, ama ağır bir

düşkırıklığına uğramış, bir daha da kendini toparlayamamış bir insan izlenimi bırakmıştı bende.

1970'li yılların başından, ODTÜ'den tanıdığım Bekir Harputlu'nun Paris'te olduğunu duydum. Bekir o yıllarda yeni açılan ve Dimitrov'un "Faşizme Karşı Birleşik Cephe" kitabını yayınlayan Ser Yayınları'nın sahibiydi. Görüştük, konuşacak pek bir şey bulamadık. O yıllardan beri burada yaşıyordu ve dünyalarımız birkaç saatlik görüşmeyle yakınlaşamayacak kadar uzaktı. Sonra aylarca görüşmedik. Bekir ev işgallerinin ilk günlerinde binalara gelecek ve işgalin bir döneminde önemli rol oynayacaktı.

Paris'te Türkiyeli göçmenleri tanımak için irili ufaklı ve birbiriyle neredeyse hiç bağlantısı olmayan birçok kümelenmeyi dolaşmak gerekir. Bunu tümüyle yapmaya hiçbir zaman fırsat bulamadım.

İKİNCİ BÖLÜM:

İŞGALE DOĞRU

1) ÖRGÜTLENME ÇABALARI

İlk günler birkaç kişiden fazla değildik. O sırada Paris'teki durum hızlı bir şekilde büyümemize oldukça yardımcı oldu. Açlık grevlerinin ardından Devrimci Yol parçalanmıştı. Tek tek ya da küçük gruplar halinde ayrılanların ana sorunu Necati'ye karşı olmaktı. Necati, Paris'teki Devrimci Yol'un sorumlusu aynı zamanda da ATT'nin başkanıydı. Açlık grevlerinde aktif rol oynamıştı. Dernek ve politik örgüt onun aracılığıyla SP ile iyi ilişkiler kurmuştu. TKP'lilerin CGT ile çalışmalarına karşılık, Devrimci Yol da SP'nin çizgisindeki sendikal bir örgüt olan CFDT ile çalışıyordu. Gerçekte Necati yetenekli bir gençti; enerjik, çalışkan, atılgan, ortama çabuk uyum sağlayan, günlük hedefleri iyi kovalayan, ama önemli bir birikimi ve derinliği olmadığı için de bir süre sonra ne olacağı hakkında fikri olmayan bir genç. Dernek içinde Necati'ye karşı muhalefet o kadar gelişmişti ki, çözüm için Almanya'dan Taner Akçam gelmiş, bir toplantı yaparak iki tarafı da dinlemiş, sonuçta Necati'nin yanında yer almıştı. Bu durumda diğerlerine ayrılmaktan başka yapacak şey kalmıyordu.

Birkaç hafta ayrılığın gerçek nedenini anlayamadım. Çok sayıda küçük olay ve bu olaylarda kişilerin tutarlı ya da tutar-

sız davranışları konuşuluyordu. Çok sayıda insan önce ayrılmış, ardından ayrılık nedeni aramaya başlamıştı. Necati'ye karşı olmak dışında her kafadan bir ses çıkıyor, konuşmanın dışında bir şey yapılamadığı için de bıkkınlık ve dağılma kaçınılmaz gibi görünüyordu.

Birkaç haftalık çabadan sonra bu konuda Paris'te bir şey öğrenilemeyeceğine karar verdim. Devrimci İşçi'nin bütün sayılarını yeniden gözden geçirdim, toplantıya katılanlardan Taner'in konuşmasını defalarca dinledim, sonunda bir şeyler anlamayı başardım. Sorun, Türkiye devrimci hareketinin Batı Avrupa'da ne yapması gerektiği konusundaki bulanıklıktan kaynaklanıyordu. Bu konuda bir görüş, bir de o görüşün eleştirisinden ileriye gitmeyen ve bu anlamda farklı olan başka bir görüş vardı. Türkiye'de 12 Eylül rejiminin en hızlı günleriydi. İdamlar, cezaevlerindeki yoğun baskı, sürekli genişleyen tutuklama dalgası ve korkunç işkence haberlerine her gün bir yenisi ekleniyordu. Batı Avrupa ülkelerindeki (özellikle Almanya'daki) Türkiye devrimci hareketi nerede yaşadığını tümüyle unutmuştu. İnsanlar, Türkiye'den gelen haberlerle yaşıyor, yaşadıkları ülkede ne olup bittiğiyle ilgilenmeyip Türkiye için bir şeyler yapabilmek amacıyla çırpınıyorlardı. Önceki yıllarda da durum farklı değildi, ama 12 Eylül'den sonra insanlar Türkiye'de yaşamadıklarını neredeyse tümüyle unutmuşlardı. Devrimci İşçi, bu anlayışı eleştiriyor ve Türkiyeli göçmenlerin yaşadıkları ülkelerdeki sorunlara yönelik çalışmayı temel almaları gerektiğini savunuyordu. Sonraki yıllarda bu konudaki tartışma Batı Avrupa ülkelerindeki Türkiye solunu tümüyle saracaktı.

Devrimci İşçi'nin görüşleri yanlış değildi, kargaşa ve bulanıklık kendilerinin de ne yapacaklarını bilmemelerinden kaynaklanıyordu. Bir görüşü yıkmaya çalışıyorlar, ama yeni-

nin ne olması gerektiğini, eskinin yerini dolduracak oranda bilmiyorlardı. Dahası, içinde bulunulan dönem de böyle bir görüşün savunulması için özellikle elverişsizdi. Türkiye devrimci hareketi öylesine kötü ve her çeşit desteğe muhtaç durumdaydı ki, Avrupa'daki Türkiyelilerin büyük bölümünü barındıran Almanya'daki birçok devrimcinin bu ülkeye özgü sorunlarla uğraşmaya ne zamanı, ne enerjisi, ne de niyeti vardı.

Paris'teki ilk günlerimde anlayabildiğim kadarıyla, burada durum farklıydı. İnsanlar Türkiye'den çok Fransa'ya özgü sorunları konuşuyorlardı. Necati'ye karşı olanlar bile, Türkiye'deki gelişmeleri daha yakından izlemekle birlikte, yaşadıkları alandaki sorunlara oldukça duyarlıydılar. Bunun temel nedeni, Türkiye'de iken devrimci mücadele içinde çok az yer almış olmaları ve Fransa'daki geçmişlerinin de kısa olmasıydı. Bu ülkeye gelir gelmez birçok sorunla karşılaşmış, bazılarını çözebilmiş, bazılarını ise halen çözememişlerdi. Hele açlık grevi günlerinde, Türkçe gazete okumak dışında, Türkiye'yle ilgileri neredeyse kesilmişti. Böyle bir durumun ortaya çıkmasından rahatsızdılar, ama ne yapabileceklerini de bilmiyorlardı. Paris'te, 1981 yılı ortalarında, Türkiyeli hiçbir devrimci örgütün üst düzeyinden kadro yoktu. Bu nedenle, benim oraya gelmiş olmamı büyük bir şans olarak görüyorlardı. Aslında şans karşılıklıydı; ben de boş bir alana gelerek, örgüt yöneticileri arasındaki gereksiz sürtüşme ve tartışmalarla uğraşmaktan kurtulmuştum.

Avrupa ülkelerindeki çalışma anlayışıyla ilgili olarak Devrimci İşçi'nin yanı sıra, Halkın Kurtuluşu ile TKP'den ayrılmış bir grup olan İşçinin Sesi'nin yayınlarından bulabildiklerimin tümünü elden geçirmiş, konuyu birkaç kişiyle tartışmış ve en azından o dönem için kendimi rahat hissedecek kadar

açıklığa kavuşmuştum: Türkiye devrimci hareketinin Avrupa'dakilere -özellikle bu dönemde- büyük ihtiyacı vardı. Burada yaşayan insanlar da geldikleri ülkeyle yakından ilgiliydiler. Yine de günün gerekleriyle kendini sınırlandırmamak ve bir noktada açık olmak gerekirdi: Türkiye devrimci hareketi, Batı Avrupa'da ne yapacağı konusunda açık bir anlayışa sahip olmadan, bu alanda az çok kalıcı hiçbir şey üretemezdi.

Politik bilgi düzeyi diğerlerine göre daha iyi olan üç kişi vardı: Süleyman, Hulusi ve Abuzer. Dört kişi, yapacağımız önemli işleri birlikte konuşurduk. Hem Avrupa'yı hem de Türkiye'yi dikkate alan ikili bir çalışma tarzında karar kıldık ve her konuda bildirinin yanı sıra, hemen bir dergi çıkarmaya karar verdik.

2) "TEK YOL DEVRİM"

Derginin ilk sayısı Ağustos 1981'de yayınlandı. Adı üzerinde fazla düşünmedik, THKP-C kökenli olduğumuz için bu slogan ad olarak uygun geldi. İlk sayıda "Çıkarken" başlıklı uzun bir yazının ardından, "Avrupa'da Irkçılık", "Türkiye'deki Açlık Grevleri", "Birlik Üzerine (I)" ve "Yaşasın Filistin Halkının Kurtuluş Mücadelesi" yazıları yer alıyordu. Daktiloyla yazıp sonra yazıları küçültmüş, renkli kapak dahil fotokopiyle -hatırladığım kadarıyla 500 adet- çoğaltmış, sonra katlayıp zımbalayarak küçük bir dergi biçimine sokmuştuk. Bazı sayfalar zor okunuyordu, yine de Paris'te basılan ilk Türkçe politik dergi olduğundan hayli ilgi gördü.

"Çıkarken"in sonunda yer alan "Yurtdışındaki Mücadele" başlıklı bölümde, Avrupa'daki işçilerin yaşadıkları ülkelerin işçi sınıflarının bir parçası olduğu saptaması yapıldıktan sonra, "Avrupa'daki çalışmanın merkezine ülkemiz devrimi için

mücadele oturtulmalıdır" deniyordu. Bu bir çelişkiydi, ama aynı zamanda Türkiyeli kitlenin de bünyesinde bulunan bir çelişki. O sırada, yıllardan beri Avrupa ülkelerinde yaşayan ve çalışanlar bile, henüz kalıcı olmaya karar vermemişlerdi. Maddi yaşamlarında gittikçe yerleşik duruma gelmelerine karşın, psikolojik olarak her an dönmeye hazır olduklarını düşünüyorlardı. Bu çelişki 1990'lı yılların başına kadar sürecekti.

Derginin 3. sayısında yayınlanan "Ermeni Sorunu" başlıklı yazı, "Eylül ayı içinde bir Ermeni örgütüne bağlı kişilerce Paris'teki Türkiye konsolosluğu basıldı. İçeride bulunanlar rehin alındı. T.C. hükümetinden çeşitli taleplerde bulunuldu. Bu talepler kabul edilmedi ve eylem yapanların teslim olmasıyla olay son buldu" cümleleriyle başlıyordu. İşgal sırasında, dergideki yazıda yer almayan ilginç bir olay yaşamıştık: Konsolosluk işgalini duyduğumuzda birkaç kişi oraya gitmiştik. Çoğunluğu Türkiyelilerden oluşan büyük bir kalabalık toplanmıştı. Polis kimseyi binaya yaklaştırmıyordu. Kalabalıkta MHP'li olduğu anlaşılan bir grup Türkiye lehine slogan atıyordu. O sırada çeşitli görüşlerden bir grup devrimci daha geldi. Olay çıkmadan bu adamları nasıl susturabiliriz diye düşünürken, orta yaşlı ve onlardan olduğu anlaşılan bir adam MHP'lilerin yanına geldi, hepimize duyuracak kadar yüksek sesle, "slogan atmamalarını, burada başka görüşten insanlar da bulunduğunu" söyledi, hemen sustular. Hepimiz hayretler içinde kalmıştık. Ardından, kendi aramızda, 12 Eylül cuntasının MHP'lilere de saldırmasının onları biraz olsun düşünmeye yönelttiği değerlendirmesini yaptık. MHP'lilerin cunta karşıtlığı kısa süreli olacak, bir yıl sonra cuntanın çağrısıyla gündeme gelen yurtdışında devlete bağlılık yürüyüşlerinin gövdesini onlar oluşturacaktı.

"Tek Yol Devrim" Kasım ayına kadar arka arkaya çıkan dört sayıdan sonra yayınlanmadı. Sadece 1982 yılı başlarında "Ev İşgalleri Özel Sayısı" yayınlanacaktı.

3) DERNEK

Eylül ayı içinde Paris'in 18. bölgesinde "Türkiyeli İşçiler Dayanışma Derneği" (Fransızca kısaltmasıyla ASTT) adıyla bir dernek kurduk. ATT içinde kendi kimliğimizle yer alma önerisini götürmüş, yanıt alamamıştık. Ne yaparsanız yapın, sonuç "her politik yapıya ayrı dernek" anlayışına çıkıyordu. Kendi derneğimizi kurmamızda bizi özellikle cesaretli kılan olgu, 12 Eylül'de cuntanın birinci yıldönümünü protesto yürüyüşüne 80 kişiyle katılmamızdı. Üç aydan kısa zamanda, Paris'teki Türkiyelilerin o zamanki ölçüleri içinde, kitlesel bir harekete dönüşmüştük. Tuttuğumuz yer sadece bize ait değildi, "Lojman Komitesi" adlı bir Fransız örgütüyle birlikte kullanıyorduk. Derneğimiz yaklaşık dört ay sonra işgal edeceğimiz evlerden birkaç sokak uzaktaydı.

18. bölge Paris'in Arap mahallesiydi. Fransa'daki en büyük yabancı grubunu oluşturan çeşitli ülkelerden Arapların - daha az oranda siyahların- yerleşim bölgesiydi. Bakımsız ve eski evlerle dolu olan bu bölge, Paris'in diğer bölgelerine göre daha ucuzdu. Bu bölgede dernek tutmamız bilinçli bir tercihin değil, kiralardaki ucuzluğun sonucuydu. Paris'te o sırada Türk dönercisi olmadığından klasik yemeğimiz, kötü bir yağda kızartılan, ama oldukça ucuz olan Arap sosisiyle, kızarmış patatesti. "Yarım baş" daha lüks yemeğe giriyordu. Kısaca "Barbés" olarak anılan bölgenin özellikle metro istasyonuna yakın sokakları seyyar satıcılar, ucuz mağazalar ve bu çeşit yiyecekler satan dükkanlarla doluydu.

Bölgede normal Fransız polisi değil, bizdeki Özel Tim'e benzeyen CRS devriye gezerdi. Bölgenin sokakları geceleri hiç güvenli değildi.

Dernek açıldıktan kısa süre sonra bir Türk geldi. Orta yaşlı, şişmanca, çok konuşan bir adamdı. Kendi ifadesiyle bu civarda oturuyordu, yeni bir dernek açıldığını duymuş ve gelmişti. Her çeşit Türkçe yayından çıkardığımız tüm bildirilere kadar birer örnek aldı, parasını bıraktı, hepsini okuyacağını söyleyip gitti. İlginç bulduğum bu adamı diğer arkadaşlara sordum. Hemen tanıdılar: Kazım, Fransız polisiyle çalışır. Kafam Türk polisi ve MİT'le dolu olduğundan, Fransa'da da gizli polis örgütlenmesi olduğunu teorik olarak biliyor, ama pratikte somutlaştıramıyordum. Uzun bir sömürgeci geçmişi olan Fransız polisi her yabancı örgüt ve az çok sivrilen kişi hakkında ayrıntılı bilgi topluyordu. Dahası, Türkiyeliler arasında Fransız polisiyle çalışan kişiler vardı. Polis, iyi bilmediği bir dil ve kültüre sahip olan Türkiyeliler hakkında bilgiyi, onlar arasında bulduğu insanlar aracılığıyla topluyordu. Bu hizmetlerinin karşılığı olarak onlara para veriyor, oturma kartlarının süresini uzatıyor ya da başka kolaylıklar sağlıyordu. Fransa dışarıdan göründüğü kadar özgürlükçü bir ülke değildi; yine de Türkiye'den yeni gelmiş birisi için günlük yaşamın oldukça rahat görüntüsünün arkasındaki denetimi anlamak kolay değildi.

"Lojman Komitesi", evsiz yabancılara ev bulmakla uğraşan bir Fransız örgütüydü. Fransız yasalarına göre kurulmuş yabancı bir derneğin o bölgede bulunmasından özellikle hoşnuttular. Birçok kez birlikte toplantı yaptık. Kullanıldığımızı birkaç ay sonra fark edebilecektik. Evsizlerin başvurularını kabul etmek, bol miktarda konuşmak ve çeşitli kurumlara yazı yazmak dışında yaptıkları iş yoktu. Bölgede ev-

siz bir kişiye kalacak yer bulunduğu çok enderdi. Bu faaliyetleri nedeniyle belediyeden her yıl yüklüce bir para alıyorlardı. Yabancı bir dernekle birlikte çalışmaları resmi kurumlar karşısındaki "iş yapıyor" görüntülerini güçlendiriyordu. Sonraki yıllarda, diğer Avrupa ülkelerinde de, yabancılara verdikleri "sözde hizmetler"den aldıkları parayla geçinen çok sayıda yerli kişi ve kuruluş olduğunu görecektim. Devlet yabancılar için ayırdığı paranın önemli bölümünü anlayış olarak kendisine yakın vatandaşları arasında dağıtıyordu.

"Doğrudan Eylem" örgütüyle de aynı bölgede karşılaştık. "Lojman Komitesi" ev işgaline Fransız hükümetinden daha fazla kızdı. Gerekçeleri, onlarla birlikte ev aramak yerine, işgale yönelmemizdi. Gerçek nedeni artık anlayabilecek durumdaydık.

4) KAÇAK GÖÇMEN AFFI

Sosyalist hükümetin söz verdiği kaçak göçmen affını gerçekleştirmesi için çeşitli gösteriler yapıldı. Türkiyelilerin düzenlediği bir mitinge, ben de, konumum gereği uzaktan izleyici olarak katıldım. Savunmaya başladığımız ikili çalışma tarzı doğrusu "başarılı" bir şekilde hayata geçiyordu! Bir bölüm insan Fransızca olarak "oturma kartı, çalışma kartı" derken, bir başka grup ise "Kahrolsun Faşizm" ve "Mahir Hüseyin Ulaş, Kurtuluşa Kadar Savaş" sloganlarını atıyordu. Bu garip durum miting boyunca sürdü.

Sonbaharın sonlarına doğru hükümet, kaçak göçmenler için beklenildiği kadar kapsamlı olmayan bir af çıkardı. Buna göre, seçimlerden önceki bir tarihte Fransa'da bulunduğunu kanıtlayan herkes çalışma ve oturma izni alabilecekti. Hükümet, af nedeniyle Fransa'ya yeni göçmen akınından endişe

duyuyordu. Haksız da değildi! Almanya'da iltica başvurusu yapmış, ama henüz olumlu yanıt alamamış birçok kişi, kendilerini biraz olsun güvenceye almak için Fransa'ya akın etti. Bu aylarda Paris'te gelişmiş bir "damgalı zarf endüstrisi" ortaya çıktı. Genel seçimler öncesindeki bir tarihin postane damgasını taşıyan zarflar yüksek fiyattan satılıyordu. Posta tarih damgasının sahtesi mi yapılmıştı yoksa postaneden bazı memurlara rüşvet verilerek mi bu zarflar hazırlanıyordu, bilmiyorum. Bu "endüstri"nin en büyük müşterileri Almanya'dan gelenlerdi; belgeler için her türlü masrafı göze almışlardı, sadece bunları nereden bulacaklarını bilmiyorlardı. O sırada THKP-C(Acilciler)-TKEP ittifakı gerçekleşmiş ve bununla ilgili bildirge de yayınlanmıştı. Almanya'dan gelen birkaç Emeğin Birliği (TKEP'in eski adıydı) taraftarına belgeler için yardımcı olduk. Birkaç günde oturma kartlarını aldılar; dönerken o kadar mutluydular ki, Almanya'da oturma izni almanın Fransa'ya göre oldukça zor olduğunu ve yarın ne olacağını bilmeden yaşamanın insanı büyük bir psikolojik gerilime soktuğunu yüzlerinden anlamamak mümkün değildi. İltica başvuruları reddedilse ve ülkeyi terk etmeleri istense bile, başka bir ülkede en azından bir yıl güvencedeydiler. Dahası, Avrupa'da her zaman başka olanakların bulunabileceğini de öğrenmişlerdi. Sonraki yıllarda çok sayıda kişi Fransa'nın sunduğu diğer olanaklardan yararlanacak; Almanya'da iltica başvurusu reddedildikten sonra Fransa'ya gelip iltica edecek ve bu ülkeden aldığı iltica pasaportuyla Almanya'ya dönecekti.

Türkiye'den gelen ve Fransa'da kaçak olarak kalanların neredeyse tamamı -bu arada ben de başka bir adla oturma kartı sahibi olmuştum- göçmen affından yararlandılar. Orta Afrika ülkelerinden gelen kaçak göçmenlerin çoğunluğu ise

bu aftan yararlanamadı; "damgalı zarf endüstrisi"yle yeterince bağ kuramamalarının yanı sıra, Fransız memurların siyahlara karşı açık dışlayıcı tutumu da bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bir bölümü bazı kiliselerde açlık grevi yaptı, ama ilgilenen olmadı. Zaten aftan yararlanarak bir yıl süreli oturma ve çalışma kartı alanların bir bölümü de, sürenin sonunda kartlarının uzatılmasını sağlayacak koşullara sahip olmadıklarından yeniden kaçak duruma düşeceklerdi. Bu, Fransa'nın her hükümet döneminde uyguladığı tipik bir taktiktir. Hak arayanların karşısında gerilediğinde onların bir bölümüne süreli haklar verir. Genellikle bir yıl olan bu süre bittiğinde, kitlenin içindeki birliktelik parçalanmış, potansiyel de gerilemiş olur. O zaman, herkesin değil ama bir bölüm insanın kazandığı haklar geri alınır. Uygulama protesto edilir, ama yeterli yankı bulmaz.

Göçmen affı sosyalist hükümetin göçmenlere karşı tutumunda da bir dönüm noktası oldu. Sosyalist Parti iktidarının sonraki yıllarında göçmen haklarına yeni kısıtlamalar getirildi. Bu tutum değişikliğinin ilk işaretleri ev işgalleri döneminde görülecekti.

5) ATÖLYE İŞGALLERİ

Paris'te o yıl kış oldukça sert başladı. Ardından birkaç arkadaş kaldıkları odaları terk etmek zorunda kaldılar. Aylardan beri kaldığım on metrekarelik odada bazen beş kişi yatmak zorunda kalıyorduk. Ev sorunu, sadece bizim değil Paris'teki birçok Türkiyeli göçmenin ciddi sıkıntılarından biriydi. İşgali hiç düşünmüyorduk. Lojman komitesiyle konuşuyor ve bulamayacağımızı bile bile uygun fiyatlı kiralık oda arıyorduk.

Konfeksiyonda kış sezonu için siparişler dikilmiş, ölü sezon biraz erken başlamıştı. Önceleri konfeksiyon işçileriyle dolu olan kahveler yavaş yavaş boşalmaya başladı. İnsanların kahve içecek parası bile kalmamıştı. Atölyeler kapanıyor, küçük patronlar işçiye olan borçlarını ödemeden kaçıyorlardı. Kriz orta büyüklükteki atölyelere de sıçramıştı. Bunlardan birisinde işgal olduğunu duyduk; işçiler, kaçacağından kuşkulandıkları patronun gizlice makineleri götürmemesi için grevin ardından atölyeyi işgal etmişlerdi. Birkaç kişi ziyaretlerine gittik. Basık tavanlı ama geniş bir yerde yaklaşık yirmi kişi vardı. Geceleri de orada yatıyorlardı. İş müfettişi gelmiş, not tutmuş gitmişti. CGT'ye haber verdik, geldiler, ama o sırada yapabilecekleri bir şey yoktu. Anlaşıldığı kadarıyla sendika da küçük işyerleriyle ilgilenmek istemiyordu. Her gün uğradığımız atölyede kalanların sayısı sürekli eksiliyordu. Tecrübeli bir işçinin anlattığına göre, patron bazı kişilere olan borcunu ödeyip oradan uzaklaşmalarını sağlıyordu. Konfeksiyon gibi sürekli işyeri değiştiren geçici işçilerin yoğun olarak bulunduğu bir üretim dalında, basit çıkarcılık oldukça gelişmiş boyutlardaydı. O sırada grev yapılan iki atölyede de işgale gidildi. Bütün günümüz bir atölyeden diğerine koşturmakla geçiyordu, ama sonuç yoktu. Yeni işgalci kitle de daha ilk günden erimeye başlamıştı. Patronları bulup tehdit etmeyi hatta dövmeyi düşündük, işçiler genellikle karşı çıktılar. Bir bölümü kaçak, çoğunluğu herhangi bir sözleşme olmadan çalışıyordu. Paralarını alıp gitmek istiyorlardı. Patronlar korkarsa iyi de, direnirlerse ve olay polise yansırsa ellerine hiçbir şey geçmeyeceğinden çekiniyorlardı. Ardından genellikle atölyeleri civarındaki kahvelerde görünen patronlar da kayboldu, anlaşılan ne düşündüğümüzü haber verenler olmuştu.

O günlerde kendime, günlük çıkarlarından başka şey düşünmeyen ve bu amaçla herkesi ve her şeyi satabilecek bu insanlarla ne yapmaya çalıştığımızı sormaya başladım. İşçi sınıfı mücadelesi adına kendimizi tüketiyorduk. Teorik olarak büyük iş yerlerine yönelmemiz gerekiyordu; ama Türkiyeliler arasında faşistler ve dincilerin egemen olduğu bu işyerlerinde çalışanlarla hiç ilişkimiz yoktu. Tek ilişkimiz olan alanda da çırpınıp duruyorduk.

Orta büyüklükteki atölyenin sahibi işgali çözemeyeceğini anlayınca geri döndü. Borçlarını ödeyeceğine söz verdi, atölye yeniden çalışmaya başladı. Az sayıda işçinin çalıştığı yerlerde bir-iki kişinin biraz politik olması ve kararlı davranması başarıya ulaşılmasında etkili oluyordu. İkinci atölyede patron ortadan kaybolmuştu. İşçiler makineleri yok pahasına satıp, parayı aralarında paylaştılar ve dağıldılar. Üçüncüde ne olduğunu bilmiyorum, işçiler bir şekilde dağıldılar. İçimizden hiç kimse ilgilenmek istemiyordu.

Bu işgaller bize Fransa'da konuyla ilgili yasaları, konfeksiyon işçisiyle nasıl ilişki kurulması gerektiğini, işgal etmenin hüner olmadığını, asıl önemli olanın bunu sürdürebilmek olduğunu gösterdi. THKP-C kökenli insanlar olarak kafalarımızda aktif eylemin büyüsü vardı. Atölye işgallerinde yaşadıklarımız bize, henüz bilinçsiz biçimde de olsa, "uzun dönemli aktiflik"in ne olduğunu biraz olsun gösterdi. Bu işgallerde edindiğimiz bilgi ve deneyim olmasaydı, ev işgallerinde birkaç haftadan fazla dayanamazdık.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

DOĞRUDAN EYLEM ÖRGÜTÜ

1) AVRUPA'DA SİLAHLI MÜCADELE - KISA TARİHÇE

1970'li yıllarda birçok Avrupa ülkesinde silahlı mücadele örgütleri ortaya çıktı: Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Belçika'da Savaşan Komünist Hücreler (CCC), Fransa'da Doğrudan Eylem (AD), İtalya'da Kızıl Tugaylar (RB), İspanya'da 1 Ekim Anti-Faşist Direniş Grupları (GRAPO), Yunanistan'da 17 Kasım Direniş Örgütü (17 N), Portekiz'de 25 Ekim Halk Güçleri (FP-25). "Europe's Red Terrorists" adlı kitapta bu listeye Türkiye'den Devrimci Sol da eklenir.[1] Bazı yapıtlarda İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA) ve İspanya'nın Bask bölgesindeki ETA da silahlı mücadele örgütleri arasında sayılmakla birlikte, bu örgütlerin amaçları oldukça farklı olduğundan diğerlerinden ayrı bir kategoride ele alınırlar.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde silahlı mücadele, 1968 eylemlerinin istenilen amaçlara ulaşmayıp, köklü toplumsal değişimlere yol açmaması ve bu ülkelerdeki komünist partilerin

---

[1] Yonah Alexander-Dennis Pluchinsky: Europe's Red Terrorists, Frank Cass, 1992, Londra.

de yıllardan beri düzeni değiştirmek doğrultusunda önemli bir adım atamaması temellerinden hareketle gelişti. Dünyanın dikkatini çeken büyük eylemler yaptılar (Almanya'da 1977'de İşverenler Birliği Başkanı Schleyer'in kaçırılıp öldürülmesi, 1989'da Deutsche Bank Başkanı Herrhausen'ın öldürülmesi; Fransa'da 1989'da Renault'un Başkanı Besse'nin öldürülmesi; İtalya'da 1978'de eski Başbakan Moro'nun kaçırılması ve öldürülmesi gibi. Hıristiyan Demokratlarla komünistlerin işbirliğini savunan Aldo Moro'nun kaçırılıp öldürülmesinin CIA ve İtalyan Gizli Servisi'nin manipülasyonuyla yapıldığı daha sonra açıklanacaktı). Aslında benzer eylemler dünyanın birçok ülkesindeki silahlı mücadele grupları tarafından da yapılıyordu; ama -RAF'ın tanımıyla- "emperyalizmin sinir merkezleri"ndeki silahlı eylemlerin farklı bir boyutu vardı. Örneğin, uluslararası bir tekelin yönetim kurulu başkanını ancak bu ülkelerde bulabilirdiniz.

Dışardan bakıldığında stratejileri birbirine benzemekle birlikte söz konusu üç örgüt arasında ciddi farklılıklar vardı: Kızıl Tugaylar silahlı eylemlerle kitle içinde örgütlenmeyi amaçlıyordu. RAF ise, içinde bulunulan koşullarda Almanya'da etkin bir devrimci kitle örgütlenmesinin olanaksız olduğu saptamasından hareketle, eylemleriyle 3. Dünya ülkelerindeki devrimci hareketlere destek sağlamayı hedefliyordu. Kızıl Tugaylar özellikle Fiat fabrikası işçileri arasında örgütlenirken, RAF'ın kitle örgütlenmesi gibi bir yönelimi yoktu. Doğrudan Eylem, anlayış olarak, bu iki örgüt arasında yer alır.

Avrupa ülkelerindeki silahlı mücadele örgütleri, RAF ile AD'nin uluslararası kanadı arasındaki kısa süreli ortak cephe dışında bir araya gelemediler. Yine AD'nin aynı bölümüyle CCC'nin bazı ortak eylemleri oldu; ancak iki örgüt arasında-

ki anlayış farklılıkları nedeniyle bu ortaklık süreklilik kazanamadı (CCC önderleri kendilerini marksist-leninist, AD'nin uluslararası kesimini ise anarşist olarak tanımlarlar).

AD'nin 1978-1987 arasını kapsayan kısa bir yaşamı var. 1982'de ikiye ayrılan örgütün her iki kesiminin de önderleri ve önemli militanları 1987'de tutuklanır. Sonraki yıllarda örgüt sesini esas olarak cezaevlerindeki açlık grevleriyle duyuracaktır. Dışarıda, teorik olarak varolsa bile, etkin bir faaliyeti görülmez.

Çok küçük bir örgüt olan CCC'nin önderleri tutuklandıktan sonra faaliyeti duyulmaz oldu. İspanya ve Portekiz'deki örgütlerin faaliyetleri de özellikle tutuklamalar nedeniyle sona erdi.

Kızıl Tugaylar tutuklamaların yanı sıra aralarında ortaya çıkan görüş ayrılıkları ve önemli bir kesimin silahlı mücadele anlayışından uzaklaşması nedeniyle faaliyetlerini durdurdular.

RAF ise, sosyalist sistemin yıkılmasının ardından varlığını ve eylemlerini bir süre sürdürdü, 1998'de yaptığı bir açıklamayla silahlı mücadeleye son verdi. RAF, tutuklamalar sonucu örgütsel yapısı dağılmadan, kendi kararıyla silahlı mücadeleye son veren tek örgüt oldu. Önde gelen kadroları teslim olmadı ve genellikle de yakalanmadılar. Yunanistan'daki 17 N'nin ise eski gücünde olmamakla birlikte varlığını sürdürdüğü biliniyor.

2001 yılı ortalarında Alman polisi, aranan iki RAF üyesinin büyük bir soyguna katıldıklarının belirlenmesi üzerine, bu örgütün yeniden eyleme geçebileceğini açıkladı. RAF'in cezaevinde bulunan, tahliye olan ya da aranan kadroları ise, 1998'in ardından yeni bir açıklama yapmadılar.

2) DOĞRUDAN EYLEM: 1978-1982 DÖNEMİ

AD hakkında yapılan çeşitli incelemelerde örgütün tarihi üçe ayrılır: 1978-81, 1982-84, 1985-87. Bu, doğru bir ayrım değildir. Silahlı mücadele örgütlerini inceleyen kişilerin, bu mücadeleyi yanlış bulsalar bile, örgütlerin ideolojisini ve neden bu mücadele biçimini seçtiklerini daha iyi kavramaları gerekir. Ne var ki, komünist toplumu hedefleyen herkese marksist-leninist diyecek kadar -bilgisiz demeyelim de anlayıştan yoksun- kişilerin yaptığı incelemelerin iyi birer bilgi yığını olmanın ötesinde anlamı bulunmuyor. Silahlı mücadele örgütlerinin tarihi, "terörist" faaliyetlerinin hedeflerine ve yoğunluğuna göre ayrılıyor; ki bu, ancak polisiye bir ayrım olarak adlandırılabilir.[2]

Hakkında yayınlanan kitaplarda AD, "marksist-leninist" olarak tanımlanmakla birlikte, örgütün kendisi bunu kesinlikle benimsememiştir. İşgal evlerinde sık sık yapılan tartışmalardan birine katılan AD önderlerinden Natalie Ménigon, leninist parti örgütlenmesine karşı olduklarını, bu nedenle "marksist-leninist" olarak değil, "marksist-konseyist" olarak tanımlanabileceklerini söylemişti (Konsey'den anlaşılan, kitle hareketinden kendiliğinden doğan kurumlardır).

AD'in tarihini 1978-82 ve 1983-87 olarak ikiye ayırmak gerekir. 1982'de AD, AD-(ulusal) ve AD-(uluslararası) olmak üzere ikiye ayrılır. İlkinin merkezi Paris, ikincisinin Lyon'dur. Her iki kesim de silahlı mücadeleyi savunmakla birlikte, yönelimleri oldukça farklıdır. AD-(ulusal), Fransa iç politikasındaki gelişmelere göre eylem yapar, uluslararası olaylarla Fransa'yı

---

[2] Michael Y. Dartnell: Action Directe, Frank Cass, 1995, Londra. (Bu kitapta, AD ile Türk göçmenlerin ev işgalinden kısaca söz edilmektedir.)

etkilediği oranda ilgilenir. Örgütün bu kesimi, para bulmak amacıyla soygunların yanı sıra, öldürmeyi hedeflemeyen bombalama ve silahla tarama eylemlerine yönelir. Amaç, yerel silahlı eylemlerle kitle örgütlenmesini sağlamaktır.

AD-(uluslararası) ise, asıl savaşın emperyalizme karşı olduğu noktasından hareketle, Fransız emperyalizminin Batı Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerindeki faaliyetlerini teşhir etmeye, ilgili devlet kurumlarına ve yöneticilerine saldırmaya yönelir. Tahmin edilebileceği gibi, örgütün bu kesiminin eylemlerinde suikastlar giderek önemli yer tutacaktır.

AD, çeşitli örgütsel yapılardan ve ideolojik etkilenmelerden gelen bir bileşim üzerinde kurulur. Fransa'da özellikle radikal boyutlara varan 1968 olaylarının etkileri, yöresel faaliyet gösteren küçük silahlı mücadele grupları, İspanya'da Franco faşizmine karşı silahlı mücadelenin etkileri, otonomlar olarak adlandırılan anarşist örgütlenmeler ve Maoculuk bunlar arasında sayılabilir. Silahlı mücadele örgütlerinde, özellikle de politik yaşamları boyunca oldukça sınırlı bir güce sahip olanlarda, belirli insanlar kişilikleriyle örgütü derinden etkilerler. AD için bu kişi Jean-Marc Rouillan'dır. Teorik yönden yeterince gelişmiş bir kişi olmaması, etkisinin bulunduğu bölgeyle (Paris) sınırlı kalmasına neden olmuştur. Örgütün Lyon kanadının önderi olan ve eskiden beri bu kentte devrimci mücadele içinde bulunan, Rouillan'la hapishanede tanışan André Olivier, 1982'deki ayrılıkta, ülkenin en büyük iki kentindeki örgütlenmeler temelinde yükselen hareketin bir kentteki yapısını tümüyle yanına alabilmiştir. Teorik zayıflık ve merkezi örgütlenme anlayışının reddedilmesi, en karizmatik önderlerin bile ancak sürekli ilişki içinde bulundukları ve eylem yaptıkları çevrede etkili olabilmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Ev işgalleri yapıldığında AD henüz bölünmemişti, ama sadece Paris'teki kadroyla belirli bir ilişkimiz oldu. Bu nedenle, sonraki bölümlerde, sadece, daha sonra Action Directe (international) (ADi) adını alacak olan bu kesimden söz edilecektir.

Jean-Marc Rouillan, 1952'de Fransa'nın İspanya sınırına yakın bir bölgesinde doğdu. 17 yaşında Franco faşizmine karşı mücadele eden militanlardan Puig Antich'le karşılaştı. Antich'in öldürülmesinden sonra okulu bıraktı, bir dönem İspanya'da kaldı ve Franco diktatörlüğüne karşı faaliyetleri nedeniyle polis tarafından tutuklandı. Serbest bırakıldıktan sonra güneybatı Fransa'da Toulouse'la İspanya sınırı arasındaki bölgede 1972-1979 yılları arasında faaliyet gösteren "Uluslararası Devrimci Eylem Grupları"nın (GARI) kurucularından birisi oldu. Örgüt, Fransa'ya kaçmak zorunda kalmış İspanya iç savaşı mültecilerinden ve o ülkede oldukça yaygın olan anarşist gelenekten güçlü biçimde etkilenmişti. Rouillan, 1974'te yeniden tutuklandı. 1977'de hapisten çıktığında daha sonra uzun süre birlikte olacağı Natalie Ménigon'la karşılaştı. Bu yıllarda İtalya'da Kızıl Tugaylar yaptıkları eylemlerle tüm ülkelerde adlarını duyurmuşlardı. Rouillan'ın AD'nin kurucularından birisi olmadan önce BR ve RAF'i yakından izlediği bilinmektedir.

AD'nin ilk eylemleri, öldürmeyi amaçlamayan bombalamalarla çeşitli kurumların silahla taranmasından ibarettir. Eylemlerin ardından yapılan açıklamalarda, Fransa iç politikasındaki durum, Fransız emperyalizminin dünyadaki amaçları ve özellikle Afrika'daki son yönelimleriyle, ülkedeki göçmenlere yapılan baskılar birlikte ele alınır. AD, kuruluşundan beri göçmenlerle yakından ilgilenmiş ve bu kitlenin simgesi olarak Paris'in en tanınmış göçmen mahallesi Barbés'i görmüştür.

Göçmenlere, özellikle onların içindeki en büyük grubu oluşturan Araplara yönelik ilginin bir nedeni, bu kitlenin sürekli baskı ve haksızlıklarla karşılaşması ise; diğer nedeni, AD'nin göçmenlere özgü devrimci bir potansiyelin varlığına inanmasıdır. Bu, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki silahlı mücadele hareketlerinde oldukça yaygın olan bir inançtır. Yerli işçilerin çeşitli nedenlerle pasifleştiği ve devrimci propagandaya kapalı oldukları düşünülerek; toplumda görece yeni, çelişkileri daha keskin yaşayan ve çeşitli baskılarla sürekli karşılaşan göçmenlerin -özellikle de göçmen işçilerin- daha güçlü bir devrimci potansiyele sahip olduklarına inanılmaktadır. Devrimci Hücreler'in Almanya kolu da benzer bir görüşü savunacak ve 1980'li yıllarda göçmenler arasında örgütlenme amacıyla Yabancılar Polisi'ne yönelik eylemler yapacaktır.

AD, bu görüşünün ne oranda sağlam temellere dayandığını 1982'deki ev işgalleri sırasında gözlemleme fırsatını bulacaktır.

1982 yılı, AD'nin tarihindeki dönüm noktalarından biridir. Örgütün tarihindeki ilk ve son ciddi kitleselleşme denemesi bu yıl yaşanacak, ardından aynı yıl içinde örgüt ikiye bölünecek ve "ADi" adını alan Paris kanadı ülke içinde kitleselleşme çabasından gittikçe uzaklaşarak RAF'ın çizgisine yaklaşacaktır.

AD'nin Paris kanadının ikinci önderi Natalie Ménigon, 1957'de bir işçi ailesinin kızı olarak doğar. Okuldan sonra bir dönem Barbès'teki bir mağazada kasiyerlik yapar. Bir dönem Fransa'nın tanınmış bankalarından BNP'de çalışır. CFDT sendikasına girer; ancak bir süre sonra otonom olarak tanınan anarşist arkadaşlarıyla birlikte ihraç edilir. Uzun boylu, zayıf, beyaz tenli, heyecanlı konuşan bir kadındır. AD içinde, örgütün kuruluşundan başlayarak aktif yer alır. Eylül 1980'de sokakta polisle girdiği silahlı çatışmanın ardından

tutuklanır. Bu dönemin Fransız gazetelerinde yayınlanan fotoğraflarda, Ménigon, 45'lik Colt'uyla polise ateş ederken görülmektedir.

Mitterrand'ın cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından, 1981 ortalarında af yasası çıkar, ancak polisi öldürmeyi hedeflemesi nedeniyle Ménigon serbest bırakılmaz. Bunun üzerine açlık grevine başlar, sağlığı kısa sürede bozulur ve hastaneye kaldırılır. Bu sırada dışarıdaki AD militanları ve taraftarları bazı gazete bürolarını işgal ederek Ménigon'un serbest bırakılmasını isterler. Sol görünümünü ve ülkeye yaydığı iyimserlik havasını bırakmak istemeyen, içinde Sosyalist Parti'nin ağırlıkta olduğu Sosyalist Parti-Fransız Komünist Partisi koalisyon hükümeti Ménigon'u da serbest bırakır.

AD'nin ev işgalleri dönemindeki tutumunu anlatmayı ilgili bölüme bırakıp, örgütün bölünme sonrası tarihine geçelim.

3) DOĞRUDAN EYLEM: 1983-1987 DÖNEMİ

AD'nin iki kanadı birbirlerinden oldukça farklı gelişirler. "ADi" artan oranda uluslararası hedeflere ve suikastlara yönelerek sesini duyururken, "AD ulusal" yerel eylemleriyle oldukça geri planda kalır. İki kesim de azçok önemli denilebilecek bir örgütlenme yapamazlar.

"ADi" askeri-sanayi kompleksinin yöneticilerini, Fransa ve Batı Avrupa'nın artan oranda Amerikanlaşmasını sağlayan kuruluşları hedef seçer. 1985 başında ADi ve RAF "anti-emperyalist cephe" oluştururlar, NATO ve Fransa-Almanya işbirliğine karşı kampanya açarak bazı ortak eylemler yaparlar. Ancak Batı Avrupa'nın emperyalist merkezlerinde başlatılan birleşik gerilla savaşı uzun sürmez; 1987 başlarında AD'nin iki kesiminin de önde gelen kadroları tutuklanır.

AD, mücadelesine mahkemede politik savunma ve cezaevinde tecrit koşullarının kaldırılması amacıyla açlık grevleri yaparak devam eder. Özellikle açlık grevi bazı aydınlar arasında yankı da bulur, ne var ki bu eylemler AD'nin dışarıda yeniden ses getirici bir örgütlenme yapmasını sağlayamaz.

Türkiye'de olduğu gibi Fransa'da da bu tür "terör örgütleri"nin yöneticileri hakkında psikolojik araştırmalar yapılır ve raporlar hazırlanır. Ne var ki, Fransa'daki psikiyatristler daha gerçekçidirler ve gördüklerini söylerler. 23 Şubat 1988 tarihindeki mahkemede psikiyatrist Michel Dubec; Rouillan'ın konuşkan bir kişi olduğunu, mutlu bir çocukluk yaşadığını ve mutsuzluk nedeniyle değil, inançlarından dolayı "terörist" olduğunu açıklar. AD önderleri birkaç kez ömür boyu hapis cezası alırlar. AD tarih sahnesinden çekilmiştir; ancak azgelişmiş ülkelerde sık sık yapıldığı gibi, önderlerinin "hasta" insanlar olduklarını iddia eden olmamıştır.

Şu andaki duruma göre, AD önderlerinin daha yıllarca hapiste kalmaları gerekiyor; şimdiye kadar pişmanlık belirtisi gösteren olmadı; olsaydı ya da pişman olmasalar bile silahlı mücadeleyi reddetselerdi, Almanya'da bazı RAF üyeleri örneğinde olduğu gibi, medyanın yoğun ilgi göstermesine neden olur ve yeni görüşleri gazete ve TV programlarında duyurulurdu. Almanya'da farklı bir tutum sergileyenler de oldu. Birisi kadın diğeri erkek iki RAF üyesi 20 yıldan fazla hapis yattıktan sonra tahliye oldular. İçerde hiç ödün vermemişlerdi. Pişman olmasalar, sadece silahlı mücadeleden vazgeçtiklerini açıklasalar bile, cezalarında indirim yapılmasını sağlayabilirlerdi; ama böyle bir tutuma girmediler. Ne çare ki, 1970'lerin başında hapse girdikleri zamanki dünya ile, 1990'ların ortalarında hapisten çıktıklarında karşılaştıkları dünya birbirinden çok farklıydı ve artık hiçbir Batı Avrupa ülkesinde silahlı mücadele yoktu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

İŞGAL

1) HAZIRLIK

Aralık ayının başlarında Rouillan ve bir grup AD militanı, Barbes'te Rue de la Charbonniére sokağının yakınındaki eski bir evi işgal ettiler. Pencerelerden birine işgali duyuran bir pankart da asıldı; ama ne mahallede ne de çevrede devriye gezen polislerde herhangi bir hareketlenme olmadı. İşgal bizim ilgimizi çekti. Bu ilgi, AD'ye yönelik olmaktan çok, ev bulma yöntemine ilişkindi. Çok sayıda arkadaşımız evsizdi, sürekli değiştirmek zorunda kaldıkları geçici yerlerde barınıyorlardı. Paris'in sarhoşları gibi geceleri metroda geçirmek zorunda kalacakları günler yakındı ve o kış Paris çok soğuktu.

AD'nin daha sonra "villa" adını vereceği işgal evine yaklaşık iki yüz metre uzaklıkta bulunan yanyana üç eski apartman boştu. Çevreden öğrendiğimize göre evler Paris Belediyesi'ne aitti; uzun zamandır boş duruyor ve oldukça eski olmalarına karşın herhangi bir onarım da yapılmıyordu. Zamanın Paris Belediye Başkanı şimdiki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'tı. Paris'i bir zenginler kenti yapmaya çalışıyordu. Evsizlerin sayısı sürekli artmasına karşın kentte birçok ev boş duruyordu. Belediye'nin yanı sıra çok sayıda daireye sahip

olan kişiler de bunları genellikle boş tutuyor ya da işçi ve küçük memurların ödeyemeyeceği kadar yüksek kira istiyorlardı. Kısaca HLM olarak adlandırılan Belediye'ye bağlı sosyal konutlardan bir ev bulmak, göçmenler -hele de konfeksiyonda çalışanlar- için neredeyse olanaksızdı. Bu evlere başvuruda sürekli iş, düzenli gelir ve sigortalı çalışma aranıyordu; konfeksiyon işçilerinde hiçbirisi yoktu.

Ev işgalinin, atölye işgaline benzemediğini öğrendik. Atölyede sorun patronla işçi arasında olduğundan, polis, zorunlu olmadıkça karışmıyordu. Belediyeye ait evleri işgal etmek, devlete karşı yapılmış eylem anlamına geliyordu. Belediye Başkanı bizdeki valinin yetkilerine de sahipti, polis onun denetimindeydi. Ev işgalleri konusunda Fransızlarla yabancılar arasında önemli bir yasal fark vardı: hangi görüşten olursa olsun Fransızlar bir evi işgal ettiklerinde, ilk günün geçirilmesi önemliydi. Polis ilk gün baskın yapıp onları evden çıkarmazsa, işgali aylarca sürdürebiliyorlardı. Sonunda Belediye -ya da evin sahibi özel kişi- işgalcilere uygun bir kira anlaşması öneriyor, işgalciler kiracı durumuna geliyordu. Yabancıların ev işgali durumunda ise, ilk günün geçirilmesi herhangi bir anlam taşımıyordu. Polis daha sonraki günlerde de evi basmak ve işgalcileri evden çıkarmak yetkisine sahipti. Fransa, dışarıdan öyle görünmemesine karşın, birçok konuda yabancılarla Fransız vatandaşları arasında ayrımcılık yapan yasalara sahipti. Biraz kıpırdamaya başladığınız zaman, ırkçılık, bu "özgürlükler ülkesinde" birçok yerde karşınıza çıkıyordu. Yabancıların ev işgal edebilmesinin tek yolu, bunu Fransızlarla birlikte yapmalarıydı. Lojman Komitesi'nden umut yoktu, bu nedenle öneride bile bulunmadık. Tek seçenek olarak AD kalıyordu.

Rue de la Charbonniére 10-12-14 numarada bulunan üçer katlı üç boş apartmanı işgale karar verdik. On numara dı-

şardan bile oldukça kötü göründüğünden, ilk adım olarak diğer ikisini işgal edecektik. AD'den Christian adlı bir arkadaş da işgale katılarak Fransızların da eylemin içinde olduğunu gösterecekti. Gün olarak 28 Aralık Pazartesi günü öğleden sonrayı seçtik. Hava kararırken evlere girmenin daha az dikkat çekeceğini düşünüyorduk, ayrıca yılbaşı yakın olduğu için polisin bizimle fazla uğraşmayacağını hesaplamıştık. Fransa'da oturma izni olan ve o sırada geçici de olsa çalışmayan insanlarımızı topladık. Birkaç tane yatak, bir ocak ve yemek hazırlamak ve yemek için malzeme de bulduk. Christian'la birlikte on bir kişiydik.

Hava kararırken önden iki arkadaş gidip 12 numaralı evin kapısını zorlayarak açtılar, sonra sırtlarında yatak, ellerinde tencerelerle bir grup insan hemen içeri girdik. Kapıyı kapayıp içerde bulabildiğimiz birkaç eski tahta eşyayla arkasından destekledik. Pencerelere işgali belli edecek hiçbir şey asmadık, şimdi önemli olan sessizce ilk günü geçirebilmekti. Bir saat geçmeden bir polis arabası geldi, evin biraz ilerisinde durdu. İki polis uzaktan eve bakmaya başladılar. İşgal hemen haber alınmıştı. Bu yabancılar mahallesindeki Arap olmayan yabancılar olarak her hareketimiz izleniyordu. Artık gizlenmenin anlamı yoktu, pencerelere çıktık. Christian, Fransız olduğunu belli edecek bir Fransızca'yla, biz de bu dili bildiğimiz kadarıyla bağırıp çağırdık.

Polisler eve biraz daha bakıp gittiler. Gece olmuştu; fenerlerle evin her yanını dolaştık. Bir arkadaş evin elektrik ve suyunu bağladı. Gerginlik içinde çay yaptık. İşgal tahminimizden çabuk haber alınmıştı, her an baskın bekliyorduk. Dahası, Türkiyeli sol örgütlerden hiçbirinin işgalden haberi yoktu.

Pencereden dışarıyı gözlemeyi bırakıp kapının önüne çıktık. Sokak sakindi, çevre sokakları dolaşan bir arkadaş da ay-

nısını söyledi. Benim hemen kent merkezindeki -Ahmet'in bize bıraktığı- küçük odaya gidip, işgali haber veren, Türkiyeli ilericileri ve genelde ev sorunu olan herkesi destek için işgal evlerine gelmeye çağıran bir bildiri hazırlamama karar verildi. Sabah, bildiriyi çoğaltıp dağıtmaları için işgale katılmayan arkadaşlara verecek, sonra hemen buraya dönecektim.

Metro istasyonu oldukça uzaktaydı. Ana caddeye kadar üç kişi yürüdük, olağandışı bir durum yoktu. Orada ayrıldık. Sabahın erken saatlerinde baskın olasılığı yüksek olduğu için gece uyumayacaklardı. Gece yarısından sonra eve gidip daktiloyla bildiriyi yazdım. Sabah ilk açılan dükkana gidip fotokopiyle birkaç yüz adet çoğalttım. Birkaç atölye dolaşıp çalışan arkadaşları buldum. İşi bırakıp bildiri dağıtmaya çıktılar. Heyecanla Barbés'e geldiğimde yine olağanüstü bir durum yoktu. Baskın olmamıştı, herkes iyiydi, biraz daha yerleşmişlerdi. Önümüzde geçirilmesi gereken yaklaşık sekiz saat daha vardı.

Bir saat kadar sonra bildiri dağıtan arkadaşlardan birisi gelip sonucu haber verdi. Hiç tepki yoktu, açıkçası başka türlü olmasını da beklemiyorduk; biz haber vermiş, üzerimize düşeni yapmıştık. Biraz sonra Halkın Kurtuluşu'nun Paris sorumlusu Orhan yanında iki kişiyle geldi. Doğrusu hiç beklemiyorduk, özellikle memnun olduk. İçeriyi gezdirdik, eğer eve ihtiyacı olan arkadaşları varsa olanaklarımız ölçüsünde bunu dikkate alacağımızı söyledik. O sırada dışarısı karıştı.

Sokağa üstten ve alttan çok sayıda polis arabası geldi. Pencerelere gece hazırlanan ve evsizlerin durumuna dikkat çeken Fransızca pankartları astık, uyuyan Christian'ı kaldırdık. Polislerin ardından bir itfaiye arabası da gelince baskının kaçınılmaz olduğunu düşünmeye başladık. Günü doldurma-

ya birkaç saatimiz kalmıştı. Elimizdeki her şeyi kapının arkasına yığdık. Christian gerektiğinde yan tarafa geçebilmek için 10 numaralı apartmanla aramızdaki duvarı delmeye başladı. Polisler eve yaklaştılar, açıkçası biz de ne yapacağımızı bilemiyorduk. Bir şeyler mi fırlatmalı, yoksa saldırıyı mı beklemeliydik? Onlar harekete geçinceye kadar hareketsiz kalmaya karar verdik. Dışarıda durum garipti; çok sayıda polis vardı; ama bu tür olaylarda kullanılan özel polisten, CRS'ten kimse yoktu. Yaklaşık bir saat biz pencerelerden onlara, onlar sokaktan bize baktı. Bizi korkutmaya mı çalışıyorlar, yoksa sinirlerimizin sağlamlığını mı deniyorlardı, anlayamadık.

Akşama doğru birkaç polis arabası gitti, diğerleri de evden biraz uzaklaştılar, ardından onlar da gittiler. Önce bunun bir taktik olabileceğinden kuşkulandık. Biraz daha bekledik, iki arkadaşı çevreyi dolaşmaları için gönderdik; hiç polis yoktu. Akşam olduğunda bir günü doldurmuş, başarmıştık! Christian, Orhan ve arkadaşları gittiler; bize de saatler süren gerginliğin yarattığı yorgunlukla yatıp uyumaktan başka yapacak şey kalmamıştı.

Yasal olarak başarmıştık, ama yine de içimizde bir kuşku vardı. Nedendir bilinmez, içimizde "bir şey olursa yılbaşına kadar olur" duygusu vardı. İşgal, Fransız kamuoyunda da ilgi uyandırmıştı, ama yine de endişeliydik. Bu nedenle yılbaşı gecesine kadar büyük bir ihtiyatla hareket ettik. Devlete karşı bir eyleme polisin bu kadar tepkisiz kalması bize garip gelmişti. Yılbaşı gecesi herkes cebindeki parayı çıkardı. Bölgenin en lüks yemeği kızarmış kelleden birkaç tane alabilirdik. Soluk elektrik ışığı altında, masamız olmadığı için yere serilmiş gazetelerin üzerinde çayla birlikte yemeğimizi yedik. İçimizden sokaklara çıkıp dolaşmak, biraz gürültü yapmak, açıkçası birikmiş gerginliğimizi boşaltmak geliyordu. Yine de

ihtiyatı elden bırakmamak için gece yarısına kadar bekledik. Havai fişekler atılırken birkaç arkadaş günler süren gerilimin yarattığı yorgunlukla uyumuştu bile. Dört kişi çıkıp saatlerce ölgün ışıklı sokaklarda dolaştık. Herkes sarhoştu, çevrede hiç polis yoktu, 1982 yılı başlıyordu.

2) İŞGALİN İLK GÜNLERİ

14 numaralı apartmanda AD'nin birkaç militanı kalmaya başladı. İkinci katın balkonuna "Vive la Chaos Organisé" (Yaşasın Örgütlenmiş Kargaşa) yazan pankartlarını ve amblemlerini astılar. Biz 12 numarayı biraz daha oturulabilecek duruma getirdik. 10 numara kalınacak gibi değildi, orasını olduğu gibi bırakmaya karar verdik. Kalmak için gelenler, eşya getirenler az da olsa artıyordu. İşgalin Paris'te Türkiyeliler arasında ilk yankılarını duymaya başladık. Paris'teki ev sorunu herkes tarafından bilindiğinden işgal genel olarak onaylanıyordu; ama destek için kıpırdayan yoktu. Halkın Kurtuluşçuları ilk günden sonra bir daha görünmediler. İşçinin Sesi adlı örgüt, işgali birlikte yapmadığımız için bize "teessüflerini" bildirdi. Devrimci Yol, ATT'ye gelenlere "o binalara gitmeyin, orası kötü bir yer" diyordu. TKP'den ses çıkmamıştı, belki henüz duymamışlardı.

Binanın iç düzeninden sorumlu bir "bina komitesi" oluşturduk. Isınmak için birkaç elektrikli soba ve ek mutfak malzemesi aldık. Bundan sonra, Paris Belediyesi'nin önerilerini beklemekten başka yapılacak şey yok diye düşünüyorduk. Birkaç gün sonra ortaya çıkan gelişmeler bu düşüncemizin tümüyle değişmesine neden oldu.

Öğle saatleriydi. İşgal evlerinin bulunduğu sokak, televizyon kameraları ve gazetecilerle doldu. Böyle bir ilgiyi hiç

beklemediğimiz için oldukça şaşırdık. İçimizde en iyi Fransızca bilen Erdoğan adlı bir konfeksiyon işçisiydi. Onu söyleşi yapmak isteyen gazetecilerle tanıştırdık. Bu sırada iki arkadaş, TV kameralarının evleri çektiğini görünce, 12 numaranın ikinci katına "Cephe" pankartını asmışlardı. "Cephe", THKP-C (Acilciler)'nin yayın organının adıydı, ayrıca çeşitli eylem birliklerinde de bu adla imza atılıyordu. Amblem, kırmızı yıldız üzerine çaprazlama iki kalaşnikofu içeriyordu. Le Monde'dan gelen bir gazeteci kadın İngilizce biliyordu, o da benimle söyleşi yaptı.

İlk soru, binalara gösterilen ilginin nedenini de açıklıyordu: "AD ile ilişkiniz nedir?" Ben ve Erdoğan ayrı ayrı aynı şeyi söyledik: "AD ile yakınlığımız teorik değil, coğrafidir. Onlar da biz de aynı mahallede bulunuyorduk, işgali bir Fransız örgütüyle birlikte yapmamız gerektiğinden birlikte davrandık. Paris'te büyük bir ev sorunu var. Özellikle göçmen işçiler açısından bu sorun daha da ağır. Biz bu soruna dikkat çekmek amacındayız". Sözlerimiz gerçekti, ama bu gerçek, kalaşnikoflu amblemin altında hiç de inandırıcı olmuyordu. Türkiye'de silahlı mücadeleyi savunan bir örgüttük, ama Fransa'da ne bunun koşulları vardı, ne de esas olarak göçmenlere dayanılarak böyle bir mücadele yapılabilirdi. Dahası, silahlı mücadele konusunda da AD ile farklılıklarımız benzerliklerimizden fazlaydı, bu nedenle kendimizi özenle AD'den ayırdık. Örgüt ambleminin bu ülkenin koşullarına uymadığını ve isteğimiz dışında çağrışımlar yaptığını anlayınca kaldırdık, bir daha da kullanmadık.

Diğer sorular Fransa'daki faaliyetimize yönelikti. Kaç kişiydik, ne yapmak istiyorduk, ideolojik yapımız nasıldı? Özellikle Stalinist olup olmadığımızı merak ediyorlardı. İlginçtir, kimse Türkiye'deki 12 Eylül rejimi hakkında soru

sormadı. Olabildiğince göçmen işçilerin sorunları çerçevesinde kalarak yanıtlar vermeye çalıştık, ama devrimci olduğumuzu da gizlemedik.

O yoğun günlerde Türkçe gazeteleri izleme olanağımız oldukça azdı. Hürriyet gazetesinden bir muhabir bizimle söyleşi yaptı. Daha sonra Tercüman gazetesi, *"Kanun kaçağı Türkler Paris'te üç binayı işgal etti"* başlıklı bir haberi ilk sayfadan verdi (Bkz. Ekler). Haber belki diğer Türkçe gazetelerde de yer almıştı, ama biz o yoğunluk içinde atlamıştık.

TV söyleşilerini sadece Erdoğan yapıyordu. İşgalden sonraki hafta içinde televizyona o kadar çok çıktı ki, CGT bünyesindeki konfeksiyon işçileri sendikasının başkanı ona bir gün, "Benim emeklilik yaşım geliyor, daha televizyona çıkmadım, ama sen her akşam ekrandasın. Bu nasıl iş?" diye sormuştu. Soru, üzerinde biraz düşünüldüğünde, oldukça açıklayıcıydı. Fransa'daki politik ve toplumsal yaşam yerleşikti, değişimler hızlı değil, yavaş gerçekleşiyordu. Bu, insanların yaşamına da yansımıştı. Bana oldukça ters geliyordu, ama burası belirli kuralları kırmak için de o kuralların çerçevesinde hareket etmenin gerekli olduğu bir ülkeye benziyordu. Türkiye'de silahlı mücadele hareketi topluma bu kadar yabancı değildi; burada ise, gazeteciler bile AD'den söz ettiklerinde yüzlerine kendilerine yabancı bir olgunun gölgesi düşüyordu. Bu, karşı olmaktan ayrı bir şeydi. Türkiye'de silahlı mücadele, politik ve toplumsal koşullar sonucu, ona karşı olanların bile dünyasıyla ilişki içindeydi. Burada ise, görebildiğimiz kadarıyla, insanların dünyası dışında, onlara yabancı bir olguydu.

Bu konu, sonraki günlerde, AD ile yaptığımız uzun tartışmaların temelini oluşturdu.

3) TARTIŞMALAR

Medyanın ilgisi ve ev işgallerinin yaklaşık bir hafta boyunca Fransa gündeminin ön sıralarında yer alması AD ile ilişkilerimizi de etkiledi. AD, başlangıçta ev işgallerini fazla önemsemiyor, bizim bir örnek olduğumuzu ve zayıf bir olasılıkla başkaları tarafından da izlenebileceğimizi düşünüyordu. O sırada Barbès'teki yerel bir radyoda haftada bir saat yayın yapıyor, çeşitli dillerden ev işgallerinin nedenlerini anlatıyor, başkalarını da boş evleri işgale çağırıyorduk. Bildiğim kadarıyla Paris'in farklı bir bölgesinde bir ev işgali daha oldu, o kadar. Medyanın yoğun ilgisiyle birlikte AD'nin ev işgallerine yaklaşımı da değişti. Christian, "Biz sizin güçlenmenizi, ev işgallerinin yayılmasını ve hükümetin zor duruma düşmesini istiyoruz" diyordu. Durumun bu yönde gelişmeyeceği kısa sürede ortaya çıktı. Paris'te oldukça soğuk bir kış yaşanıyordu, geceleri metrolar evsizlerle doluydu, ama yeni ev işgalleri yoktu. Bir gün, sabahın erken saatlerinde gördüğüm Christian, üzgün bir sesle, "İşgaller yaygınlaşmıyor" dedi, "devrim olmayacak!" Kendi aramızda bu sözlere çok güldük. Biz de işgallerin yaygınlaşmasını istiyorduk; ama böyle olsa bile, bırakalım devrimi, en fazla kira yasasının değişebileceğini düşünüyorduk.

İşgalin ilk günlerinde 14 numarayı da bize vermeyi düşünen AD, sonra bundan vazgeçti. Fransa'nın yarı anarşist olan ve otonom adı verilen küçük gruplarından Türkiyeli iki genç, Devrimci Savaş ve MLSPB (Marksist-Leninist Silahlı Propaganda Birliği) adlı örgütlerden birer kişi burada kalmaya başladılar. İşgali duyan birkaç MLSPB'li de kaldıkları Metz kentinden Paris'e geldiler. Bu evde de 12 numarada olduğu gibi bir komite kuruldu. Yaptığı ilk ve son iş AD amblemiyle

bir açıklama yayınlamak oldu. Burada işgalin amaçları anlatılıyor ve 12 numarayla dayanışma içinde olunduğu belirtiliyordu. İki komite arasında bir platform oluşturulması önerisine "hayır" demedik, ama herhangi bir çaba da harcamadık. Türkiye'de benzer konuda çok daha büyük örnekleri yaşamış -ya da duymuş- kişiler olarak, öneri bize pek ciddi görünmemişti. Dahası, o semtte hiç uğraşmamış, işgale de katılmamış insanlarla eylem birliği platformu imzalamayı da doğru bulmamıştık.

12 numaraya, özellikle hafta sonlarında çok sayıda insan gelip gidiyor, yirmi kişi de sürekli binada kalıyordu. Tabanda yavaş yavaş silahlı mücadele, silahlı propaganda, AD'nin özellikleriyle ilgili tartışmalar başladı. O sırada kimsenin parası kalmamıştı. Çoğu kez günde bir öğün yemekle idare ediliyor, bazen o öğün için de para bulunamıyor ve akşam "villa"ya gidiliyordu. Orada ortak yemek yapılıyor ve yeniyordu. Masrafı genellikle AD karşılıyordu.

İlk günlerde AD, ideolojik tartışmalara doğrudan karışmıyordu. 14 numarada kalan AD'nin görüşlerine yakın Türkiyeliler ile yandaki binada kalan bizler tartışıyorduk. Tartışmalar sık sık sertleşerek geceleri yapılıyor, bazen sabaha kadar sürüyordu. Karşımızdakilerin düzeyi son derece düşüktü. Silahlı mücadelenin çeşitlerini, silahlı propaganda ve halk savaşını konuşmak neredeyse mümkün değildi. "Mahir Çayan şöyle demiştir"in ötesine geçmeyen ve silahlı eyleme teknik hayranlığın çevresinde dolaşan bir anlayış karşısındaydık. En iyisi, herkesin önünde, doğrudan AD ile tartışmaktı.

Birisi 12, diğeri 14 numarada iki tartışma toplantısı yaptık. Bunlara tartışma demek pek doğru olmayabilir, çünkü genellikle konuşan bizdik. İlk kez gördüğümüz -bir daha da görmeyeceğimiz- AD temsilcileri kendi görüşlerini anlat-

maktan çok sürekli soru soruyor ve bizim ne düşündüğümüzü öğrenmek istiyorlardı. İstanbul'da bir Fransız Lisesi'nden mezun Nilgün adlı bir arkadaş çevirileri yapıyordu.

İlk sorular Türkiye hakkındaydı. Silahlı mücadele, halk savaşı ve silahlı propagandadan ne anladığımızı uzun bir tarihçeyle birlikte anlattım. Dikkatle dinlediler, ama bunları pek önemsediklerini sanmıyorum. Kendimizi marksist-leninist olarak tanımlamamızdan hoşlanmamışlardı, galiba en önemlisi de buydu. Sonra Fransa'ya geçtik; bu ülkedeki devrimi nasıl düşünüyorduk? Göçmenlerin -o zaman kullandığımız terimle yabancıların- Fransa'da devrimin nasıl olacağını Fransızlara anlatması olacak şey değildi, ayrıca içimizden hiç kimse bu toplumu yeterince tanımıyordu. İşçi sınıfı ve komünist partinin gerekliliğinden söz ettim. Onlara göre Fransız işçi sınıfı devrimci özelliklerini yitirmişti; FKP ise SP ile birlikte hükümette bulunuyor ve göçmenler dahil tüm emekçilere karşı bir politika uyguluyordu. SP'ye biz de karşıydık, ama FKP'yi emekçi karşıtı bir parti olarak değerlendiremezdik. Son olarak en önemli konuya, göçmenler konusuna geldik. Göçmenlerin Fransız işçi sınıfının yerini tutamayacağını anlatmaya çalıştım. Göçmenler içinden devrimci unsurlar çıkabilirdi; ama genel olarak bu kitlenin önemli bir devrimci potansiyel barındırdığını düşünmek yanlıştı. Bu insanlar henüz bu topluma girebilmek için mücadele ediyorlardı. Bazısının oturma ve çalışma izni, bazısının işi ve sigortası, bazısının evi yoktu. Henüz bu toplumun dışındaydılar, uygun koşullarda belki toplumu değiştirme eylemine katılabilirlerdi, ama bunları temel güç olarak görmek, olacak şey değildi.

AD temsilcisi kısaca kendi mücadele anlayışlarını anlattı. Fransız toplumunu analizlerini, silahlı eylem anlayışlarını ge-

nellikle pratik örneklerle açıklıyordu. Türkiye devrimci hareketinin genel bir özelliği olarak fazlasıyla teorik olduğumuzdan bu örnekler bizim için açıklayıcı bir özellik taşımıyordu. AD taraftarı Türkiyeliler hiç konuşmadılar.

Bu toplantılara katılan ve genellikle 7-8 kişiyi geçmeyen AD kitlesi ilginçti. Özellikle toplantı başlamadan önce sandalyelerin önündeki boş alana yatan, "buradan kalkmam" diye tutturan, gündeme ve her çeşit toplantı düzenine karşı olan, bazen -herhalde ilginçlik olsun diye- kendi kendine yüksek sesle konuşan bu "alternatif" tiplere hiçbirimiz ısınamadık. Bu insanların AD militanları olmadıklarını anlıyorduk, ama taraftarlığa bile yakıştıramıyorduk. Evlere birkaç kez gelen ama toplantılara katılmayan Jean-Marc, bir toplantıya katılan ama konuşmayan, sadece "marksist-konseyist" olduklarını belirtme gereği duyan Natalie, bize sorular soran iki temsilci ciddi ve kişilikli insanlardı. Politikada kişilik sahibi olmak önemlidir, özellikle küçük örgütlerde daha da önemlidir; çünkü zaaflarınızı kapatacak başkaları yoktur ya da çok azdır. Birçok silahlı mücadele örgütünde rastlanan özellik, önderlerle alt kademelerde bulunanlar arasındaki büyük farklılık, AD örneğinde de açıkça görülüyordu. Kuşkusuz gördüğümüz AD'nin tümü değildi, başkaları da vardı, olmalıydı, ama alternatif olmayı ciddiyetsizlik, özgürlüğü lümpenlik, düzenin değerlerini reddetmeyi hiçbir değere sahip olmamak sanan tiplere "kitle" olarak ihtiyaç duyulması, çok şeyi anlamak için yeterliydi (Benzer tipler, 1990 sonrasının dağılma yıllarında Türkiye solundaki kadın ve erkekler arasında da sıkça görülecekti).

Toplantılarımızın en önemli sonucu, hızlı bir ayrışmanın yaşanması oldu. AD ile ilişkilerimiz gevşedi. Herhangi bir sürtüşme olmadı, sert sözler bile söylenmedi, ama belirgin

bir soğuma oldu. AD, 14 numarayı da bize bırakarak büyük oranda Barbès'ten çekildi. Birkaç kişi "villa"da kalmayı sürdürdü. Natalie ve Jean-Marc da gittikçe uzayan aralarla gelmeye başladılar. AD'nin çekilmesi MLSPB'lilerin de oradan ayrılmasına neden oldu. Bu arkadaşlardan bir tanesinin daha sonra AD'lilerle birlikte banka soygunlarına katıldığını duyacaktık.

O sırada AD içindeki tartışmalardan ve örgütün bölünmenin eşiğinde olduğundan haberimiz yoktu. Sanıyorum Paris'in en ünlü göçmen mahallesinde yoğunlaşmak ve ev işgallerine katılmak, örgütün daha sonra "Action Directe International" adını alacak Paris grubunun son kitleselleşme çabasıydı. Birkaç hafta süren eylem birliğinden sonra, birkaç Türkiyeli AD ile birlikte çalışmaya karar verecek, ardından iki taraf da kendi yoluna gidecekti.

Yıllar sonra, 1986'da, evlerde AD ile yapılan toplantılar yeniden gündeme geldi. Fransız polisi iltica pasaportumu uzatmayı kabul etmedi ve iki komiser beni birkaç saat sorguya çekti. AD'nin önemli suikastlar yaptığı, ama önderlerinin yakalanmadığı bir dönemdi. Fransız polisi en küçük yan ilişkileri, önemsiz bilgileri bile gözden geçirerek örgütün tepesine giden yolları arıyordu. ASTT kurucularının ve işgale katılan çok sayıda kişinin aynı şekilde sorguya çekildiğini bildiğimden hazırlıklıydım. Polis, AD ile ilişkimiz olmadığını biliyordu. AD ile yapılan toplantılar hakkında ayrıntılı bilgi sahibiydiler (bu kadar ayrıntıyı ancak toplantılara katılanlar verebilirdi). Tek soru vardı: AD'den kimleri tanıyorduk? Jean-Marc ve Natalie, ötekilerin adını bilmiyordum. Sonra ellerindeki dosyaları açıp fotoğrafları gösterdiler. Fotoğrafımın (oturma izni alırken polise verdiğim fotoğraftı) altındaki uzun notu okuma olanağım olmadı, Paris'te tanıdığım ve ta-

nımadığım çok sayıda kişinin fotoğrafı vardı. Ardından MLSPB ile bağımız olup olmadığı sorusu geldi. Yoktu, Türkiye'deyken de yoktu, burada neden olsundu? Son olarak, komiserlerden birinden terörizmin kötülükleri konusunda uzun bir konuşma dinledim.

Sorgudan herhangi bir sonuç çıkmadı, anladığım kadarıyla kendileri de sonuç beklemiyordu. Sadece araştırılmamış boş alan bırakmak istemiyorlardı.

4) YERLEŞME

İşgalden on gün kadar sonra bir gün Bekir'in beni görmek istediğini haber verdiler. Biraz aşağıda, sokağın köşesinde bekliyordu. Yanında kocaman kamerasıyla bir kişi daha vardı. Şimdi adını hatırlamadığım, Paris'te yaşayan bir Türk filmciydi. Bizce sakıncası yoksa evleri ve içindekileri çekmek, onlarla söyleşi yapmak ve dokümanter bir film hazırlamak istediğini söyledi. Bu kadar açık bir eylemin belgelenmesinin ne sakıncası olabilirdi! Onu 12 numaraya götürüp o sırada orada bulunanlarla tanıştırdım ve istediği gibi çalışabileceğini söyledim.

Bekir'le bir kahveye oturup konuştuk. O'na göre, son yıllarda Paris'teki göçmen işçilerin iki büyük eylemi vardı: açlık grevleri ve ev işgalleri. İlkine Türkler aktif olarak katılmışlardı, ikincisinde sadece onlar vardı. İşgali herkesin duyduğunu, olumlu veya olumsuz bir tutum aldığını, ama TKP'lilerden hiç ses çıkmadığını söyledim. "Aslında iyi çocuklardır, ama memur kafalılar. Kendiliklerinden düşünemezler. Birisinin onlara 'hiç olmazsa evlere bir kere gidin' demesi gerekir" dedi. Evdekilerin bileşimini merak ediyordu; tümünün oturma izni olan insanlar olduklarını söyledim. "Açlık grevi Fran-

sa'da kalmaya çalışanların eylemiydi, bu ise, kalanların hak arama eylemi oluyor" değerlendirmesini yaptı. Doğruydu, kendimizce bir hak almıştık. Medyanın ilgisi başladığı gibi aniden bitmişti. İşgal evleriyle kimse ilgilenmiyordu. Paris Belediyesi'nin tutumunu bekleyecektik artık.

Sonraki günlerde evlerde yeni bir yerleşim planı yaptık. Yeni evsiz kalan bir arkadaşımız ailesiyle birlikte 14 numaranın bir dairesine taşındı. Az sayıda boş yer kalmıştı. Evsiz kalıp bize başvuran insanlara yardımcı olmaya karar verdik. Paris'te çeşitli çevrelere bunu duyurduk. Ciddi bir ev sıkıntısı bulunmasına karşın çok sayıda insanın binalarda kalmak istemeyeceğini biz de biliyorduk. Evsiz kalanların ya da Paris'e yeni gelenlerin ilk tercihi akrabaları ve hemşehrileriydi. Onların yanında kalıyor ya da onlar aracılığıyla kötü de olsa bir yer bulabiliyorlardı. Hiçbir politik örgüt kendi insanını başka yere göndermek istemiyordu. Bu durumda binalarda kalmak için THKP-C kökenli olan ve ortada kalanların başvuracağını düşünüyorduk. Gerçekten de öyle oldu. İstanbul'da "Sanayi Dev Genç" ya da "Üçüncü Yol"cular olarak tanınan gruptan birkaç kişi başvurdu. Birkaç ay önce Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmışlar ve Paris'e yeni gelmişlerdi. Özgürlük Yolu'ndan birkaç yıldan beri Paris'te olan bir arkadaş başvurdu. "Evsiz kalınca, Sovyetçi olduğunuzu da duyunca geldim" dedi. Başka da gelen olmadı.

Evlerde en az birkaç ay kalabileceğimiz kesinleşince, günlük yaşamın düzenlenmesi herkes için önem kazandı. Hemen herkes Barbés pazarına gidip somya, yatak ve battaniye aldı. Elektrik ocağı ya da sobası almaya gerek yoktu, elektrikçimiz Fevzi direnç teliyle kiremit ya da tuğla getiren herkese ocak veya soba yapıveriyordu. Ne var ki, sigortalar hemen her odada bulunan ocak ve sobanın birlikte çalışma-

sının yükünü kaldıramıyor, ev sık sık karanlığa gömülüyordu. Alt katta mutfak olarak kullanılan yere ortak kullanılmak üzere birkaç ocak konuldu, diğer ocaklar toplandı ve böylece sorun çözüldü.

Türkiyeli devrimciler toplu olarak bulundukları hapishane koğuşlarında, kamplarda ya da birkaç kişinin birlikte kaldığı evlerde sıkı kurallı katı disiplinleriyle tanınırlar. Kurallar bir kağıda yazılır ve herkesin görebileceği bir yere asılır: şu saatte kalkış, sabah sporu, kahvaltı, okuma ve sessizlik saati, yemek, yeniden okuma vb. Yatma saati, günde kaç kez çay içileceği ve akla gelebilecek başka konular da belirlenmiştir. Evlerde böyle bir uygulamaya yönelmedik; önerenler oldu, ama yapmadık. Türkiye hapishanelerinde katı disiplinin insanları düzenli yaşama ve verimli çalışmadan çok bunalıma sürüklediğini yeterince görmüştüm. Genellikle öğrenciler bu tür disiplini savunurlar ve görünürde uygulamaya da yatkındırlar. Evlerde kalanların büyük bölümü sol düşünceli ama halktan insanlardı; ayrıca biraz da koşullar gereği tüm yaşantısı düzensiz olan insanları disiplinli bir yaşama zorlamak hiç doğru değildi. Halktan insanların yaşam disiplini çalıştıkları işe göre oluşur. Evlerdekilerin tümü düzenlilikle ilgisi olmayan konfeksiyonda çalışıyordu. Makineci olanların az çok düzenli sayılabilecek işi vardı, diğerleri işsizdi ya da sık sık işsiz kalıyorlardı. Çalıştıkları süre içinde yaşamları önemli bir düzen kazanan insanlar, işsiz kalınca kendilerini bırakıveriyorlardı.

Evlerde ortak yaşamın gereği olan bazı kuralları belirlemekten öteye gitmedik: temizliğe dikkat edilecekti. Evler eskiydi ve böcek olursa hepimiz için kötü olurdu; dahası belediye, evlerin oturulmaya uygun olmadığını ileri sürerek boşaltılmalarını isteyebilirdi. Gece, belirli bir saatten sonra gü-

rültü yapılmayacaktı. Ortak güvenlik için geceleri herkes sırayla nöbet tutmak zorundaydı. Kurallara kimse karşı çıkmadı ve özellikle ilk aylarda herkes tarafından uyuldu.

Önlem olarak, binalarda kalmak isteyen herkesin kimliği ve geçmişi hakkında kısaca araştırma yapıyorduk. Evler fazlasıyla popüler olmuştu, bu nedenle her çeşit insanın gelmesi mümkündü.

Evlerde yemek, gelir durumuna göre yenirdi. Herkeste azıcık para kaldığı zaman ortaklaşa olarak Barbés pazarından sebze ve et alınır, birkaç tencere yemek pişirilirdi. Yemeği bu işi en iyi yapan Hulusi pişirirdi. Parası olduğu zaman herkes istediği yemeği pişirirdi, ama orada kalanlardan hiçbirisi aç kalmazdı.

Bu arada derneği binaya taşıdık; aylardan beri zaten kira ödemiyorduk, Lojman Komitesi de bizi görmek bile istemiyordu.

Bu sırada "kağıt" sorunumu da beklenmedik biçimde çözümledim. Bekir ilticaya başvurmam için ısrar ediyor, bense kabul etmiyordum. Türkiye'den gelenlerin iltica başvuruları kabul edilmiyor, bekletiliyordu. Özgürlük Yolu'ndan olan arkadaş bu durumdaydı ve dört yıldır bekliyordu. Sahte belgelerle aldığım oturma izni bir süre sonra bitiyordu, ama aynı yolu denemenin ötesinde yapabileceğim bir şey yoktu. Ocak ayının sonunda Strasbourg'daki Avrupa Parlamentosu, Türkiye'deki 12 Eylül rejimiyle ilgili bir karar aldı. Bekir'e göre bu karar, Fransa'da Türkiyelilerin yapacağı iltica başvurularının kabul edilmesinin yolunu da açıyordu. Yine de sonuç çıkacağına inanmadan Bekir'in Fransız eşinin yardımıyla iltica başvuru formunu doldurdum. Ayrıca bir sayfalık açıklayıcı bir yazı ekledi. Yazının Türkçesini öğrenince korkmadığımı söylesem yalan olur. Hapisten kaçmaktan Fran-

sa'ya gizlice girmeye kadar her şey vardı (Aslında ülkeye pasaportsuz olarak ve normal yollardan girmiştim; ama bunun mantıklı bir açıklamasını yapmak mümkün değildi). Arandığıma kanıt olarak da Hürriyet gazetesinde yayınlanan, İstanbul 1 No.lu Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından arananların fotoğraflı listesinin bulunduğu afişi ekledi; ve ben bunlarla "bakalım başıma ne gelecek" endişesiyle Paris'in kenar bir semtindeki iltica başvuru merkezine gittim. Türkiye bölümünde Türkçe bilen Ermeni kökenli bir kadın vardı. Afişi özellikle iyi buldu. Fotoğraf ve afişin Fransızca çevirisi benim arandığımı kanıtlıyordu. Üç aylık geçici oturma izni aldım. "Bir ara uğrayıp sonucu öğrenin" dedi (İki ay sonra yeniden gittiğimde, "Neden daha önce gelmediniz? Başvurunuz çoktan kabul edildi, kağıtlarınızı alın" diyecekti).

Yeniden uzatılması garanti olan, kendi adıma alınmış bir yıllık oturma izniyle Paris'te dolaşmak ne kadar güzeldi. İnsanı ister istemez kısıtlayan ciddi bir yükten kurtulmuştum.

Paris'te takma ad kullanmak gereksizdi, ama Türkiye'deki konumum ve Fransa'da yasadışı yaşadığım ilk günlerdeki gerekliliğin uzantısı olarak takma ad -Ahmet Cengiz- kullanıyordum. Kendi adıma düzenlenmiş pasaportum olduktan sonra bu alışkanlık iki yıl daha devam etti.

O sırada evlerde oldukça rahattık. Günlük yaşam iyice düzene girmişti, bazen kendi aramızda eğlence bile düzenliyorduk. Neredeyse evleri işgal ettiğimizi bile unutmuştuk, ta ki polis saldırısına kadar...

5) POLİS SALDIRISI

Yıllardan beri sömürgeci politikalar içinde pişmiş, özellikle Paris'te her çeşit yabancıyla uğraşmış Fransız polisinin

oldukça ince yöntemleri vardı. Bunlardan bir tanesi, sanki hiçbir şey olmamış gibi davranmaktı. Ev işgallerinde de böyle olmuş, ilk günün dışında polisi hiç görmemiştik. Evlerden bizi zorla çıkaramayacakları için rahattık, ama unutuyorduk ki, başka yollar da vardı. Fransız polisi eylemin üzerinde belirli bir zaman geçtikten sonra, artık saldırının beklenmediği anda ortaya çıkıyordu. Bazen doğrudan bazen de değişik bir biçimde...

O gün evden erken ayrılmıştım. Akşama doğru Arap bir genç koşarak 12 numaraya geliyor, yakında bir evin işgal edildiğini, işgalcilerin yardım beklediğini iletiyor. Evden dört kişi yardımcı olmak için yola çıkıyorlar. Biraz ilerdeki evlerin arasından, koridor gibi bir boşluktan geçip birkaç evin bulunduğu küçük bir alana çıkıyorlar. O sırada evlerden üzerlerine tabak, tencere vb. maddeler atılmaya başlıyor, bir yandan da özellikle kadınlar bağırmaya başlıyor. Gidenler hemen geri dönüp, boşluktan koşarak geçip sokağa çıkıyorlar. O sırada iki polis arabası "kavgacıları" yakalamak için gelmiş durumdadır. Polisler dört arkadaşı yakalıyor, ama direndikleri için arabalara bindiremiyorlar. Onların seslerini evdekiler duyuyor ve çıkıp müdahale ediyorlar. Birkaç polis arabası daha gelince olay iyice büyüyor. Gelenlerin tümü normal polis ve bu tür olaylarda hiç deneyimli değiller. Polis, itfaiyeyi çağırıyor; su sıkması için mi yoksa evin suyunu kesmesi için mi anlaşılamıyor. Gelen itfaiye arabasının sorumlusu, "bu bizim işimiz değil" deyip, olaylara karışmıyor. Yaklaşık iki saat sonra polis çekiliyor, sokak eski sakinliğine kavuşuyor.

Ertesi gün evdekilerde endişeli bir zafer havası vardı. Bir yanda kazanmanın mutluluğu, diğer yanda beklenmedik anda gelen polis provokasyonunun şaşkınlığı ve bundan sonra ne olabileceğinin endişesi vardı. Evleri zorla boşaltamazlardı,

buna yasal hakları yoktu, ama polise direnişten herkesi gözaltına alabilir, bu arada da evleri bir şekilde "halledebilir"lerdi. Çeşitli olasılıklar üzerine konuştuk. Ne olacağını tahmin bile edemediğimizden, ne yapacağımızı da bilemiyorduk. Geceleri uyanık ve hazırlıklı olmaya karar verdik, o kadar.

İlk gün ve gece sakin geçti. İkinci gece son metroyla evlerden ayrıldım. Barbés'de gece her zamanki gibiydi. Ertesi gün öğleden biraz önce geldiğimde ise başka bir manzarayla karşılaştım. İki evin de kapısı kırılmıştı, merdivenler parçalanmış eşyayla dolu olduğundan üst katlara çıkmak neredeyse olanaksızdı. Prizler, insan elinin ulaşabileceği kablolar bile sökülmüştü. Seslenip birilerini çağırmak gereksizdi, kimsenin olmadığı anlaşılıyordu. Mahalle, sanki hiçbir şey olmamış gibi eski durumundaydı. Köşedeki kahvede oturanlara, karşı evlerde kalanlara "burada ne oldu?" diye sorsam, eminim, "bilmiyoruz" diyeceklerdi.

O sırada evlerde kalan, ama dün gece Paris'in uzak bir semtindeki işi uzun sürdüğünden ancak şimdi geri dönen bir arkadaşla karşılaştım. Semt karakoluna gidip evdekileri aramak anlamsızdı, bu konularda bize yardımcı olabilecek bir avukat yoktu, bulmak da uzun sürerdi. Evdeki vahşi tahribat, insana, baskının ötesinde açık bir mesaj veriyordu: buradan gidin! Bu, polisle çatışma sonucu oluşmuş bir tahribat değildi; örneğin camlar -herhalde unuttuklarından- kırılmamıştı. Burada kalacaktık ve ilk yapılması gereken içerisini iki kişinin yapabildiğince oturulabilir duruma getirmekti.

Bir saat kadar sonra bütün arkadaşlar geri geldi. Bazılarının yüzü şişmişti, bazılarında görünür bir hasar yoktu, ama hırpalandıkları belli oluyordu. Sabaha karşı özel Fransız polisi CRS, binaları basmış, herkesi döverek arabalara doldurup, içerisini de oturulamaz duruma getirmiş; ardından evdekiler

büyük polis merkezlerinden birine götürülüp, orada herkesin kimliği saptanmış ve polis binalarda kalanlardan hiçbirinin kaçak durumda olmamasına oldukça şaşırmıştı. Amaç, binadakilerden çoğunun Fransa'da kaçak olarak kaldığı saptamasından hareketle, onları yakalamak ve sınırdışı etmekti. Durum beklenildiği gibi çıkmayınca, bütün arkadaşlar "gidin orada kalın" denilerek serbest bırakılmış; böylece polis baskını korku, gözdağı ve olabildiğince zorluk çıkarma boyutunda kalmıştı.

Öğleden sonra oldukça hareketli geçti. Fransa'nın çok satan ve sağcı günlük gazetelerinden birisi olan Le Figaro'nun muhabiri, Christian ile aynı anda binalara geldi. İlk önce aralarındaki ağız kavgasını yatıştırmak zorunda kaldık. Christian, "bu gazete faşisttir, bununla konuşmayın" diye bağırıyordu. Ev işgallerine hiç ilgi göstermeyen Le Figaro'nun şimdi muhabir göndermesinin tek anlamı vardı: Sosyalist Parti yönetiminin göçmen işçilere saldırısını kamuoyuna yansıtmak. Bu parti, göçmenlerin haklarını savunarak, sağ partileri hatta FKP'yi bile ırkçılıkla suçlayarak yönetime gelmişti. İşgal evlerine özel Fransız polisi CRS'nin saldırısı, SP yönetimi altında göçmen işçilere yönelik ilk saldırıydı. Biz de bu saldırının kamuoyuna yansımasını istiyorduk. İşgalin ilk günlerinin aksine ne TV kanallarından ne de başka gazetelerden tek kişi gelmemişti. SP'nin düşüş günleri henüz başlamamıştı, bu nedenle medya, genel olarak, SP yanlısıydı. Le Figaro muhabiriyle konuştuk, ertesi günkü gazetede özet bir haber yayınlandı.

Fransızca bilen birkaç arkadaş Barbés karakoluna gittiler. Oradan, "Bize sormayın, bir şey bilmiyoruz. Olay bizim dışımızdadır, CRS apayrı mekanizmaya sahip olan bir polistir" yanıtını aldılar. Paris Belediyesi ve sosyalist hükümet, ayrı

ayrı ya da birlikte davranarak açık bir provokasyon hazırlamışlardı. Amaç, evlerin boşaltılmasıydı. İşgalcilerin çoğunun Fransa'da yasadışı kaldıkları inancından hareketle çatışma ve baskın ortamı yaratılması yeterli görülmüş, ancak sonuç beklenildiği gibi olmamıştı.

CRS; Türkiye'de 1970'li yılların toplum polisi ya da sonrasının Özel Tim'i gibi bir yapıya sahipti. Günlük polisiye olaylarla ilgilenmezdi, asıl görevi toplumsal olaylara müdahale etmekti. Mitinglerde, sokak gösterilerinde, tehlikeli bölgelerde devriye gezmekte de bu polis görevlendirilirdi. CRS elemanları özel olarak seçilir ve eğitim görürlerdi. Uzun boylu ve biraz iri yarı olmak genel özellikti. Özellikle anne babasız çocuklardan bir bölümü küçük yaştan başlayarak özel olarak yetiştirilirdi. Sonuçta ortaya çıkan; saldırıya her an hazır olduğu için saldırı komutunu canla başla yerine getiren, toplumsal ortamın dışında yetiştiği için oradaki gelişmelerden fazla etkilenmeyen, "devlet düzeni"nin koruyucusu özel bir güvenlik örgütüydü. Giyimleri, taşıtları, silahları normal polisten farklıydı. Fransız polisi, adres sorduğunuz zaman önce selam sonra yanıt verir; bu ölçüde kibardır. CRS tersidir, Fransız devleti ordu dışındaki güvenlik güçlerinde "denge"yi böyle sağlamıştır.

CRS baskınının üzerinde yükseldiği zemin, Fransa yönetiminin hak arayan "yabancı"ya olan yabancılığını yansıtıyordu. Fransa, uzun sömürgeci geçmişi nedeniyle, birçok ülkeden göçmenle yıllardan beri tanışıktı. Buna karşın, bu insanların ana sorununun bir şekilde Fransa'ya girmek ve orada kalmakla sınırlı olduğu noktasında kalmıştı. "Göçmen dostu" sosyalist hükümet de benzer bir durumdaydı. Fransa'da oturma ve çalışma izni sorunlarını çözümlemiş göçmenlerin, özellikle kendi güçlerine dayanarak hak aramaları, bazı so-

runlarını çözümlemeye çalışmaları alışılmış bir şey değildi. Bu yola girdiğinizde ilgisizlik, suskunluk ve devlet terörüyle karşılaşıyordunuz.

Saatlerce evlerin içini onarmakla uğraştık. Çok sayıda kablo parçalandığı için özellikle elektriğin yeniden bağlanması sorun oldu, neyse ki Fevzi bu işten iyi anlıyordu. CRS, neden bilinmez, Özgürlük Yolu'ndan arkadaşı özellikle dövmüştü. Ortalığı temizlerken, bir yandan da, "Bu CRS de Kürtleri sevmiyor" diyordu. Kürt olmayan ama esmer olan başka arkadaşlar da vardı, ama CRS özellikle onu seçmişti. Baskından bir süre sonra binalardan ayrılan tek kişi o oldu. Özellikle neden dövüldüğünü kimse anlamamıştı; ama o, bunu bir rastlantı olarak yorumlayamıyordu.

Akşam, aramızda AD ile en yakın ilişkisi olan Abuzer, Jean-Marc'ın görüşmek istediğini iletti. Birlikte "villa"ya gittik. İçerde gergin bir ortam ve tanımadığım birkaç kişi daha vardı. "Her şeyin hazır olduğunu, istersek bu gece Barbés karakoluna makineli tüfekli bir saldırı düzenleyebileceklerini" söylediler. Abuzer ısrarla istiyordu, ama böyle bir eylemin anlamsız olacağını düşündüm; karakol polislerinin baskında herhangi bir işlevi yoktu. CRS, aldığı emri yerine getirdikten sonra çekilmiş, olayla ilgisi olmayanları da hedef olarak bırakmıştı. Öneriyi kabul etmemem belirgin bir hayal kırıklığı yarattı. Geriye dönerken Abuzer kızgındı. Neden silahlı bir mücadele örgütüyle yakın ilişki kurmaktan kaçındığımızı sordu ve bu insanları kullandığımızı söyledi. "Biz onlardan hiçbir zaman bir şey istemedik", dedim. "Ev işgallerine onlardan bir kişi katıldı, eğer yasal zorunluluklar olmasaydı işgali tümüyle kendimiz de yapabilirdik. Bu gerçeği AD de biliyor. Onlara her zaman gerçek düşünce ve amaçlarımızı söyledik, hiçbir zaman aldatmaya ya da kullanmaya çalışma-

dık". Abuzer, o güne kadar birçok arkadaşla defalarca konuşup tartıştığımız bir konuyu yeniden sordu: "AD ile bizim aramızda silahlı mücadele anlayışı konusunda ne fark var?"

Yanıtı o da biliyordu, ama kendini inandıramadığından periyodik olarak yeniden soruyordu. Benzer durumları kaç kez yaşamıştık. Teoriyle pratiğin karışımı uzun bir açıklama yapıyordum, hiç soru sormadan dinliyor, sonunda "yine de şöyle bir eylem yapsaydık, iyi olmaz mıydı?" gibisinden bir şey anlamadığını gösteren bir soru soruyordu. Sorun teorik değil, psikolojikti. Bu insanlar Mahir Çayan'ı bir eylem adamı olarak düşünmüş, O'nun şu veya bu yönde izleyicilerini de yaptıkları eylemlere göre değerlendirmişlerdi. THKP-C (Acilciler)'e olan sempatileri, onların 1975 sonrasında silahlı mücadeleyi başlatan ilk örgüt olmalarından kaynaklanıyordu. O mücadeleye başlamadan önce yazılmış sayfalarca yazı onları pek ilgilendirmiyor, dolayısıyla daha sonraki değişimin nedenlerini de kavrayamıyorlardı. Bu insanlara göre, bir örgüt ya da kişi ya THKP-C ya da THKO'nun yaptığı gibi bir silahlı mücadeleyi savunur, ya da TKP'li veya Aydınlıkçı olurdu; arada durulabilecek bir yer yoktu. Türkiye'de silahlı mücadeleyi savunanlar, Fransa'da AD'ye yakın olmalıydılar. AD ile birlikte görünen bir örgüt olmak istemeyişimizi anlayamıyordu; anlatılanlara verecek yanıt bulamasa da anlayamıyordu. Ben de durumu daha fazla "idare etmek" istemiyordum. Abuzer ve birkaç kişi işgal evlerine gittikçe daha az uğruyorlardı. Başka bir şey yapmadıklarını da biliyordum; keşke yapabilselerdi, ama yapamazlardı.

Bir hafta sonra küçük bir toplantı yaptık, Abuzer'in de içinde bulunduğu birkaç arkadaşla yollarımız ayrıldı. Türkiye solundaki ayrılıklarda sıkça görüldüğü gibi aramızda özel bir düşmanlık ortaya çıkmadı, ama bir daha da görüşmedik.

Abuzer ve Erdoğan'ın AD ile birlikte planladıkları bir "komün-atölye projesi" vardı. İlk finansmanını AD'nin sağlayacağı küçük bir konfeksiyon atölyesi kurulacak ve burada tüm işler çalışanlar tarafından ortaklaşa yürütülecek, herhangi bir yönetici olmayacaktı. Yapılmak istenen, gelişmiş kapitalist bir ülkede küçük bir eşitlikçi sosyalist adacık kurmaktı. AD, "örgütlenmiş kargaşa" anlayışına uygun olarak, kendiliğinden gelişmeye ve alternatif kuruluşlara büyük önem veriyordu, ama kendilerinin de içinde oldukları atölye projesinin başarı şansı yoktu. Bu adacık, konfeksiyonun mevsimlik krizlerine bile dayanamayacak kadar küçüktü, nitekim de öyle oldu. Atölye projesine katılanlardan hiçbirisi daha sonra AD ile birlikte çalışmadı. İyi ve kişilikli insanlar oldukları için AD önderlerini yine de sevdiklerine, takdir ettiklerine eminim; ne var ki, alternatif örgütlenme daha fazla bilgi ve birikim istiyordu.

Birkaç arkadaşla ayrılık beni de ciddi bir sıkıntıya sokmuştu. Bu sıkıntı, insan sayısının azalmasından, ayrılanların yerlerini dolduramamaktan kaynaklanmıyordu; böyle bir sorun yoktu, zaten bir süreden beri hiçbir işle uğraşmıyorlardı. Bu anlamda esasen varolan kopuşu resmileştirmekten başka şey yapmamıştık. Sıkıntı, teorik alanda ortaya çıkmıştı. Savunduklarıma inanmakta ben de zorluk çekiyordum. İki yıl önce Türkiye'de iken başlayan bir düşünce gittikçe güçleniyordu. Biz, başlangıçtan, 1975'ten beri, silahlı propagandanın politik yönüne vurgu yapmış, kendi başına askeri eylemin büyüsüne kapılmamıştık. Sorun, politik yönü ne kadar güçlü olursa olsun temel olarak seçilen silahlı propagandanın, Türkiye koşullarındaki bir örgütlenmede ne oranda işlevli olabileceğiyle ilgiliydi. Başlamış, başarı ve başarısızlıkları yaşayarak belirli bir aşamaya ulaşmıştık, ama daha ileri gidemiyorduk. Kafamdaki bu çelişki birkaç ay boyunca daha da güçlenerek sürecekti.

BEŞİNCİ BÖLÜM:

MAHKEME

1) HAZIRLIK

Dava, beklemediğimiz bir anda karşımıza çıkıverdi. Postacı, öğleye doğru, bizleri iki gün sonra duruşmaya çağıran resmi kağıdı binadakilere iletmişti. Paris Belediyesi binaları boşaltmamız için bizi mahkemeye vermişti. Beklemiyor değildik, ama Fransa'da resmi makamların oyunları konusunda hiç deneyimimiz olmadığından tümüyle hazırlıksız yakalanmıştık. İki gün içinde avukatı nereden bulacaktık? Hiçbir avukat ev işgalleri davasını almaz, alsalar da daha başlangıçta çok para isterlerdi. Kısa süre önce tanıştığım TKP'nin Fransa sorumlusu Feridun'u arayıp, FKP ya da CGT'nin bize avukat bulup bulamayacağını sordum. Konuyu araştıracaktı, bunun için öncelikle FKP yönetimiyle konuşması gerekiyordu, en az bir hafta sürerdi. İki günde, bu kadar kısa sürede hiçbir şey yapılamazdı. O sırada akşam olmuş, günün birisi bitmişti bile.

Önce kendi önlemlerimizi almaya, durumu anlatan ve herkesi mahkemede olmaya çağıran bir duyuru yapmaya karar verdik. Bu tür duyuruların kendi başına fazla anlam taşımadığını deneyimlerimizle öğrenmiştik; kendi ilişkilerimizi mahkemeye gelmeleri için örgütlemeliydik, duyuru bizimle ilişkisi olmayan belki birkaç kişinin daha gelmesini sağlardı,

o kadar. Eğer uygun bir avukat bulamazsak, mahkemeye kalabalık gelmemiz büyük oranda önemini kaybedecekti, ama ne olursa olsun elimizden geleni yapmalıydık. Paris'e dağıldık, sanki anlarmışım gibi avukat bulma işi bana bırakılmıştı.

Gece Bekir'e gittim, Feridun da oradaydı. Altmış yaşlarında, yıllardan beri Fransa'da yaşayan, uzun boyu, kır saçları ve kır pala bıyıklı heybetli görünümüne karşın, tipik bir salon adamıydı. Fransızcası iyi eğitim görmüş bir Fransız düzeyindeydi. Rakı içmeyi ve sofra terbiyesini iyi bilen, klasik Türk müziğini seven, sanat müziğinden ise "demleri hızlı geçiyor" gerekçesiyle hoşlanmayan bir adamdı. Ben ciddi bir sıkıntı içindeydim, o oldukça rahattı. Bir an bu adamın çok sayıda insanın sorumluluğunu taşımanın ne demek olduğunu bilmediğini düşündüm. Üçümüz konuşurken Fransa Cumhurbaşkanı, Başbakan ve çeşitli bakanlara konuyla ilgili mektup yazmanın ve bunları mahkemeye sunmanın iyi olabileceğini söyledi. Karşı çıkmadım, yapılabilirdi; ama mahkeme aleyhimizde karar verirse bu mektupların anlamı da kalmazdı. Mahkemeye kalabalık, kadınlı ve çocuklu 80-100 kişi geleceğimizi söyledim. O yıllarda bu, Paris için önemli bir sayıydı. İkisi de hayretle bana baktı, en azından Bekir sayılar konusunda gerçeği abartmak gibi bir huyum olmadığını biliyordu. Avukat bulmalıydık, yoksa bu sayı hiçbir işe yaramayabilirdi. Aramızda Fransa'daki mahkeme usulünü, kimin hangi sırayla konuştuğunu bile bilen yoktu. Bekir telefonla birkaç yeri aradı, bulamadı. İşimiz yarına, son güne kalmıştı. Ayrılırken Feridun mektupları yazıp yarın akşam Bekir'e vereceğini söyledi. Sabah Bekir'le buluşmak üzere sözleşip ben de kalktım.

Bütün gece, binaların boşaltılması kararı verilmesi durumunda ne yapabileceğimizi düşündüm. Kimsenin kalacak ye-

ri yoktu. En iyisi çadır gibi bir şey bulup Sosyal Güvenlikle ilgili bakanlık ya da Paris Belediyesi önünde açlık grevine başlamaktı. O zaman basının ve kamuoyunun biraz ilgisini çekerdik ve belki bir şeyler olurdu. Gece binalara dönemeyecek kadar yorgundum, İtalya Meydanı yakınındaki küçük odaya gidip yattım.

Sabah Bekir'le Cumhuriyet Meydanı'ndaki bir kahvede buluştuk. Ehlikeyf adamdı, duble kahvesini içmeden güne başlamazdı. Hemen ne olduğunu sordum. "Otur bakalım, önce bir şeyler iç" dedi. Bekir'i tanıdığımdan bazı gelişmeler olduğunu anladım. Eşi Catherine, komünistlerin yönetimde olduğu Noisy le Grand belediyesinde önemli bir görevde çalışıyordu. Gece, FKP Politbürosu'ndan bir tanıdıklarını bulmuş, durumu anlatmışlar. O başkalarını aramış, sonunda parti kendi avukatlarından birisinin duruşmamıza katılmasına karar vermiş. Şimdi birlikte gidip o avukatla görüşecektik. O sırada bundan iyi haber olamazdı!

Mahkemeye yüz kişi gelecek olmamız FKP'yi etkilemişti. Burada söz konusu olan artık küçük bir grup değil, göçmen işçi kitlesiydi. Göçmenlere sözde sahip çıkan ve FKP'yi bir dönem ırkçılıkla suçlayan SP bizimle ilgilenmeyip hatta dolaylı olarak saldırırken, FKP sahip çıkıyordu. Bekir'le konuşurken bir başka noktayı daha fark ettim: Paris Belediye Başkanı Jacques Chirac, o sırada, Fransa'da sağın yeni liderliğine oynuyordu. Mahkemeyi kazanmamız, Fransa'da solun, sağa - özellikle Chirac'a- karşı küçük bir zaferi olacaktı. Bekir gülüyordu. "Sana söylemiştim", dedi. "Bu TKP'liler iyi insanlardır, ama hepsi memur kafalıdır. FKP'nin kardeş partisidir, ama Politbüro'dan bir kişiye birkaç günden önce ulaşamazlar".

Avukatın Voltaire Bulvarı'ndaki bürosuna gittik; uzun boylu, zayıf, orta yaşlı, sarışın bir kadındı. Bekir durumu

anlattı, kötü Fransızcam nedeniyle fazla bir şey anlamadım, sadece kadının yüz kişi sözüyle özellikle ilgilendiğini hissettim. Tamam, kendisi de partiyle konuşmuştu yarın gelecekti.

Neredeyse koşarak binalara gittim. Hemen herkes aynı şeyi düşünmüş ve açlık grevi hazırlığına başlamıştı. Avukat bulmuştuk! Hulusi, Devrimci Yol kökenli olduğu için FKP avukatından pek hoşlanmadı, ama itiraz etmedi. Edemezdi de, SP'ye gitseydik kapının yüzümüze kapanacağını o da biliyordu. "Bakın", dedim, "yarın herkes bizim yüz kişi olmamızı bekliyor. Az insan gelirse bunun hesabını da ben size sorarım". Herkesin haberi olduğunu, bu akşam da bazı evlere gideceklerini ve yüz civarında insanın gelmesini beklediklerini söylediler. Sabah erkenden kalkıp Bekir'le buluşacak, mektupları alıp postalayacaktım. Mahkeme binasının bulunduğu Cité'ye daha yakın olduğu için gece yine Paris merkezine yakın küçük odada kaldım.

2) DURUŞMA

Sabah erkenden mahkeme salonunun karşısındaki kahvede Bekir'le buluştuk. Feridun mektupları yazmıştı, hepsini fotokopi yapmam ve taahhütlü olarak postalayıp fişlerini de kanıt olarak avukata vermem gerekliydi.

Postanede beklemediğim bir sorunla karşılaştım. Gişedeki genç bayan memur, cumhurbaşkanı, başbakan ve çeşitli bakanlara taahhütlü olarak gönderilecek mektupları almak istemiyordu. Şefine sorması gerekirdi, o da bir saat sonra gelirdi. Olacak şey değildi, ama küçük korkularla yaşayan insanlar dünyanın her yanında aynıydı. Kadın, televizyonlarda gördüğü kişilerin adına gönderilmek istenen mektupları almak istemiyordu, ne olduğunu anlamamış ve korkmuştu bir

kere. Fransızcam derdimi anlatmaya yetmediğinden kahve dönüp Bekir'i çağırdım. Bir kere de o anlattı, ama hayır, dın mektupları almıyor, doğrudan posta kutusuna atmam istiyordu. Mahkemeden, söz konusu kişilere mektup gö derdiğimizin kanıtı olarak taahhütlü mektupların kağıtlar sunmamız gerektiğinden söz ettik; resmi insanlara karşı re mi bir kurum çıkınca yumuşadı ve mektupları aldı. Duru maya, "Chirac'la randevuya" ancak koşarak yetişecek kad zaman kalmıştı.

Kalabalık orta büyüklükteki salona zorlukla sığacak kad fazlaydı. Yaklaşık yüz kişi vardı. Kadınlar ve çocuklar en ö oturmuştu. Halkın Kurtuluşu ve İşçinin Sesi'nden birkaç ki dayanışma amacıyla gelmişti, ne kısa süre önce ayrıldığım arkadaşlardan ne de Devrimci Yol'dan tek kişi yoktu. Av katlar geldi. Paris Belediyesi'nin avukatı erkekti, belki herkesin kendisine nefretle baktığını hissettiği için kalabalı hiç bakmadı. Biraz sonra hakim geldi. Burada böyle davala üç kişilik heyet değil, tek hakim bakıyordu anlaşılan.

Yerine oturdu ve bakışlarını yaklaşık on dakika salon dolaştırdı. Yüzünde büyük bir şaşkınlık vardı; birkaç tane narşist tipli genç işgalci beklerken, kadınlar, çocuklar ve or yaşlı insanların çoğunluğu oluşturduğu bir kitleyle karşıla mıştı. Bu adam aleyhimizde karar veremezdi, bu açıkça gö rülüyordu. Salonda tek gazeteci yoktu, ev işgalleri Paris'te haber modasının geri sıralarında bile yer almıyordu artık.

Duruşma başladı. Hakim iki avukatla bir şeyler konuşt galiba protokol cümleleriydi. Sonra Belediye'nin avukatı söz başladı, ama birkaç cümleden fazla konuşamadı, bizim avu kat sözünü kesti. Bir süre ikisi birden konuştu, sonra adal sustu, biraz sonra yeniden başladı. Hakim hiç karışmıyordu herhalde aynı anda konuşmalarına rağmen ikisini de anlay

biliyordu. Aramızda Türkiye'de bile mahkeme gören azdı, görenler de hiç alışık olmadıkları bu durumu hayretle izliyorlardı. Adam "işgalciler", kadın "eve ihtiyacı olan göçmen işçiler" diyordu; bu kadarını anlayabiliyordum. Belediye avukatı ayrıca binaların eski olduğundan, restore edilebilmeleri için boşaltılmaları gerektiğinden söz etti. Oysa ki, aynı binalar yıllardan beri eski ve boş olarak duruyorlardı.

Mahkemeye ara verildi. İzleyiciler kadın avukatın ne söylediğini anlamasalar da, performansından son derece memnundular. Buradan bize karşı bir karar çıkamazdı, endişeler bitmiş, sadece sonuç bekleniyordu.

Mahkeme yeniden başladı. Hakim kararı okudu. Yüz kişi içinde birkaç Fransızca bilenden Türkçesini öğrendik: Paris Belediyesi, üç ay içinde, bizlere sosyal ev sağlanması için çalışacak, bu amaçla, binalarda kalanların durumunu saptamak için memur gönderecekti. Üç ayın sonunda binalar restorasyon yapılması için boşaltılacaktı. Her iki tarafı da gözeten, bizim için kötü olmayan bir karardı. Belediye restorasyon için diretmese, belki de hakim evlerin boşaltılması kararını vermezdi. Yeniden Paris Belediyesi'ni bekleyecektik, ama bu kez yasal dayanağımız vardı.

Mahkemeden sonra oradaki kahvelerden birine topluca oturduk. Herkes neşeliydi. Paris baharı yaşıyordu, konfeksiyonda işler açılmıştı, sokakta yatmak zorunda olan insanlar en az üç ay daha kazanmışlardı; istekler daha da çoktu aslında, ama şu anda fazlası olmuyordu.

3) DURUŞMA SONRASI

Aradan iki hafta bile geçmemişti ki, Belediye'den kağıt geldi. Bir memur birkaç gün sonra gelecek ve binalarda ka-

lanların durumlarını saptayacaktı. Gerekli koşullara sahip olanlar için sosyal evlerden (HLM) daire bulunması için çaba harcanacaktı. Bu nedenle herkesin oturma ve çalışma izin belgelerinin yanı sıra iş kontratlarını, ücret ve sigorta belgelerini de yanında bulundurması gerekiyordu.

Birbirimize baktık; içimizde işyeriyle sürekli çalışmak için anlaşması olan ve sigortalı çalışan tek kişi yoktu. Konfeksiyonda çalışan insanlar bu koşullara sahip olsalardı eğer, HLM'lere doğrudan başvurabilir, ev işgalleri gibi dolambaçlı bir yol denemezlerdi. Dönüp dolaşıp aynı noktaya gelmiştik; tek fark, Paris kışının sokaklarda yatmak zorunda kalmadan geçirilmiş olmasıydı. Yine de sonuna kadar oynamaya karar verdik: düzenli işçi arıyorlarsa, biz de bulurduk. Aileleri dolaştık ve memurun geleceği gün gerekli belgelerle birlikte binalarda hazır bulunmalarını istedik. Fransa'ya eskiden gelmişlerdi, yıllardan beri konfeksiyonda çalışıyorlardı, son yıllarda durumları biraz düzelmiş, düzenli ve sigortalı olarak çalışmaya başlamışlardı. Paris'te sosyal eve ihtiyacı olan, dar gelirli ama gerekli koşulları yerine getiren herkese, belirli bir bekleme süresinden sonra -teorik olarak- ev çıkabilirdi; ne var ki, bu teori pratikte hemen hiç gerçekleşmezdi. Çok sayıda insan, yıllardan beri HLM'lere yaptığı başvurunun sonucunu bekliyordu.

Memur gelmeden bir saat önce bütün insanlar hazırdı. Manzaraya bakınca, "biz ne yapıyoruz?" sorusu yeniden aklıma geldi. "Bunu yapmaktan başka çaremiz yok, ama yine de, biz ne yapıyoruz?" Binalarda kalan tek aile vardı, binalar dışında örgütlü bağlantımız olan aile sayısı birkaçı geçmiyordu. Bu nedenle genelde ilerici insanların çalıştığını bildiğimiz birçok atölyeye haber vermiştik. Çok sayıda kişi, eşi ve çocuklarıyla, belki bu yolla ucuz ve iyi ev bulunabilir umu-

duyla gelmişti. Arkadaşlardan, gelenlerin politik kökenlerini sordum. Halkın Kurtuluşu'ndan kimse yoktu, bu örgüt genellikle kendi işini kendisi yapardı. Gelenlerin büyük bölümü Halkın Yolu, Halkın Birliği gibi örgütlerdendi. Bir bölümü aşiret reisi gibi insanlardı. Adam ayrı bir köşede oturuyor, kadınlar ve gençler ona çay getiriyor, arada bir isteği olup olmadığını soruyorlardı. Sert bakışlı, az konuşan, ağlayan çocuklara o kalabalıkta karışan olmazsa iki tokat atıp susturan insanlardı. Bana kızdıklarını hissediyordum; yanlarına gidip tanışmamış, hal hatır sormamıştım. Hulusi ısrar etmişti, ama yapmamıştım. Bu insanları bir kere daha göremeyeceğimizi, işleri biter bitmez kaybolacaklarını biliyordum. O zaman da, "Sen kimsin be adam!" diye düşünüyordum. "Kendini hiç tehlikeye atmadan, hiç mücadele etmeden, Paris gibi bir kentte belki de iyi bir kiralık ev bulacaksın. Kendini aşiret reisi sanmayı bırakıp, ona göre davranman gerekir".

Memur geldi, sırayla herkesin belgelerini inceledi, yanındaki deftere not etti. Bu işten sonuç çıkmayacağını anlamak için adamın yüzüne bakmak yeterliydi. Bize inanmamıştı, çocuklu ailelerin binalarda kaldıklarına hiç ama hiç inanmamıştı. Yaptığımız numarayı ortaya çıkarmaları hiç zor değildi. Polis baskını sırasında herkesin kimliği saptanmıştı, kalanlar onlardı ve hiçbirisi de HLM için gerekli koşullara sahip değildi.

O gün sırada olanları kaydetmek için zaman yetmedi, memur ertesi gün yeniden geldi ve yine saatlerce çalıştı. Giderken, "Bundan sonra ne olacak" diye sorduk. "Bilmem, dedi, herhalde size mektup gönderirler". O mektup hiçbir zaman gelmedi, biz de birşey çıkmayacağını düşünerek üzerine düşmedik.

Birkaç gün sonra evlerde sürekli kalanların durumunu öğrenmek istedim; eğer buradan çıkmak zorunda kalırsak, herkesin kalabileceği bir yer vardı. Durum birkaç ay öncesindeki gibi kötü değildi. Bu durumda daha rahat hareket etmemiz mümkündü. Gerçekte hiçbirimiz artık burada kalmak istemiyorduk. Bu kadar ilgisiz, hatta düşman bir mahallede kalıp da ne yapacaktık. Kalabalık olduğumuz, polisle çatışmayı göze aldığımız, dahası AD ile dolaylı bağlantımız olduğu için bizden çekiniyorlardı, ama ne yapacakları da belli olmazdı. Beklenmedik anda yine bir provokasyonla karşılaşabilirdik, hatta bazı geceler binaların kundaklanması olasılığına karşı nöbetçilerin sayısını bile artırmıştık. Sonra bazı arkadaşlar ısınan havalarla birlikte, gündüzleri uyuyup geceleri sabaha kadar oturmaya başlayınca, nöbetçiye gerek kalmadı.

Göçmen, hangi ulustan olursa olsun, içine kapalıdır. En fazla yerli halkla -bu durumda Fransızlarla- biraz ilişki kurar; onun dışında bırakın diğer uluslardan göçmenleri, kendi iç kapalılığında bile bütünlüklü değildir; aynı ulusun farklı göçmen gruplarının kendi aralarında soğuk hatta düşmanca ilişkileri vardır. Paris'in 18. bölgesinin Arapları da biz de göçmendik, işsizdik, iş bulduğumuzda da en kötü işlerde çalışmak zorundaydık. Benzer yanlarımız çoktu, başka koşullarda belki bir araya gelebilirdik, ama göçmenlikte başka türlü oluyordu.

Paris'in bu en yoksul bölgesinde nedenini anlamadığımız ilginç bir durum vardı. Süleyman, Arap kökenliydi ve Arapça biliyordu. Pigalle hatta Clichy'ye kadar uzanan geniş bir bölgede gördüğümüz her Arapça afişi ona okuturduk. Derneğin kurulmasından başlayarak bu bölgede kaldığımız on ay boyunca tek devrimci afiş görmedik. Katıldığımız birkaç uluslararası göçmenler toplantısında bazen Fransızca bazen İngi-

lizce konuşarak herkese atıp tutan, kimseleri beğenmeyen Arap devrimcileri burada yoktular. Sovyet karşıtı gruplara bile razıydık, ama kimse bu bölgeye gelmiyordu. AD'nin hayat bilgisi eksikliğine şaşmamak mümkün değildi; bir bölge ki, kendi halkından devrimciler bile gelmiyor, siz ne yapabileceksiniz?

AD, büyük oranda bölgeden çekilmişti. Polis bir kez "villa"yı basmış, birkaç kişiyi kelepçeleyip götürmüştü. Herhalde önemli kişiler değillerdi, çünkü ardından hiç tepki gelmemişti. Kimse artık bizimle ilgilenmiyordu. En azından mahkemeyi kaybetmemiştik, şimdi üç aylık sürenin bitmesini bekliyorduk.

ALTINCI BÖLÜM:

SONA DOĞRU

1) GÜNLER GEÇERKEN

Bastıran sıcaklarla diğer etmenler birleşince tam bir gevşeme ortaya çıktı. Kapılar açık olduğu halde bazen saatlerce binalarda kimse olmuyordu. Cumhurbaşkanına, Başbakana, Sosyal Güvenlik Bakanına yazdığımız mektuplara yanıt gelmiş, mektuplarımızı ve yanıtlarını alt kattaki boş odalardan birinin duvarına asmıştık. Her üç yanıtta da kendilerine başvurduğumuz için teşekkür ediliyor ve konuyla ilgilenileceği söyleniyordu. Fransızların sadece politikada değil kişisel ilişkilerinde de tipik tarzı olan oyalamayı, bir türlü söyleyip başka türlü yapmayı o sırada yeterince öğrenmiş değildik; ama "yüksek makamlar"dan bir şey beklenmeyeceğini biraz da içgüdüsel olarak biliyorduk. Mektuplar ve yanıtları beklenmedik bir gelişme karşısındaki zayıf güvencelerimizden bir tanesiydi, o kadar.

Bir öğleden sonra Natalie, o zamana kadar hiç görmediğimiz zayıf bir erkekle birlikte 12 numaraya geldi. Binada birkaç kişiydik. Mahkemenin nasıl geçtiğini, kararı, olası gelişmeleri sordu. Kötü, ama anlaşılabilir Fransızca'mızla anlattık. Sonra duvara asılı mektupları tek tek büyük bir dik-

katle okudu. Yazdıklarımızda kullanılan dili "inanılmayacak kadar iyi" buldu; "zaten biz yazmadık, okumadan da postaladık" dedik. Güldü! Biraz oturup gittiler. Sanırım gelecek için düşüncemizin ne olduğunu öğrenmek için gelmişti. Mahkeme aleyhimizde karar verseydi, ya da sonradan beklenmedik kötü gelişmeler olsaydı, biçimine henüz karar vermemiş de olsak, direnecektik. AD böyle bir direnişi desteklemek niyetindeydi. Bu bizim için iyi mi yoksa kötü mü olurdu, bilinmez. En azından FKP ile ilişkimizi oldukça kötü etkilerdi. AD'nin geçtiğimiz yıllarda FKP'nin Colonel Fabien'deki merkez binasını -işçi sınıfına hedef göstermek amacıyla- bombaladığını öğrenmiştik. Bazı FKP'liler "faşist bunlar" diyordu, ama öyle olmadıkları, hatta -en azından önderlerinin- son derece iyi ve kişilikli insanlar oldukları bizce gayet açıktı. Ne var ki, iyi insanla doğru ya da doğruya yakın politik çizgi oldukça farklı şeylerdi.

Burada okurun aklına neden Türkiye'den neredeyse hiç söz etmediğim sorusu gelebilir. Türkiye'de görünürde "Kurucu Meclis" işbaşındaydı, ama 12 Eylül'ün terörü azalmadan sürüyordu. Tutuklamalar, cezaevlerindeki yoğun baskılar, işkenceler, operasyonlar; bunların tümü gazeteler ya da kişisel ve örgütsel ilişkiler aracılığıyla Türkiye'den Paris'e yansıyordu. Her örgüt birkaç kez Fransızca bildiri ya da broşür yayınlamış, Türkiye'deki politik durumu ve yoğun baskıyı Fransız kamuoyuna iletmişti. Durumu biliyorlardı, ama ilgi yoktu. Türkiye'den Fransa'ya -özellikle Paris'e- politik göç henüz başlamamıştı. Paris'teki Türkiyelilerin, tek tük örnekler dışında, tümü "politik olmayan göçmenler"di, sayıları da dikkatleri üzerlerinde toplayacak kadar çok değildi.

Paris'te bulunduğum sürenin büyük bölümünde sadece bu kenti, bu ülkeyi, bazen bu kıtayı, buraya özgü göçmen so-

runlarını yaşadım, bunlara yönelik eylemlere katıldım. Türkiye'ye yönelik olarak konuşup tartıştıklarımız halk savaşı ve silahlı propaganda çerçevesinin dışına çıkmıyordu. THKP-C kökenli diğer örgütlerle tartışmalarımızda aramızdaki fark daha ilk cümlelerde ortaya çıkıyor, karşımızdakiler "Mahir böyle demiştir"in ötesinde bir söyleme sahip olmadıklarından konuşma tıkanıyordu. Birkaç kez Devrimci İşçi tarafından "birlik" amacıyla toplantı düzenlenmiş, sonuç çıkmamıştı. Devrimci İşçi sürekli olarak burasının Türkiye olmadığını, Türkiye anlayışıyla burada politika yapılamayacağını vurguluyor, ama neyi nasıl yapması gerektiği konusunda kendisinin de fikri bulunmuyordu. Açlık grevlerine katılarak önemli bir pratik deneyim yaşamışlar, sonra da içlerine kapanmışlardı. TKP başka bir alemdi. CGT arada bir DİSK'le ilgili toplantılar düzenliyordu. Birisine -hatırladığım kadarıyla- Kemal Daysal konuşmacı olarak katılmıştı. TKP'nin 12 Eylül rejimini faşist olarak değil de, "askersel cunta" olarak nitelendirmesi, dahası cuntanın "ilerici" ve "gerici" kanatlarından söz etmesi, Türkiyeli ilerici insanların tepesini attırmak için fazla bile geliyordu. CGT'nin toplantılarına daha çok Fransızlar katılıyor, CGT Türkiye'deki sendikacılara yapılan baskıları sık sık kınıyordu; ama bunlar Türkiye'yi "olağanüstü baskı altındaki bir ülke" olarak öne çıkarmaya yetmiyordu.

Çok sayıda politik kişinin Türkiye'den ayrılmak zorunda kalıp -iltica olanaklarının daha uygun olması nedeniyle- özellikle Paris'e gelmesiyle birlikte durum değişecek, Türkiye'ye yönelik faaliyet günlük yaşamın ana ekseni olacak, insanlar giderek nerede yaşadıklarını bile unutur duruma geleceklerdi.

1982 yazına yaklaşıldığı sırada uluslararası politikada dikkatleri özellikle üzerinde odaklaştıran sorun Filistin'di. FKÖ ile Lübnanlı faşist güçler arasındaki çatışmalar, İsrail'in Lüb-

nan'ı işgali, Sabra ve Şatila kamplarında yapılan Filistinli katliamı gündemin ön sıralarındaydı. Katliam haberi duyulur duyulmaz yapılan bir protesto yürüyüşüne katıldık. Şiddetli yağmur altında sayımız fazla değildi, ama herkes öylesine öfkeliydi ki, adım attıkça her yanımızdan sular çıkmasına karşın, yürüyüşün sonuna kadar tek kişi ayrılmadı.

Paris bir Yahudi kentiydi ve Filistinle kalıcı dayanışma içinde olmak kolay değildi. Yahudilerin az çok yoğun olarak yaşadıkları semtlerdeki duvarlar FKÖ aleyhine sloganlarla doluydu. En çok kullanılan, FKÖ ile nazizmi eşitleyen sloganıdı. Bir yıl önce Brüksel'deki FKÖ temsilcisi öldürülmüştü. Paris'te Filistinlilere saldırıldığını duymadım, ama bu kadar çok Arabın yaşadığı bir kentin duvarlarında Filistin lehine tek afiş ya da slogan bulunmaması -insanlar ne kadar ilgisiz olursa olsun- bir şeyleri fazlasıyla gösteriyor olsa gerekti.

Yine de, açık ve gizli baskı ne kadar yoğun olursa olsun, Arap kökenli insanlardan Filistin'e yönelik olarak daha fazla ilgi beklenirdi. Araplar hakkında 18. bölgedeki olumsuz deneyimimize, Filistin yürüyüşünde yüz kişiden bile az olmamız da eklenmişti; onun da yirmisi bizdik.

İsrail'in Lübnan'a saldırısı Türkiyeli devrimci örgütler için de önemliydi. Bu saldırı ve işgalle birlikte Türkiyeli devrimcilerin Filistin kamplarında kalmaları artık olanaksız duruma geliyordu. Barınacak yeri olmayan Filistin örgütleri, artık kimseye maaş ödeyemediği için parasız kalan büyük bir kitle ortaya çıktı. Birçok kişi için Türkiye'ye dönmek mümkün değildi; bildikleri bölgelerdeki insanların çoğu yakalanmış ya da yer değiştirmişti; dönseler bile nereye gidebileceklerini bilmiyorlardı. Suriye'de az sayıda kişiyle kalmak sorun değildi; ama çok kişinin bu ülkede bulunması hele de askeri eğitim yapabilecekleri bir kampta kalmaları, ancak Suriye yönetimiyle an-

laşmak ve sayı arttıkça gelişen oranda onların denetimine girmekle mümkündü. Çok sayıda kadrosu Suriye'ye gelmiş bir örgütün hükümetten kalacak yer ve ekonomik kaynak talep etmeden bu ülkede barınması mümkün değildi. Suriye de bu olanakları ancak silahlı eğitim yapmak, ardından Türkiye'ye dönüp silahlı mücadeleyi başlatmak koşuluyla sağlıyordu.

Bazı örgütler Suriye'ye hiç gelmediler ya da oldukça kısa süre kaldılar. Suriye, SSCB'ye yakın bir politika izleyen ve özellikle askeri alanda Sovyetlerden yoğun askeri yardım alan bir ülkeydi. Burada kimse "sosyal emperyalizm-sosyal faşizm" tezlerini savunamazdı. Suriye'ye zaten çok sayıda gelmiş olanlar ise, öncelikle Yunanistan olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine gitmeye başladılar. Türkiyeli politik göçmenlerin Suriye'deki romantik dönemleri bitmişti. Kısa sürede geriye dönemeyecekleri belli olmuştu, yapılacak çok az şeyin olduğu bu ülkede kalmak da gittikçe zorlaşıyordu. Artık önceden hiç düşünülmeyen Avrupa'nın yolu görünmüştü...

Burada başka bir soru daha akla gelebilir: THKP-C (Acilciler)'in yöneticilerinden birisi olmama karşın, örgütün Suriye'de bulunan diğer yöneticilerinden ve onların faaliyetlerinden neden hiç söz etmiyorum? Birincisi; o yıllarda iletişim olanakları şimdikine göre oldukça sınırlıydı. Bizimkilerin bir köyde kaldıklarından (Lazkiye'nin Bassit köyü) telefonları yoktu, olsa da kullanabileceğimi sanmıyordum, çünkü Paris'ten Suriye ile görüşmek oldukça pahalıydı. Tek iletişim aracı mektuptu; onun da ulaşması uzun zaman alıyor bazen de kayboluyordu. İkincisi; anlayış ve kafa yapısı olarak aramızdaki farklılıklar derinleşmişti. 1981 yılı sonlarında örgütün Suriyelileşmesinin önderi olan Mihrac, Paris'e geldiğinde bunun iyice farkına varmıştım. Biz başlangıçtan itibaren kendimizi THKP-C'nin devamcısı olarak değerlendirmemize

karşın, klasik bir "Mahir Çayan'cı örgüt" olmamıştık. Örgütün teorik düzeyi başlangıçtan beri yüksekti ve yazılarımızda Mahir'in görüşlerinden farklı yanlar da vardı. Ardından yaşadığımız yoğun pratik ve bundan çıkardığımız dersler bizleri THKP-C'den gittikçe uzaklaştırdı. Bu uzaklaşma önce Mahir'in görüşlerinin farklı bir yorumu temelinde gelişti, sonra belirgin biçimde ortaya çıktı. Silahlı propagandayı halen savunmakla birlikte Mahir'in bu konudaki anlayışını fazla askeri buluyorduk, halk savaşının da Türkiye gibi bir ülkede geçerli olmadığını savunuyorduk. Bunları 1979 yılından başlayarak açıkça ifade ettik. 12 Eylül sonrasında ise bu konuda aramızda farklı anlayışlar gelişti. Ben, 1979'daki çizgimizi geliştirerek sürdürmekten yanaydım; diğer arkadaşlar ise "THKP-C'den kopalım ama kopmamış gibi görünelim" anlayışını savunuyorlardı. Bunu kabullenmek benim için mümkün değildi; daha da önemlisi, arkadaşları etkisine alan "bir şey yapmak ama başka türlü görünmek" anlayışının Suriye ile ilgili kökenleri de vardı.

Türkiye'den çıktıktan sonra Bassit'te kaldığım birkaç ay içinde bize sağlanan olanaklar karşısında şaşkına dönmüştüm. Yaklaşık 15 kişiydik. Örgütün önder kadrosu olarak kirayla tuttuğumuz bir evde kalıyorduk, diğer yoldaşlar ise Devlet Başkanı Hafız Esad'ın kardeşi ve Lazkiye bölgesinin sorumlusu olan Cemil Esad'ın bizlere tahsis ettiği iki tatil evinde kalıyorlardı (Bassit, Akdeniz kıyısında tanınmış tatil bölgesiydi; dahası, koyun karşı tarafında Çevrik'in ışıklarını görebileceğimiz kadar da Türkiye'ye yakındı). Mihrac da dahil olmak üzere aramızda Hatay'dan gelmiş Arap kökenli yoldaşlar vardı. Arapça bilmek Suriye'de büyük avantajdı. Suriye, Hatay'ı kendi toprağı sayıyordu, bu nedenle de Hataylı, Arap kökenli, Alevi ve Türkiye'deki rejime karşı olan insanla-

ra kucak açması şaşırtıcı değildi. 1981 yılı başında Suriye'ye geldikten kısa süre sonra yeni hazırladığımız broşürleri basabilmemiz için teksir makinemiz olmuştu. Arapça bilmeyenlerimiz -ya da az bilenlerimiz- için Cemil Esad'ın köyü olan Kırdaha'da Arapça kursları veriliyordu (Ben bir an önce gitmek niyetinde olduğum için kurslara katılmadım). Suriye, hareketin önder kadrosundaki Arap kökenlilere kısa sürede vatandaşlık olanağı sağladı. Çevreden her gün değişik kişiler ziyaretimize geliyor, Arapça bilen arkadaşlar onlarla sohbet ediyorlardı. Bunların Muhabarat'tan -Suriye gizli polisi- olduklarını anlamamak mümkün değildi, sıkı bir denetim altındaydık. Görüşlerimizden ödün vermediğimiz sürece bir dönem için katlanılabilecek bir durumdu. Ne var ki, özellikle ben ayrıldıktan sonraki gelişmeler bu yönde olmamıştı. Suriye'ye Tek Yol Devrim'in "Ev İşgalleri Özel Sayısı"nı göndermiştim. Ellerine ulaşmış, orada bulunan ve Arap kökenli olmayan yoldaşlar da benimle ilişki kurabilmek için dergi adresine mektup yazmışlardı. Aktarılan gelişmeler hiç hoş değildi. Örgüt, Türkiye dışındaki ana yapısını Suriye'de oluşturmaya karar vermişti. Sayımız birkaç kat artmıştı. Gelenler çoğunlukla Arap kökenli olduklarından Suriye'ye kolayca uyum sağlıyorlardı. Bize sağlanan olanaklar artmıştı; karşılığında Suriye'nin denetimi de artıyordu. Az sayıda Arap kökenli yoldaş da bu gelişmeden ciddi olarak rahatsızdı.

Bu gelişmeler sonunda Suriye'de ve Avrupa'da birkaç ay sonra kaçınılmaz olarak gelen örgütsel ayrılığı anlatmayı daha sonraya bırakıp, yeniden Fransa'daki gelişmelere dönelim.

2) TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

1982 yılının ilk aylarında TKP ile ilişkimiz gelişmeye başladı. Bizim gibi THKP-C kökenli bir örgütle TKP'nin i-

lişkisi garip karşılanabilir; gerçekte biz de öyle olması gerektiğini düşünüyorduk, ama pratikte ilişkimiz oldukça iyi yürüyordu. Gariplik bizden daha fazla karşımızdakilere ait bir duyguydu; geçmişteki bazı zorunlu temaslar nedeniyle biz TKP ile ilişkiye alışıktık ve daha az garipsiyorduk. 1979 yılında İstanbul'da Selimiye Askeri Cezaevi'ndeyken TKP-lilerle aynı koğuşta kalmıştık. Biz üç kişiydik, birkaç kişi Emeğin Birliği'nden, yaklaşık 30 kadar da TKP'nin gençlik örgütü İGD'den (İlerici Gençler Derneği) tutuklu vardı. TKP'lilerin soldaki temel çelişkisi anti-Sovyetiklerle olduğundan, bizim Sovyetçi olmamız ilişkimizin iyi olması için yeterliydi. Biz de onlarla, diğer THKP-C kökenli silahlı mücadele örgütlerine göre daha iyi anlaştığımızı fark etmiştik. Her sabah Bizim Radyo'yu dinler, orada söylenen her cümleyi yazar, önemli bulduklarını daha sonra defalarca tekrarlarlardı. Türkiye solundaki örgütler içlerine kapanıktılar, TKP de bu özellik daha da gelişmişti; yakın görüştekilerle kurduğu bağlantılar benzerlerine göre daha zayıftı.

Paris'te de aynı durumla karşılaştık. FKP ile ilişki içinde olmak ve bu partinin CGT başta olmak üzere çeşitli örgütlerinde çalışmak kendileri için fazlasıyla yeterliydi. Türkiyelilere sadece bu örgütler aracılığıyla ulaşmaya çalışıyorlar, doğal olarak başarılı da olamıyorlardı. Paris'teki Türkiyeli kitleden neredeyse tümüyle tecrit olmuş durumdaydılar. Devrimci Yolcuların günün taleplerine uygun olarak hemen harekete geçmek özelliklerinin tersine, TKP'liler fazla düşünüyorlar, yapacaklarının uygun olup olmadığını FKP'ye soruyorlar, sonunda da geç kalıyorlardı. Dediklerine göre, göçmen affi için açlık grevi gerçekte onların düşüncesiydi, ama DY daha önce davranmıştı.

Ev işgalleriyle ilgili mahkemeden sonra TKP ile ilişkimiz gelişti. FKP ve CGT'nin duymadığımız bazı eylemlerini ha-

ber veriyor, birlikte olmak, birlikte davranmak istiyorlardı. Bu yoğun ilginin nedenini önce anlayamadık. Bizi örgütlemek mi istiyorlardı, ama böyle bir beceriye sahip olsalardı, yıllardan beri sayılarının biraz olsun artmış olması gerekirdi. Sonra bu ilginin, bizim FKP'yle onların dışında ilişki kurmamızdan kaynaklandığını anladık. Dışarıdan göründüğü gibi, FKP'ye ulaşmak için TKP kanalından geçmek gerekmiyordu; tersinin doğru olduğu bile söylenebilirdi.

TKP, dış görünüşüyle gerçeği birbirinden oldukça ayrı olan bir partiydi. 1982 sonrasında Paris'te kalmadım, ama sık sık gidip geldim. Türkiye'den gelen çok sayıda TKP yönetici kadrosuyla birlikte kentteki ilerici Türkiyeliler arasında "TKP'lileşme" furyası başlamıştı. Hiç ilgi duymadım, denilebilir ki, olabildiğince de karşı oldum. Partinin dış görünümü, çok sayıda kadro nedeniyle, eskisinden daha parlaktı, ama ben yaşadığımız deneyi hiç unutmadım ve bu partinin "vitrini"ne ya da "hava"sına karşı büyük bir güvensizlik besledim. 1990'lı yılların başlarındaki hızlı dağılma, "vitrin"le gerçek arasındaki ayrımın sandığımdan oldukça ilerde olduğunu gösterecekti.

TKP'nin Paris'teki 'iyiliği'nin güçsüzlüğünden kaynaklandığını Almanya'da iyice anladım. Türkiye solundaki birçok diğer örgüt gibi, TKP de, güçlü olduğu alanda herkese kendine katılmak ya da yok olmak seçeneğini dayatıyordu. Bu nedenle, 1982 yılında Paris'te yaşadıklarımız, koşullar sonucu ortaya çıkan özel bir durum olarak değerlendirilmelidir.

Bir gün Citroen fabrikasında CGT'ye üye olan işçilere uygulanan baskıyı protesto amacıyla yürüyüş yapılacağı haberi ulaştı. Başlama yeri Nation Meydanı'ydı. Paris'e yeni gelmiş olan TKEP'li Sami ile birlikte biraz erken gittik. Sonraki yıllarda İsviçre'de TKP'ye geçecek olan Sami inanılmaz bir adamdı. İlkokul mezunu olmasına karşın teorik düzeyi

hiç de kötü değildi, ama asıl özelliği olağanüstü ilişki kurma yeteneğinden geliyordu. Denilebilir ki, onu bir çölde çıplak olarak bırakın; bir gün geçmeden para ve elbise bulur, en fazla birkaç ay sonra da oradaki kabilelerden birisinde yönetici olurdu. Metronun merdivenlerinden meydana çıkınca gördüğüm manzara karşısında ikimiz de hareketsiz kaldık. Sami, tepkisini "Babaaa, işçi sınıfına bak!" diye ifade etti. Geniş meydan tümüyle doluydu, en az yüz bin kişi vardı, hepsi işçiydi. 1 Mayıs 1977'de İstanbul'da daha büyük bir kalabalık görmüştüm, ama oradaki bileşim farklıydı. Meydanda neredeyse hiç kızıl bayrak görünmüyordu, CGT'nin bildirisi orak-çekiçli değildi, ama havada militanlık ve sosyalizm kokusu vardı. Genellikle sessiz duran insanlardaki ciddiyeti hissedebiliyordunuz. Biraz sonra diğer arkadaşlar da geldiler. Yanlarında örgüt pankartını da getirmişlerdi, ama neredeyse hiç konuşmadan açmaktan vazgeçtik. Bir insan deniziyle birlikte kilometrelerce yürürken, aynı zamanda ayrı bir varlık olduğunu hissetme duygusuyla ilk burada tanıştım.

Sorun, yürümek ve bağırmakla bitmiyordu. Bir iş yapıyorsanız, o işin çapına göre de sonuç almalıydınız. Kısa süre sonra Citroen fabrikasında sendika özgürlüğü yeniden sağlandı. Herhangi bir eylemin sonuçlarından çok kendisinin düşünüldüğü, her şeyin günlük yaşandığı ve tüketildiği Türkiye'de yaşamış olanlar için öğretici bir deneyimdi.

3) ÇÖZÜLME

1 Mayıs 1982'de Paris'te inanılmaz bir eylem birliği ilk ve son kez gerçekleşti: THKP-C (Acilciler), TKP ve İşçinin Sesi -dernekler düzeyinde de olsa- ortak bildiri yayınladılar. Bildiride Türkiye ve Fransa koşullarından söz ediliyor ve bazı ta-

lepler sıralanıyordu. Önemli olan, bildiri düzeyinde de olsa "sovyetçiler"in bir araya gelmiş olmasıydı. Fransa'da o yıl 1 Mayıs, Paris'te merkezi olarak yapıldı, bu nedenle çok kalabalıktı. Her örgüt kendi kortejini oluşturdu, zaten TKP ile İşçinin Sesi'nin birlikte yürümesi olanaksızdı.

Paris'te 1 Mayıs önemlidir. Bir yıl boyunca hiçbir etkinliğe katılmayan, hatta politik yaşamdan iyice uzaklaşmış insanlar bile genellikle kendilerine uygun buldukları bir pankartın arkasında yürüyüşe katılırlar. Sekiz ay önce yapılan 12 Eylül'ü protesto yürüyüşüne göre sayımız biraz azalmıştı, dahası bileşim de değişmiş, bazı tanıdık yüzler gitmiş, yenileri gelmişti. Bu sadece bize özgü bir durum da değildi; bazı gruplarda gidenden çok gelen olmuştu, ama gelenlerin tümü Türkiye'dendi, Paris ya da Fransa'da yaşayan insanlardan kazanabildikleri kimse yoktu. Bizim Türkiye'den gelenimiz yoktu, solun deyimiyle "kitlemiz"in bileşimi ev işgallerine katılan, evlerde kalanlardan ya da arada bir uğrayanlardan oluşuyordu. Sekiz ay önce bir araya getirdiğimiz geniş çevre artık yoktu, başka bir örgüte de gitmemişler, her şeyden biraz uzaklaşmışlardı. Yürüyüş kortejine katılmadan kenarda durup, geçenlerden tanıdıklarına selam veriyorlardı. Yabancı bir ülkede insanların binbir türlü sorunu vardı, birisi bitiyor, öteki başlıyordu. Bir bayiden aceleyle gazete alan Eşref'i gördüm. "Gelsene", dedim; "çalışmam gerek" dedi. "1 Mayıs'ta da mı çalışıyorsun?" Öyleydi, çalışması gerekiyordu, aceleyle gitti. İyi bir makineciydi. Geçen yaz tanışmıştık, bir dönem faaliyetlere, yürüyüşlere katıldı, sonra ortadan kayboldu. Bitlis'liydi, Almanya'da kalan aynı bölgeden bir ailenin kızıyla kırk bin Mark başlık vererek evlendi, sonra "hayatı kaydı". Geçen kışa kadar oldukça aktif olan, çıkardığımız bildirileri çalıştığı atölyede herkesi susturarak yüksek sesle o-

kuyan, sonra Eşref gibi ortadan kaybolan Samsunlu bir arkadaşı gördüm; eşi ve üç çocuğu gelmişti, o nedenle bir yere çıkamıyor, işten sonra hemen eve gidiyordu. Israrla beni de evine çağırdı.

Dolaşım listeme yeni birini eklemem olanaksızdı. Neredeyse her gece bir ya da iki eve gidiyordum, ama bu ne kadar sürecekti? Herhangi bir iş nedeniyle birkaç hafta birisine gidemesem, önce biraz sızlanıyor, sonra da uzaklaşıyordu. Bu insanlarla "örgütsel" ilişkimiz tümüyle kişisel ilişkiler üzerinden yürüyordu. Başka örgütlerde de farklı bir durum yoktu; insanlar genellikle akraba ya da hemşehri olduklarından sürekli birbirleriyle görüşüyor, aradaki "sıcaklık" ve "ilişki" de böylece sürüyordu. Bizde ne akrabalar ne de hemşehriler vardı, bu nedenle ciddi olarak zorlanıyorduk.

Paris sadece göçmenliğin sorunlarını değil, genel olarak politikayı da öğretiyordu. Fransa'da Türkiye'deki anlayışla politika yapmak mümkün değildi. Buradan çıkarılacak sonuç -Devrimci İşçi'deki arkadaşların bir bölümünün yaptığı gibi- buradaki politikayı doğru Türkiye'dekini yanlış olarak değerlendirmek değildi. İki ülke birbirinden çok farklıydı; Fransa kapitalist dünyanın önde gelen ülkelerinden bir tanesiydi. Buradaki sol politik anlayışı Türkiye'ye uygulamaya kalktığınızda ya da tersini yaptığınızda sadece gülünç duruma düşebilirdiniz. Paris'te hayatın ve toplumsal mücadelenin bildiğimizden ve tahmin edebildiğimizden oldukça geniş olduğunu gördük. Bunu gördükleri üzerinde biraz düşünebilen herkes anlıyordu, farklılığımız anladıklarımızı hayata geçirmeye çalışmaktan kaynaklanıyordu.

Örgütsel büyüklüğün koşullara göre değiştiği bilinir. Paris koşullarında orta ile büyük arasında bir örgüt kategorisinde yer alıyorduk. Eskiden 50 kişilikle 500 kişilik örgüt a-

rasındaki farkın, sorunların boyutunun artmasından ibaret olduğunu sanırdım; burada bunun hiç de böyle olmadığını görüyordum. Koşullara göre küçük sayılamayacak bir kitle üzerinde etkili olan bir örgüt, oldukça sınırlı sayıda insana sahip örgüt için varolmayan sorunlarla da karşılaşıyordu. Toplumsal hayatın önceden ilişkiniz olmadığı alanlarına giriyor, yeni sorunlar karşısında tutum belirlemek zorunda kalıyordunuz. Bunu aynı örgüt içinde olduğunuz insanlara bile anlatmak oldukça zordu. Bir şeyi hayretle fark etmiştim: Örgütün etkinliğinin genişlemesi, farklı çevrelerin yapıya katılması, en azından görüşlerinizi dikkate almaya başlaması herkesin hoşuna gidiyordu; ama -genellikle bilinçsiz olarak- genişlemenin getireceği ek yüklerden de kaçınılmaya çalışılıyordu. Bunlar genellikle kafa yapısını, politika yapma tarzını zorlayan yüklerdi. Burada da insanların öğrenmeye ve değişmeye karşı direnişi başlıyordu. Konuşuyor, tartışıyor, ikna etmeye çalışıyor, bir noktadan sonra da çabanızın anlamsızlığını görüyordunuz: akvaryum balığına açık denizi anlatmak mümkün değildi. Birçok kişi ancak başarıyı gördüğü zaman anlayabiliyordu, ama o zamana kadar da kişileri sürükleyebilme becerisini göstermeniz gerekiyordu; bu hem zor hem de önemli kayıplar vermeden neredeyse mümkün değildi.

Paris'te örgütsel olarak ciddi bir sıkıntıya doğru yol aldığımızı görmemek mümkün değildi. Konumumuz oldukça iyiydi, ama ilişkilerimiz yavaş da olsa dağılıyordu. Kadro ve taraftarları teorinin yanı sıra hemşehrilik ve akrabalık bağlarıyla da birbirine bağlı olan örgütlerde bu sorun daha az ortaya çıkıyordu. Türkiyeli insan için kişisel ilişki oldukça önemliydi. Hemşehrilik ve akrabalık ilişkilerinin çok az olduğu bir yapıda herkes size baktığından büyük bir performans göstermeniz gerekiyor ve birlikte yürüyebileceğiniz insanları

bulmakta da zorlanıyordunuz. Paris'te Türkiyeli profesyonel devrimcilerle değil de sol eğilimli halktan insanlarla ilişkimizin olması, başlangıçta bizi soldaki anlamsız gerginlik ve çatışmalardan uzak tutmuştu. Gelişmemizin nispeten ileri bir evresinde ise daha çok sayıda ve gelişmiş kadroya ihtiyaç duyuyorduk, ama tabanımızdan böyle insanların çıkması da neredeyse mümkün değildi.

Geceleri evlerine gittiğim insanları her gördüğümde, onları genellikle politikadan biraz daha uzaklaşmış bulurdum. Kızmak isterdim, ama neye kızacaktım? İnsanlar o kadar meşgul, hayat o kadar doluydu ki! Bu insanlar, sonuçta para kazanmak için buraya gelmişlerdi. Kazanacaklar, biriktirecekler, ilk önce Türkiye'de mal mülk alacaklardı. Hiç kimse buradaki sayısı kadar değildi; Türkiye'de para, Fransa'da kalmanın ilk adımı olarak gelmek için davetiye ya da en azından "başarı" haberleri bekleyen geniş bir kesim vardı.

Göçmenler arasında örgütlenme -henüz yeterince bilincine varamadığım, ama sezebildiğim kadarıyla- sürekli kurulup bozulan bir yapı özelliği taşıyordu. İnsanlar bir yandan gelecek, büyük çabayla örgüt içinde ya da kenarında tutulmaya çalışılacak, ama uzun olmayan bir süre sonra genellikle gideceklerdi. Türkiye'deki olağanüstü bazı dönemler bu özelliği geçici olarak değiştirebilirdi. Bu anlamda, göçmenler arasında çalışan, ağırlıkla akrabalık ve hemşehrilik ilişkilerine dayanmayan Türkiyeli sol bir yapının tek güvencesi, sayıca az ama geçici olmayan bir kadronun oluşturulabilmesiydi. Paris'te buna sahip değildik, dahası yapamayacaktık da. Süleyman ciğerlerinden hastaydı ve tedavi olmak amacıyla ülkenin güneyindeki bir kliniğe yatmıştı. Yetenekli, çalışkan ama oldukça dengesiz olan Hulusi'yi kimse sevmiyordu; az çok sürekli olabilecek başkası da yoktu.

Paris'te bir yılım dolmak üzereydi; niyetlendiğimiz her işe girişmiş, hiçbir alanda başarısız olmamıştık, ama erimeyi de durduramıyorduk (Paris'in bir kent olarak sahip olduğu yaşam tarzıyla her çeşit örgütlenmeyi dağıtıcı ek bir özelliğinin olduğunu, sonraki yıllarda başkalarının deneylerini gözleyerek öğrenecektim).

O sırada ekonomik durumum fena sayılmazdı. Paris'te - genel olarak Fransa'da- politik mültecilerin bir süre sonra düştüğü sefaletle henüz tanışmamıştım. Bir yıl boyunca İşsizlik Kurumu'ndan asgari ücret alacak, parasız olarak kısa süre Fransızca kursuna gidebilecek, sonra da başımın çaresine bakacaktım. O yıllarda, Fransa'da politik mülteci olarak bir yılı doldurunca bütün resmi kapılar yüzünüze kapanırdı. Değişik bir yönelişe girmek zorunluluğu kendini gittikçe daha fazla hissettiriyordu, ama bunun ne olabileceği konusunda hiç fikrim yoktu. İki ay oldukça düzensiz olarak Fransızca kursuna gitmiş, oldukça hoşuma giden bu dili günlük işlerimi kendim halledecek kadar öğrenmiştim. Bekir'e göre, Fransızcamı ilerlettikten sonra kimya öğrenimini sürdürüp doktora yapmalıydım. Bilemiyordum, o sırada örgütsel ayrılık ortaya çıktı.

YEDİNCİ BÖLÜM:

ÖRGÜTSEL AYRILIK

1) GECE

Mayıs ayının ortalarından başlayarak içimizdeki tartışma yoğunlaşmaya başladı. Buradaki içimizin kapsamı iki kişidir. 1979'da İstanbul'da Selimiye Askeri Cezaevi'nde tanıştığım, MLSPB davasından tutuklu olan, daha sonra o örgütten ayrılan ve aynı politik yapı içinde birlikte yer aldığımız Yaşar, uzun ve maceralı bir yolculuktan sonra Paris'e geldiğinde işgal evlerinde buluşmuştuk. O sırada Suriye'deki "merkez"imizin yeniden çıkardığı Cephe adlı dergi de elimize ulaşmış, buradaki yazıları büyük bir hayretle okumuştuk. Eskiden de farklılıklarımız vardı, ama şimdi iyice ayrı düşmüştük. Kişinin sahip olduğu teorik görüşler doğru ya da yanlış olabilir, politik yaşamda iyi yanlışların da önemli işlevleri vardır; sadece uydurmacılık olmaz, ya da uydurarak kendinizden başkasını kandıramazsınız. THKP-C'den iyice uzaklaşırken sanki değişen bir şey yokmuş gibi ortaya atılan, "Temel olan politik mücadeledir. Politik mücadeleye silahlı propaganda adını veriyoruz" gibi bir belirleme, uydurmanın da ötesinde açıkça gülünçtü.

Ortadoğu'da en az birkaç yıl kalan devrimcilerde ilginç bir psikoloji ortaya çıkar. Burası, önemli bir bölgedir, ama

yakın tarihte hiçbir zaman bağımsız bir güç olarak ortaya çıkamamış, devletlerin sınırları hatta aralarındaki ilişkiler bile bölgenin dışındaki "büyük güçler" tarafından belirlenmiştir. Yine de burada, özellikle Suriye'de yaşayanlar, Ortadoğu'yu dünyanın en önemli bölgesi, neredeyse merkezi sanırlar. Büyük Türk ya da Kürt örgütleri, sonraki yıllarda, dünyaya açılabildikleri oranda bu anlayıştan uzaklaştılar. "THKP-C (Acilciler) Genel Sekreteri" Mihrac'ın bu anlayıştan uzaklaşması mümkün değildi. Kendimizi Paris'le sınırlandırmayacaksak eğer, büyük oranda Hataylı bir örgüt olmuştuk. Paris'te durumumuz her şeye rağmen iyi olmasına karşın, gerçeğe kendimizi kandırma çabasına girmeden baktığımızda, durum buydu. Bu örgüt yıllarca savunduğunu yapmış, yaparken evrimleşmiş ve artık sürmesine gerek olup olmadığının tartışılabileceği bir noktaya gelmişti. Ulaştığımız aşamada bizimle aynı anlayışa sahip örgütler de vardı, bu nedenle ayrı bir yapı olarak varlığımızı sürdürmenin ne oranda anlamı olduğunu kendimize sormalıydık.

Biz aramızda konuşurken birkaç ay öncesinden düzenlemeye karar verdiğimiz Türkiye'deki Politik Tutuklularla Dayanışma Gecesi'nin hazırlıkları da sürüyordu. Gece, kendi başına önemli değildi, ama geceyle birlikte ortaya çıkan gelişmeler gerek örgütsel ayrılıkta gerekse de ev işgallerinin geleceğinde önemli bir etkiye sahip oldu.

Paris'te küçük bir politik örgüt değildik, bu nedenle iyi bir gece yapmalıydık. Üç ozan -Ozan Nurşani, Ozan Şafak, Ozan Dereli- Almanya'dan gelecekti; ya ötesi? İş başa düşmüştü. Uğraşarak 12 Eylül ve orduyu konu alan üç perdelik bir tiyatro oyunu yazdım. Kimlerin oynayacağını belirledik, sonra herkes kendi konuşma metnini aldı ve haftalar süren provalar yapıldı. Bazılarına bir kenarda oturarak katıldım ve

sekiz kişinin kendi kendilerine oluşturdukları büyük bir disiplin içinde çalışmasını hayretle izledim. Tiyatro onlar için yeni bir olguydu, bazıları hayatında hiç tiyatroya gitmemişti, ama inanılmaz bir ilgi ve enerjiyle işe sarılmışlardı. Ayrıca oluşturulan koronun çalışmaları da 12 numaranın başka bir odasında benzer biçimde yürüyordu. İlgi ve gittikçe artan kendine güven o kadar büyüktü ki, hızlarını alamayıp birkaç da skeç yazmamı istediler; aklıma ancak bir tane geldi.

Geceye bizden daha çok Bekir sevindi denilebilir. Yıllardan beri ilk kez okumuşların değil de, işçilerin kendilerinin bir şey yaptığını görüyordu. Gece iyi geçti, katılım da iyiydi. En önemli sonucu ise, gerek gelenler gerekse de telefon trafiği nedeniyle Almanya'dakilerle tanışmamız oldu. Dediklerine göre, Paris'te durumumuz Almanya'dakine göre oldukça iyiydi. Almanya'da düzenli bir çalışma olmadığı için arada bir geceler aracılığıyla toplanan potansiyel kısa sürede dağılıyordu. Onlara buradaki sıkıntılarımızı anlatmadım, henüz anlamaları mümkün değildi. Bir fırsatını bulup Almanya'ya gideceğime söz verdim.

2) AÇLIK GREVLERİ

O sırada Suriye'de aralarında THKP-C (Acilciler)'in de bulunduğu sekiz örgütün bir araya gelmesiyle Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi (FKBDC) kurulmuştu. Ardından onun Avrupa uzantısı olarak düşünülen Birlik Komitesi (BİRKOM) kuruldu. Avrupa ülkelerinde nasıl bir çalışma yöntemi izlenmesi gerektiği tartışmaları yeniden başladı. Bu sırada FKBDC, Avrupa'nın çeşitli kentlerinde Türkiye'deki 12 Eylül rejimine karşı açlık grevlerinin yapılmasına karar verdi. Suriye'den telefonla derhal açlık grevi örgütlenmesi ve

en aktif biçimde katılınması kararı bize iletildi. Hiçbir şey yapmadık, dahası FKBDC içinde olan Devrimci Yol ve İşçinin Sesi de kıpırdamadı. Ortadoğu'dan dünyanın başka türlü göründüğünü, insanların oradan Avrupa'ya bakarken gerçek durumun ne kadar uzağında kaldıklarını iyice anladım. Aylardan Temmuz'du, Paris boştu. Birçok Fransız tatile gitmiş, Türkiyelilerin önemli bir bölümü de akraba ziyaretleri için kentten uzaklaşmışlardı. Kent turistlere ve bir yere gidemeyenlere kalmıştı. Böyle bir yerde açlık grevi kendi kendine eylem yapmaktan başka ne ifade ederdi? Açlık grevi ancak iki ay sonra başlatılırsa önemli bir anlam taşır, yaşadığımız ülkenin kamuoyunun bilgilendirilmesi ve Türkiye'deki yönetime karşı yönlendirilmesi açısından işlevli olurdu. Bunu Ortadoğu'daki "merkez"imize anlatmadık, anlamayacaklarını biliyorduk, Fransa'da kimsenin açlık grevine gitmediğini iletmekle yetindik.

O günlerde Almanya'daki arkadaşlardan telefon geldi, acele olarak gelmemi istiyorlardı. Paris o kadar sakindi ki, gözüm arkada kalmadan rahatça gittim. Frankfurt garında beni karşıladılar. Önce bu kentteki açlık grevini ziyaret ettik. Kocaman bir çadır içinde iki kenara yan yana dizilmiş yataklara uzanmış çok sayıda insan, görevli iki Alman doktor, basından ya da çeşitli kuruluşlardan gelen olursa onlarla ilgilenen görevliler; iyi bir örgütlenme yapılmıştı. Açlık grevinin kamuoyundaki yankısını sordum, "beklediğimiz kadar değil" dediler. Ziyarete gelen herkesin kısaca bir şeyler söylemesi isteniyordu. "Başlamış olan bir eylemi sürdürmek gerektiğini, yalnız bundan sonrakiler için zamanın daha dikkatle seçilmesinin önemli olduğunu" belirtip, başarılar diledim ve kendi aramızda toplanmak üzere ayrıldık.

Almanya'nın birkaç kentinden gelmiş, oldukça az sayılarına karşın örgütlenmenin çoğunluğunu temsil eden arkadaşlarla yaptığımız toplantıda önce oldukça şaşırdım. Almanya sorumlusu olarak atanmış -tabii ki Hataylı olan- kişi Ortadoğu'daki toplantıya birkaç ay önce gitmiş, halen dönmemişti (Aynı toplantıya o sırada pasaportum olmadığı için gidememiştim). "Aşağıdan" Almanya'daki gerçeklikle ilişkisi olmayan emirler geliyor, yapmaya kalkıştıklarında çok az olan sayıları nedeniyle iyice sıkıntıya giriyorlardı; öfkeli olmalarına karşın ne yapacaklarını bilemez durumdaydılar. Kendi alanlarındaki bilgi ve anlayışlarını herkese karşı savunmaları gerektiğini anlatmaya çalıştım. Hoşlarına gitti, ama daha önce hiç karşılaşmadıkları bir durumdu, bu nedenle hemen uygulayabileceklerini hiç sanmıyordum.

Fransa'ya dönmeden kısa bir süre önce, gittiğim her evde telefon çalmaya başladı. Sekreterimiz rastlantı sonucu Almanya'da olduğumu öğrenince büyük bir telaşa kapılmıştı. Her yeri arıyor, beni bulup mutlaka Fransa'ya dönmem gerektiğini söylüyordu. "İşim bitince dönerim, oradan konuşacağına gereken insanları buraya yolla" diye yanıtlıyordum. Hemen, ama hemen birkaç kişi gelecekti. Bu telaş garibime gitti. Anlaşılan yollar çoktan ayrılmıştı, ama ben anlamakta geç kalmıştım. Fransa'daki anlayışın ve farklı yönelimin Almanya'ya da yayılmasından çekiniyordu. Bu iş bitmişti, Paris'e bu düşünceyle döndüm. Yaşar'la konuştum, yine de gelecek olanları bekleyelim diye düşünüyorduk.

Telaşın nedenini birkaç gün sonra daha iyi öğrendim. Ortadoğu'da bir grup insan -benimle birkaç kez mektuplaşma dışında bağlantıları olmadan- ayrılma hazırlığındaydı. Politik olarak kafaları karışıktı; anladığım kadarıyla farklılık olsun diye halk savaşı ve klasik silahlı propagandayı savunu-

yorlardı. Asıl nedenleri ise, örgütün Suriye'de girdiği yönelimdi. Her yanı akrabalar ve hemşehriler doldurmuştu.

O sıralarda -nedendir bilinmez- "soyunmak" sözcüğü Türkiye devrimci hareketinde birçok kişi tarafından kullanılmaya başlanmış, adeta moda olmuştu. Örneğin, "filanca işe soyunduk" deniyordu. Sekreterimiz de sık sık "devrime soyunduk" diyordu. Ne çare ki, soyununca giyinemeden ortada kalmak gibi bir tehlike de vardı. Ortadoğu'daki grupla henüz yakın bir ilişkimiz yoktu, ama bizim ne yapacağımıza baktıklarını biliyorduk. Kararımızı vermiştik, ayrılacaktık; ayrılığın biçimini gelecek kişilerle konuşmamız belirleyecekti. Ardından ne yapacağımızı da belirlemiştik: 1982 yılının koşullarında sayısal gücümüz ve ilişkilerimizin yaygınlığı ayrı bir örgüt olarak ortaya çıkmak için fazlasıyla yeterliydi, ancak böyle yapmayacaktık. Türkiye solunda sık rastlanan bir örgütten ayrılıp, ayrı bir örgüt kurup, sonra da birliği savunmak garipliğini tekrarlamayacaktık. Görüşlerimizin birçok konuda çakıştığı Türkiye Komünist Emek Partisi'ne (TKEP) geçecektik. Gerçekte başka seçenek de yoktu; sovyetçi insanlardık, TKP bize düşünülemeyecek kadar uzaktı, Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ni (TSİP) ise yasadışı partiler olmadıkları için düşünmedik. 1975'te TKEP, henüz grup oluşturma dönemindeyken yayınlanan "Mücadelede Birlik" broşürünü okumuş, yine aynı yıl yayınlanan Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nda buradaki görüşleri eleştirmiştim. Daha sonra "Mücadelede Birlik" grubu bazı yönlerden bizimkine oldukça benzeyen bir evrim geçirdi. Hapishane yıllarında, aynı grup tarafından Emeğin Birliği adıyla yayınlanan derginin bütün sayılarını okumuştum. Türkiye toplumunun analizi, devrim anlayışı, ittifaklar gibi önemli konularda THKP-C (Acilciler) de benzer görüşlere

sahipti. Sadece silahlı propaganda konusunda farklı düşünüyorduk. İki örgüt arasındaki anlayış paralelliği, 1981 yılı sonbaharında Türkiye solunda sık rastlanan türden bir ittifaka yol açmıştı. İmzalanan "İttifak Bildirgesi" iki örgüt arasındaki ilişkilerin birleşmeye kadar götürülmesini hedefliyordu, bu anlamda sözde oldukça ileriydi, ama pratikteki uygulaması oldukça geride kalıyordu. Bizim yapacağımız büyük bir değişiklik değildi, bu ittifakı son noktasına kadar götürmekti. O sırada bunu Yaşar'la benden başkası bilmiyordu, ama arkadaşların bunu kolaylıkla benimseyeceğinden emindik; insanlar kesinlikle o güne kadar içinde bulundukları ilişkiler içinde kalmak istemiyorlardı (Doğal olarak, Paris'te kazandığımız ve Avrupa koşullarını biraz olsun kavramaya dayanan deneyimin, hangisi olursa olsun, her politik yapıda ciddi bir sorun oluşturacağını ve sürtüşmelere yol açacağını - o sırada- düşünmüyorduk).

3) AYRILIK

Ayrılık beklediğimden daha hızlı oldu, yarım saat bile sürmedi. İki "politik büro" üyesi geldi, ancak yazılı özeleştiri yapmam halinde konumumu yeniden değerlendireceklerini söylediler, bu arada filancanın ve falancanın nasıl kendilerinden yana tavır koyduğunu da uzun uzun anlattılar. İsteklerini reddettim, "o zaman ayrılık olur" dediler, "öyle yapalım" dedim. Paris'e geldiğim günden beri kaldığım küçük odadan çıktıktan sonra "işgal evlerine gitmek istiyoruz" dediler, "artık benden bir şey istemeyin, ayrıldığımıza göre başınızın çaresine bakın" dedim. Caddenin ortasında bir daha ayrıldık. 12 numaraya gelip herkesi topladım, kısa bir toplantı yapıp durumu açıkladım. Beklediğim gibi, Hulusi ve onunla bir-

likte davranan birkaç kişi dışında herkes böyle bir tutuma hazırdı. Sonraki günleri ayrıntılarıyla anlatmak gerekmez düşüncesindeyim. Ayrılık bildirisi, karşı bildiri, bir yazıyla ayrılık nedenlerimizi açıklamamız, karşı açıklamalar vs. Bir noktadan sonra yazılı ve sözlü açıklamayı durdurdum, artık gerek kalmamış, herkes yeterince bilgi sahibi olmuş ve yerini belirlemişti. Bütün saldırı benim üzerimde yoğunlaşıyordu, ama bu atışma ve polemik içinde bulunmak bir noktadan sonra gerekmiyordu. Türkiye devrimci hareketinde yıllardan beri ne yapıp ne yapamadığı bilinen bir kişiydim, Paris'te de aylarca uğraşarak ortaya bir şeyler çıkarmıştık. Bunların açıklama, suçlama, bildiri ve toplantılarla ortadan kaldırılması mümkün değildi. Diğer arkadaşların da olabildiğince sakin olmalarını, kesinlikle cevap vermemelerini istedim.

Ortadoğu için aynısı söylenemez. Hataylı ve Arap kökenli olmasına karşın ayrılan ve muhalefetin önderlerinden birisi olan Müntecep Kesici "kaza ile" vurularak öldürüldü. Ayrılanlardan iki tanesi de kaçırıldı, (Bunlardan bir tanesi 2000 yılı Aralık ayında iki çocuğuyla birlikte bir trafik kazasında ölen Ahmet Yiğenler'di) gözdağı vermek için -işkence yapıldı demeyelim ama- şiddet kullanıldı. Bu kişiler FKBDC yönetiminin müdahale etmesiyle bırakıldılar.

FKBDC, kuruluş bildirgesinde, devrimciler arasındaki ilişkilerde kesinlikle şiddet kullanılmaması gerektiğini vurgulamıştı; ama ne yazık ki, Türkiye solunda, 1980 sonrasının bu ilk büyük ayrılığında, yine kan dökülmüştü. Ayrılanlara uygulanan "örgütsel terör"ün tek sonucu, Ortadoğu'da ayrılanların da bizim tutumumuzu izlemeleri oldu. Paris'te fazlasıyla ağır bastığımızdan olumsuz bir olay olmadı.

İlk günlerin ardından, bir süre ciddi biçimde hüzünlendiğimi belirtmeliyim. Örgütün kurucu kadrosundan sadece

ben hayatta kalmıştım; ilk dönemin teorik düzeyi oldukça yüksek, özverili, kaliteli insanları ölmüş, ardından gelenlerin bir bölümü yakalanmış ya da ölmüş, bir bölümüyle de yollar ayrılmıştı. Bugün olduğu gibi gelecekte de geride kalanlarla uğraşmamaya karar verdim. Türkiye solunda bir örgütün üst yönetim kademesinden gelip, başka bir örgütte orta kademede tutunmak kolay değildi. Başarılı olursam, gelecekte başka insanlar da bizi izleyerek ayrılacaklardı; nitekim de öyle oldu. Dünyada başarıdan daha inandırıcı hiçbir şey yoktur.

Yine de sonraki yıllarda Acilciler'in yaşadığı çöküşün bu kadar hızlı olmasına şaşırdığımı söylemeliyim. Anlaşılan bizim ayrılmamız gelişimini engellediğimiz ya da dengelediğimiz olumsuzlukların patlarcasına ortaya çıkmasına yol açmıştı. Örgüt olarak varlıklarını sürdürüyorlardı; sonuçta herkes bir şekilde var olabilir, önemli olan dönemin gerektirdiklerini yapmak, kendine ve başkalarına yararlı olabilecek sonuçlara ulaşmaktır. Türkiye solunda herkesin birbirini bildiğini ve değerlendirdiğini düşünecek olursak, söz konusu örgütü ve önderini kimsenin ciddiye almamasını olabileceklerin en kötüsü olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Henüz 30 yaşında bile olmayan önderin, solda hiç kimsenin yapamadıklarını nasıl gerçekleştirdiğini anlattığı bir biyografi yayınlaması, olayın politik olmaktan çıktığını ve artık başka bir boyutta ele alınması gerektiğini düşündürüyordu. 1984 yılı ortalarında TKEP Merkez Komitesi, Acilciler'in durmak bilmeden süren yazılı saldırılarına cevap verme yönelimine girdi. Kesinlikle karşı çıktım ve böyle yapmamaları gerektiği konusunda da ikna ettim. "Cevap verirseniz, bu insanlara bir uğraş çıkarırsınız, yaşamlarını uzatırsınız; hiç cevap vermemek en doğrusudur".

Sonraki yıllarda başka kişiler de Acilciler'den ayrıldı, aralarında çok sayıda Hataylı da vardı. Ayrılanların bir bölümünün ilk işi, 1982'de Ortadoğu'da kaçırılan arkadaşlardan birisinden özür dilemek oluyordu: "Haklıydınız, ama biz o zaman anlamadık!"

Yaklaşık on yıl sonra Zürih'te bizimle birlikte geçirdiği kısa tutukluluk döneminde tanıdığım, o yıllarda yaşı oldukça küçük olan bir arkadaşla karşılaştım. Bana oldukça kızgındı. Ev işgallerini Türkiye'de iken duymuştu. Gazetelerin Türkiye baskıları Paris'teki işgallerden kısa da olsa söz etmişlerdi. İlk sözü, "ayrılmayacaktınız" oldu. Sonra ekledi: "Örgütte kalıp mücadele edecektiniz, bir süre sonra kesinlikle kazanırdınız, o zaman da bu örgüt yok olma durumuna gelmezdi".

"Haklı olabilirsin", dedim. "Kalsaydık, belki 5-10 yıl sonra örgüt içi mücadeleyi kazanırdık. Sonuçta bizler, iyi ve kötü yanlarıyla politik insanlarız; karşımızdakiler ise artık öyle değillerdi. Politik bir mücadeleyi kaybetmemiz mümkün değildi; ama unutmamak gerekir ki, didişme yanı ağır basan bu mücadele içinde büyük oranda bizler de biterdik. Bu süre içinde ilişkiler de önemli oranda dağılmış olacaktı. Kendi açımdan baktığımda, böylesine bir sonuç için bu kadar uğraşmaya ve tükenmeye değmezdi diye düşünüyorum".

Hiç yanıt vermedi. Halen kızgındı, ama söyleyecek bir şey de yoktu galiba.

SEKİZİNCİ BÖLÜM:

EV İŞGALLERİNİN BİTİŞİ

Mahkemenin verdiği süre dolmuştu, ama ne polis ne de belediyenin memurları, görünürde kimse yoktu. Binalardaki sayımız biraz azalmış, geçici kalanlar kendilerine yer bulup ayrılmışlardı. Sadece Acilcilerle, ondan ayrılan bizler kalmıştık; 14 numarayı biz almıştık, 12'de karışık kalınıyordu. Ortam biraz gergin olmakla birlikte herhangi bir sürtüşme olmadı, zaten biz konuşmayı hatta selamlaşmayı bile kesmiştik.

Bir sabah erkenden evler basıldı. Bu kez gelenler kaba davranışlı, sivil giyimli kişilerdi. Kimlik kontrolü, önden ve yandan fotoğraf çekilmesi, sonra eşyalarınızı alın ve gidin. Herkes de öyle yaptı. Ben bir süre kalmak için Bekir'in evine gittim, diğer arkadaşların da kalacak yeri vardı. Her akşam Strasbourg Saint-Denis'deki bir kahvede buluşmak için sözleştik.

Paris'in sıcak akşamlarından biriydi. Yazın bu kentte geceler gündüzden daha sıcak olur. Evlerden çıkmıştık, ama konuşurken kimse evlerin sözünü bile etmiyordu. Çok sayıda insan, kışı ve sıcak olmayan baharı, çok da kötü olmayan koşullarda, kira ödemeden geçirmişti. Şimdi herkesin durumu biraz daha iyiydi. Konuşurken yan masadakilere bakıp güldük. Fransız polisi bizi dinliyordu, bu kişiler eğer Türkçe bilmiyorlarsa, konuşmalarımızı bilen birisine çözdürmek için

banda alıyorlardı. Birkaç arkadaş gün boyunca izlendiklerini söylediler. Birisine, tanımadığı bir Türk, bundan sonra ne yapmayı düşündüğümüzü sormuş. Fransız polisi AD ile bağlantı kurmamızdan ya da bir bölümümüzün ona katılmasından çekiniyordu anlaşılan. Aslında, ayrılık olmasaydı, bu işi burada bırakmazdık. Evlere yeniden girip, basına haber verip, bu kez çıkmamakta direnebilirdik; ya da Paris'in merkezi bir yerinde açlık grevine başlardık. Aylardan Ağustos'tu, kamuoyunun dikkatini çekmek için kötü bir zamandı, ama eylemimizi Eylül'e kadar sürdürebilirdik. Ayrıca CGT ve FKP'nin bizi destekleyeceklerinden de emindik.

Bu konuları hiç konuşmadık. Bu iş bitmişti. Şu veya bu şekilde eylem yapmak diğerleriyle birlikte davranmak anlamına gelecekti ki, kimse bunu istemiyordu. Binaları Acilciler'deyken işgal etmiştik, ama artık orada değildik, bundan sonra ne yapılabileceğini de birkaç kişileriyle şimdiki Acilciler düşünsündü.

Birkaç arkadaş Hollanda'ya gitmek niyetindeydi; hem sosyal koşulları daha iyiydi, hem de daha kolay iş bulabileceklerini düşünüyorlardı. Birkaç buluşmadan sonra onları bir daha görmedim, herhalde gitmişlerdi. Paris'te kalanlardan küçük bir bölümü yıllarca şu veya bu oranda sol politik mücadelenin içinde kaldı, diğerleri -Hulusi dahil- bir süre sonra köşelerine çekildiler, onlardan herhangi bir biçimde söz edildiğini duymadım. Sanırım yıllardan beri de Paris'te yaşamıyorlar.

1982 sonbaharında ben de Paris'ten ayrıldım, yeni örgütüm beni Almanya'da görevlendirmişti. İlk yıllar sık sık, sonra gittikçe azalan sayıda Paris'e geldim. Nedendir bilmiyorum, işgal evlerini görmeye hiç gitmedim.

1982 yılı biterken, Frankfurt'ta geçen yılın genel bir değerlendirmesini yapmış, dört-beş yılın bir yıla dolduğu bir

dönem yaşadığımı düşünmüştüm. O kadar çok şey olmuş ve o kadar çok şey öğrenmiştim ki... Hayatta bazen insan birkaç yıl önceki kendine bakar ve "Bu da kim? Bana benziyor, ama tanımıyorum" duygusuna kapılır; bazı yönlerden önceki kendini tanımakta zorlanacak kadar başkalaşmıştır. 1981-82'nin Paris'i bende bunu yarattı, sanırım bu konuda tek örnek de ben değildim.

İşgal evlerine ilk olarak 1998 başında gittim. Evler eskiden de dökülüyordu, ama şimdi haraptan da öte, çürümüş gibiydiler. 10 numara yine boştu, 12 ve 14 numaranın girişinde çöpler doluydu. Oturanları göremedim, ama Arap kökenli göçmenler olduklarını tahmin etmek zor değildi. Evler işgal edilmişe benzemiyordu, herhalde kirada oturuyorlardı. Mahalle biraz modernleşmiş, birkaç market açılmıştı. Metronun yakınlarında aynı kalabalık ve kargaşa sürüyordu.

1982 sonrası yıllarda da Paris'te birkaç ev işgali oldu, ama herhangi bir yankı uyandırmadı. AD önderleri, dışarıda oldukları dönemde, artık bu tür eylemlerle ilgilenmiyorlardı. Denildiğine göre polis, bazı işgal evlerine ilk kez aylar sonra gelmişti. Bu arada kaçak göçmenler de hemen her yıl kiliselerde ya da kamuoyunun dikkatini çekecek bir yerde açlık grevi yapıyorlardı, ama sonradan yapılan ev işgalleri 1982'dekine benzemediği gibi, hiçbir açlık grevi de 1981'deki gibi yankı bulamıyordu. Son olarak, 1990'lı yılların sonlarında Sosyalist Parti'nin yeniden iktidara gelmesinin ardından yine kaçak göçmen affi için yapılan, Fransız aydınları ve bazı sosyal kuruluşlardan destek de bulan açlık grevi biraz yankı yarattı ve sınırlı bir başarıyla sonuçlandı. SP, tıpkı eskiden yaptığı gibi, seçim öncesi verdiği sözleri ancak bir oranda tutuyordu.

Paris'te Barbés ve o evler, benim olduğu kadar başkaları için de Avrupa yaşantımızın başlangıcıydı. Hepimize çok şey öğreten, bizleri dönüştüren bir başlangıç...

DOKUZUNCU BÖLÜM:

SONUÇ YERİNE

Paris ev işgalleri, Fransa ve diğer Batı Avrupa ülkelerindeki Türkiyeliler açısından bir dönemin sonunda gerçekleşti. Denilebilir ki, bir yıl sonra Paris ev işgalleri yapılamazdı. Fransız işçi ve emekçilerinden umudunu kesmiş, "devrimci kitle"yi Fransa'ya yeni gelmiş, en temel gereksinimlerini karşılamakta bile ciddi engellemelerle karşılaşan göçmen kitlesinde bulduğunu sanan "Doğrudan Eylem" ya da benzeri örgütler sonraki yıllarda da varoldular. Lojman Komitesi, CGT ve Fransız Komünist Partisi de yıllarca değişmeden ya da pek az değişerek varlıklarını sürdürdüler. Değişecek olan, Fransa -ve diğer Batı Avrupa ülkelerindeki- Türkiye soluydu. Bu değişim, kısa süre sonra Paris ev işgalleri benzeri eylemlerin aynı kapsamda yapılmasını neredeyse olanaksız duruma getirecekti.

12 Eylül 1980 darbesinden sonraki iki-üç yıl içinde, aralarında çeşitli sol örgütlerin üst düzey yöneticilerinin de bulunduğu yaklaşık 30 bin kişi Batı Avrupa ülkelerine geldi. Türkiye solu için bu alandaki en önemli ülke yıllardan beri Almanya idi. Ne var ki, Fransa'da politik iltica işlemlerinin kolaylığı nedeniyle birçok örgütün yöneticisi bu ülkeye gelmeyi, en azından ilticası kabul edilinceye kadar burada kalmayı tercih etti. Batı Avrupa ülkelerindeki Türkiyeli sol ör-

gütler arasındaki ilişkiler önceden de iyi sayılmazdı, ama 1982 sonundan itibaren Türkiye'den örgüt yöneticilerinin de gelmesiyle birlikte ilişkiler iyice kötüleşti. Ne Fransa ne de başka ülkelerde Türkiyeli göçmenlerin özgün sorunlarına yönelik ciddi bir faaliyet göstermek artık neredeyse mümkün değildi. Türkiye'deki rejimin politik teşhiri ve Türkiye'de şu veya bu oranda varolan sol örgütlerin ihtiyaçlarının karşılanması her şeyin önüne geçti. Birleşik olarak yapıldığında önemli bir işlev taşıyacak olan bu faaliyet, dağınık, herkesçe kendine özgü biçimde yapılıyordu. Türkiye solunun önemli bir sorunu, "kendini öncelikle birbirine karşı kanıtlama" burada da sürdü. Birçok örgüt Türkçe bildiri yazıyor, afiş basıyor, yürüyüşlerde Türkçe sloganlar atıyor, böylece de cuntayı yaşadığı ülkenin kamuoyundan çok -gerçekte- birbirine karşı teşhir ediyordu! Türkiye'deki devrimcilerle genel bir dayanışma söz konusu değildi, herkesi sadece kendi insanı ilgilendiriyordu.

Bu ortamda, özellikle de Fransa'da, bu ülkeye özgü sorunlara yönelik eylem yapılsa bile; bu eylemin ana amacı, diğer örgütlere üstünlük sağlamak ve onlardan bazı kişileri "örgütlemek"le sınırlı kalacaktı. Paris ev işgallerinin gerçekleştiği psikolojik ortam ise farklı özellikler taşıyordu: Bu kentteki Türkiye solunun iç ilişkilerinin iyi olduğu söylenemezdi, ama en azından düşmanlık yoktu ve bir oranda da olsa dayanışma vardı. Kendini bir köşeye ayırmış Devrimci Yol dışında herkesin birbiriyle ilişkisi, hatta yapılan bazı eylemlere karşılıklı destek vermesi söz konusuydu. İşgal evlerinin sadece "bizimkiler"e değil, ihtiyacı olan herkese açık olması bu ortamın sonucuydu. 1983 ya da 1984 yılında CGT içindeki TKP'lilerin ne atölye ne de ev işgalleri konusunda bizlere az da olsa destek olmaları düşünülemezdi. Yıllardan beri Fran-

sa'da yaşayan, bu nedenle de göçmenlerin bu ülkeye yönelik eylemlerinin önemini bilen insanlar olarak destek vermek isterlerdi, ama yöneticileri izin vermezdi. Benzer bir durum bütün örgütler için söz konusuydu. 1982 ardından yaşanan birkaç yıl süresince Türkiyeli sol insanlar gerçekte nerede yaşadıklarını unutacaklardı.

Türkiyeliler arasında politik insanların oranının artmasıyla birlikte ilişkiler de darlaştı. İlticacıların ufku kendilerine benzeyenlerle sınırlı kaldı. Türkiye solunun ülkedeki bütün gruplaşmaları, iç düşmanlıkları, çelişkileri ve hesaplaşmaları Avrupa'ya taşındı. Yaklaşık on yıl süren bu dönemin ardından geriye didişmelerle dolu, yapılan az çok kalıcı çok az şeyi içeren boş bir tarih kalacaktı.

Paris ev işgalleri döneminde yeterince anlamadığımız, ama sonraki yıllarda bazen kafamıza vurarak bize kendini anlatan en önemli olgu şuydu: Sadece Fransa'da değil herhangi bir Batı Avrupa ülkesinde az çok etkisi ve kalıcılığı olacak bir iş yapacaksan eğer, Türkiye'deki örgüt ya da örgütlerin ne söylediğine ve ne istediğine gerektiğinde aldırmamayı bileceksin. Paris ev işgalleri bu aldırmamanın görece kolay olduğu bir dönemin sonuna yetişti.

1990'lı yılların sonunda ve 2000'li yılların başında Paris'te ev işgallerinde yer almış pek az kişi bulunuyor. Herkes bir tarafa hatta başka ülkelere dağılmış. Paris'teki eski işgalcilerden de aynı yerde iki kişiyi bulmak olanaksız. Kimisi her şeyden uzaklaşmış, halen politik olmayı sürdürenler ise farklı gruplara dağılmışlar. Yine de artık yıllar öncesinde kalmış işgal söz konusu olduğunda, o değişik günlerin farklı bir özlemle hatırlandığı söylenebilir.

EKLER

EK I:

Aşağıdaki haber, Hürriyet gazetesinin Avrupa baskısının 2 Ocak 1982 Cumartesi tarihli sayısında başsayfa ve yazının devamı olarak 13. sayfada yayınlandı. Erol Özkoray tarafından yazılan haber ve haberin içerdiği söyleşiyle ilgili belirtilebilecek iki nokta var:

Birincisi; evlerin kapısı duvar çekilerek örülmemişti. Önlem olarak kapalı tuttuğumuz 12 numaralı apartmanın kapısı duvar rengindeydi ve ancak yakından dikkatle bakıldığında kapı olduğu anlaşılıyordu. Kapının yanında, kaldırıma yakın yükseklikte demir bir kepenk açılarak da eve girilebiliyordu. İlk günler sadece bu girişi kullandık.

İkincisi; evlerin randevuevi olduğunu önceden duymamıştık. Daha sonra da, Paris Belediyesi dışında böyle bir iddiada bulunan olmadı. Mahallenin ortasında üstelik de Belediye'ye ait olan yan yana üç apartmanın randevuevi olarak kullanılması olacak şey değildi. Paris Belediyesi zamanında randevuevi işletmişse, doğaldır ki bunu bilemezdik. Sözün kısası bu evler ister "genel" ister "özel" ev olsunlar, yıllar önce ne için kullanılmış oldukları bizi hiç ilgilendirmiyordu.

Gazetenin ilk sayfasında haberle ilgili bir de fotoğraf yer alıyor. Arkadan çekilen fotoğrafın altında şu altyazı var: "50 kadar Türk işçisinin protesto amacıyla Charbonniere sokağında ev işgal etmeleri Fransız polisini de harekete geçirdi. Polisten çekindikleri için yüzlerini saklayan protestocu Türk işçiler, işgal ettikleri evin duvarına protesto afişi asarken Hürriyet muhabiri de onları görüntülüyordu".

101 yaşında

Başbakan, Hürriyet aracılığı ile yeni yılınızı kutladı

Ulusu: Yurdumuzu tanıtacağınıza inancım tamdır

● Başbakan Bülend Ulusu, Avrupa'daki Türkler'e "Hepinizi sevgiyle selamlıyor ve en iyi dileklerimi sunuyorum" diye seslendi. (Yazısı 13. Sayfada)

Yeni yıla ev işgal ederek girerken ilk direnişi gerçekleştirdiler

50 Türk, Paris'te konut sorununa savaş açtı

● Yabancılar mahallesinde işgal edilen eve "Irkçı konut politikasına son" yazılı pankart asıldı

Ersel ÖZKORAY

PARİS, (Hürriyet) - Paris'in Charbonniere Sokağı'nda 10 numaralı evin önüne dün 10.12.14 numaralı evlerin pencerelerinde asılı olan pankartlarda "Irkçı konut politikasına son" yazısını okuyorsunuz. İşgalcilerden bazıları pencerelerden, plastiden çıkmadıkları için yüzlerini saklayarak dışardaki gazetecilere açıklarlar. Ner ile evin kapısı da dövar malzemesi bırakıldığı için ilk başta içeriye girişi bulmak olmasa bile. Daha sonra demir bir ka-

(Devamı 13. Sayfada)

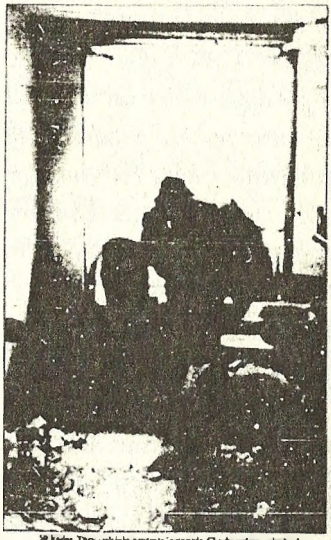

50 kadar Türk ve dostunun pencerede asılı pankartlarla Charbonniere sokağında ev işgal etmeleri Fransız polisini de harekete geçirdi. Polisten çekinmeyen kimi yaşlı kadınlar pencerelere Türk bayrakları, kimi eşitleri evin duvarına protesto afişleri yapıştırdılar. Hürriyet muhabiri ile sonra

Avrupa'da yılbaşı gecesi

Türkler Yeni Yıla nasıl girdi?

HABERİ 2. SAYFADA

"Atatürk yolunda zor engelleri milletçe aştık. Bu hızımızı kesmemek Yılı'nı kapa

Devlet Ba

—(Yı

ATATÜRK bu
girdi.
Milletçe, O'nun
Cumhuriyet'in d
çok yakın geçmi
daha iyi anlıyac
Devlet Başk
dediği gibi, 198
engelleri aşarak
Ama Türkiye Cu
geleceğinden ü
duşmekte.
Onumuzde da
zor günler çıkabi
milletçe bütün b
Atatürk ilkelerin
Cumhuriyet rejim
yaşayacağımızda
yoktur. Milletçe
beraberlik içinde
düşüncelerimiz farklı
varmamak için or
yoktur.
Aydınlık ve gu
yakın geçmişin a
bizde bıraktığı ta
onaracaktır.
Atatürk'ü ve Al
unutmadıkça, on
sapmadıkça, Ata
karşımızda gördü
güvencesini yürü
hissiyeceğiz.
Ne demektir A
Bu sorunun
Atatürk verir

40 dö
bil

40 milyon lira'y
sarayı, Çankaya

●X

Yeni yıla ev işgal ederek girerken ilk direnişi gerçekleştirdiler.

50 Türk, Paris'te konut sorununa savaş açtı

Yabancılar mahallesinde işgal edilen eve "ırkçı konut politikasına son" yazılı pankart asıldı.

Paris, (Hürriyet)- Paris'te Charbonniere Sokağı'nda 10 numaralı evin önündeyiz. 10-12-14 numaralı evlerin pencerelerinde asılı olan pankartlarda *'Irkçı konut politikasına son'* yazısını okuyoruz. İşgalcilerden bazıları pencerelerde, polisten çekindikleri için yüzlerini saklayarak dışarıdaki gelişmeleri dikkatle izliyorlar. Her üç evin kapısı da duvar çekilerek örüldüğü için ilk aşamada girişi bulmak olanaksız. Daha sonra demir bir kepenk açılıyor. *'Hürriyet muhabiri misiniz?'* sorusunu *'evet'* diye yanıtlayınca binaya girebiliyorum. İçerde yaklaşık 50 kadar Türk işçisi var. İçlerinden biri konuşmaya başlıyor: *'Bu gördüğünüz evler üç yıldır polis tarafından kapatılmış ve kimse oturmuyor, pazartesi akşamı işgale başladık. Amacımız kamuoyunu içinde bulunduğumuz konut sorunu çerçevesinde bilgilendirmek. Fransız basınından gazeteciler de geldiler. Ayrıca serbest radyolar da sürekli anons yaparak Paris'te kamuoyu yaratmaya çalışıyorlar.'*

Randevuevi olduğu için kapatılan evlerin odalarını dolaşıyoruz. İnanılmaz derecede pis, fakat temizlenirse ve yetkililer gerekli izni verirlerse yurttaşlarımızın konut sorununun çözümü için olumlu ve ilk adım atılmış olacak.

İçlerinden biri sözü alıyor: *'Hükümetin çıkardığı aftan yararlanarak çalışma kartını aldık. Fakat insan gibi oturacak bir ev bulmamız imkansız. Yabancı olduğumuz için ev sahipleri kiraya vermiyorlar. Eğer buna niyetleri olsa bile, çok yüksek gelirimiz olduğunu belgelememizi istiyorlar. Sonuç olarak ev kiralaya-*

bilmemiz, ev sahiplerinin ırkçı tavırları yüzünden iyice çıkmaza giriyor.'

'*6 metrekarelik odada 8-10 kişi kalıyorduk*' diyen işgalci Türklerden biri sözü alıyor ve devam ediyor: '*Oturma koşullarımız gerçekten insanlık dışıydı. İşimiz var, fakat ev tutmamız hemen hemen imkansız, bazı arkadaşlar evsizlik yüzünden günlerdir metro'da yatmak zorunda kaldılar. Sonuç olarak çıkar yolu yasak edilen ve üç yıldır kullanılmayan bu üç evi işgal etmekte bulduk.*'

Beşinci gününe giren işgal sırasında, ilk aşamada evin suyunu ve elektriğini bağlayan işgalciler, önümüzdeki günlerde binaların temizliğine başlayarak yerleşmeyi düşünüyorlar. Paris'in ünlü yabancı mahallesi '*Goutte d'or*' (Altın Damla) mahallesinde sürdürülen ev işgali, diğer yabancı işçilerin de dikkatlerinin bu haklı eylem üzerinde yoğunlaşmasına yol açtı. Çünkü onlar da her yabancı gibi ev sorununun büyük boyutlara ulaştığını biliyorlar.

Sosyalist hükümetin dar gelirlileri korumak amacıyla '*kiraları dondurma*' kararının iyi niyetli olmasına rağmen ters etki yaratması, konut sorununun daha da büyümesine yol açtı. Bunun nedeni de, kiraların dondurulmasını protesto etmek için ev sahiplerinin ya evlerini kiraya vermemeleri, ya da satmak istemeleri. Paris'te zaten kıt olan kiralık evler, bu durumda daha da azalmış oluyor. Ve kaçınılmaz olarak sorunun büyümesine yol açıyor.

Çeşitli Fransız kuruluşlarının aktif olarak desteklediklerı, basın ve televizyonun geniş yer verdiği '*ev işgali*' 5. gününü geride bırakırken, polis şimdiye kadar herhangi bir müdahalede bulunmadı. Özellikle '*Goutte d'or*' mahallesinde polisin işgalcileri zorla çıkartmak için harekete geçmesi olanaksız gi-

bi. Paris'in 18. bölgesindeki bu semtte oturanların yüzde 80'ini yabancıların oluşturması nedeniyle polisin herhangi bir hareketi '*Bardağı taşıran son damla*' olabilir. Zaten böyle bir girişim sosyalistlerin '*Yabancı politikası*'na da ters düşer.

'*Kartsızlar*' hareketini ilk kez başlatan Türkler, sosyalist hükümetin '*af*' ilan etmesini sağlarken, bu kez yine Türkler '*ev sorunu*' konusunu gündeme getirdiler. Başarılı olup olamayacaklarını ise zaman gösterecek".

EK II

Aşağıdaki haber, üç fotoğrafla birlikte, Tercüman gazetesinin Avrupa baskısının 17 Ocak 1982 tarihli sayısında yayınlandı. Yazı ve fotoğraflar başsayfanın üçte birini kaplayacak kadar büyüktü, yazının devamı ise 11. sayfada yer alıyordu.

Gazete haberinin en başında iri puntolarla yazılmış şu cümle yer alıyordu: "FRANSIZ KOMÜNİST TERÖR ÖRGÜTÜ SOLCU TÜRKLERE YARDIM EDİYOR"

Başlığın hemen altında büyük bir fotoğraf yer alıyor: Yüzü seçilemeyen bir kişi elektrik sigortalarının bulunduğu duvarın önünde gazete okuyor. Fotoğraf duvardaki yazıları göstermek için çekilmiş: Duvarlarda "TEK YOL DEVRİM" (Cephe), "Le Front" (Cephe) ve "BİRLİK YOLU" yazıları okunuyor. Fotoğrafın altında şu yazı var: "İşgal edilen eski genelevlerin ön duvarlarına da komünizmi öven Türkçe ve Fransızca yazılı pankartlar asılı. Güvenlik kuvvetleri bu kanunsuz işgal eylemi karşısında hareketsiz duruyor".

Fotoğrafın altında haberin asıl başlığı yer alıyor: "Kanun kaçağı Türkler Paris'te üç binayı işgal etti". Başlığın altında yine iri harflerle yazılmış bir yazı: "Oraların duvarlarını Marksist sloganlarla dolduran çoğu anarşik olaylara karışmış işgalcilerin politik sebeplerden dolayı bu eylemi gerçekleştirdikleri bildiriliyor".

Bu yazının altında iki küçük fotoğraf yer alıyor: İlk fotoğraf, 10 ve 12 numaralı apartmanların dış cephesine asılı olan pankartları gösteriyor. Üzerinde "CEPHE" ve "FRONT" yazılı büyük bir pankart var. Türkçe ve Fransızca iki kelime-

nin ortasında Cephe'nin amblemi yer alıyor. En üstte Fransızca olarak "Yaşasın Uluslararası Dayanışma" yazılı bir pankart görülüyor. "CEPHE-BİRLİK YOLU" (THKP-C (Acilciler)'le TKEP'in yayın organlarının adları) yazılı küçük bir pankart daha var. THKP-C (Acilciler)'le TKEP'in arasında kısa süre önce bir ittifak bildirgesi imzalanmıştı. Paris'te Yahya ve Cemal adlı iki Birlik Yolu taraftarı vardı. İşgalin ilk kadrosu içinde yoktular, evlerde de genellikle kalmadılar, ama sık sık gelerek sürekli destek oldular.) Fransızca ve Türkçe olarak yazılmış "Yaşasın Haklı İşgalimiz" ve "Irkçı Konut Politikasına Son" ise diğer pankartlar. On numarada ise, Türkiyeli İşçiler Dayanışma Derneği'nin Fransızca kısaltılmışı olan ASTT imzalı Türkçe, Fransızca ve Arapça olarak "Yaşasın İşçilerin Birliği" yazılmış tek büyük pankart yer alıyor. Fotoğrafın altında şu yazı yer alıyor: "Fransa'da terörist komünistlerin yardımı ile boş duran 3 genelevi işgal eden kanun kaçakları kaldıkları odaların duvarlarını bölücü ve yıkıcı sloganlarla donatmışlardır".

İkinci fotoğrafta, evin odalarından birinin görünümü yer alıyor. Fotoğrafın altında, "İşgalci Türkler gazetecilere yüzlerini göstermekten ısrarla kaçındılar. Bir kısmı terör eylemlerine de karışmış işgalciler adlarını da açıklamadılar".

En altta "Dış Haberler servisi" imzalı haber yer alıyor:

"Paris'te Fransız komünist terör örgütü '*Direkt Eylem*'in yardımı ile aralarında kanun kaçaklarının da bulunduğu solcu bir grup Türk, üç metruk binayı işgal etti.

Fransız başşehrinin eğlence merkezi Pigalle yakınlarındaki Barbes semtinde bulunan ve bir zamanlar genelev olarak kullanılan üç metruk oteli işgalleri altında tutan Türkler yüzlerini kapayarak bir basın toplantısı düzenlediler.

Halk'a ve olaylara
Tercüman
HER SABAH DÜNYA YENİDEN KURULUR, HER SABAH TAZE BİR BAŞLANGIÇTIR 17 JANUAR 1982/2 SONNTAG 73

ir gazete

asihat etti

töre

ne

rin»

ancı işçileri sevunan
bancı işçiler değişik
ve daha değişik
n geldikleri için
aşantıya uymakta
nektedirler» denildi

TRANSFERİ BUNDAN

lisi'nde bütçenin tümü
rüşmeler tamamlandı

YE BAKANI
cretin vergi dışı
ası imkânsız»

lanüstü Hal Kanunu ta-
ı kısa zamanda Danış-
e sevk edileceği. açık-

ANKARA BÜROSU

FRANSIZ KOMÜNİST TERÖR ÖRGÜTÜ SOLCU TÜRKLERE YARDIM EDİYOR

İşgal edilen eski genelevlerin dış duvarlarına da komünizmi övgü Türkçe ve Fransızca yazılı pankartlar asıldı. Güvenlik kuvvetleri bu kanunsuz işgal eylemini karşımda hareketsiz durmuştur. (FOTOGRAF: GAMMA/ABC).

Kanun kaçağı Türkler Paris'te üç binayı işgâl etti

▶ Odaların duvarlarını Marksist sloganlarla dolduran çoğu anarşik olaylara karışmış işgalcilerin politik sebeplerden dolayı bu eylemi gerçekleştirdikleri bildiriliyor.

Fransa'da terörist komünistlerle yardımı ile boş duran 3 genel evi işgal eden kanun kaçakları sahiplerin odalarının duvarlarını sloganlarla donatmışlardır.

İsabetli Türkler gazetecilere yüzlerini göstermekten sakınıyorlar, bir kısmı terör eylemlerine de karışan işgalciler adlarını da açıklamadılar.

DIŞ HABERLER SERVİSİ . .

Paris'te Fransız komünist terör örgütü Türkü Eylem'in yardımı ile sağlarında kanun kaçaklarının da bulunduğu solcu bir grup Türk, üç metruk

Ancı emre nerçek : «Büyük ölçüde ruda maddesi ithâl ediyoruz»

Yunanistan ka
ilhâl edildiği g
Türkiye'ye no

Atina
nota
redd

Dışişleri Bakanlığ
Görün, Yunan Bü
sözkonusu olmad

ALDIKAÇTI:
zamanında
çok kesin

MGK'den bir dire
belirten Anayasa
ni, "Anayasayı ye
inizden geleni ya
tişması bir dilekti
hazırlanması öngö
ayda tamamlanabi

Norveç, Türkiy
34 hava savu
sevkini d

Gaziosmanpaşa
ninda bir haftadır

Bombayı at
3 bin mark ö
Münih
bomba atı
ile ka

ZDF, "Müs
ekranlar

Odaların duvarlarını Türkçe Marksist sloganlarla dolduran işgalciler tek hedeflerinin Fransa'daki mesken sıkıntısını protesto etmek ve yetkililerin dikkatini çekmek olduğunu iddia ettiler.

Bazı yetkililer ise, çoğu anarşik olaylara bulaşmış işgalci Türklerin politik sebeplerden dolayı bu eylemi gerçekleştirdiklerini belirttiler.

Kaldıkları metruk otellerin dışına da komünizmi öven pankartlar asan eylemci Türklere komünist '*Direkt Eylem*' örgütünün geniş çapta yardım ettiği belirtildi. Direkt Eylem, Fransa'da adı bazı bombalama olaylarına karışan kanun dışı bir kuruluştur.

Bu arada Türkiye aleyhine açılan kampanyalara katılan başka aşırı sol örgütlerin de Türk işgalcilerini desteklediklerı öğrenildi.

Fransa'da, sosyalist Mitterand yönetiminin iktidara gelmesinden bu yana genellikle yabancı Marksist grupların eylemlerine müdahale edilmediği dikkati çekiyor.

Sosyalist Başbakan Pierre Mauroy'un da kabinesi içersindeki komünist bakanları kızdırmamak için güvenlik kuvvetlerinin Türk işgalcilerine karşı harekete geçmesini önlediği bildirildi".

EK III

Ev işgali çeşitli Fransız TV kanallarının yanı sıra gazetelerde de yer aldı. Burada yazılı örneklerden sadece ikisine yer veriyoruz.

1 Ocak 1982 tarihli Le Monde gazetesinde "*IMMIGRES TURCS, MILITANTS D'ACTION DIRECTE'... Trois nouveaux 'squats' à la Goutte-d'Or*" başlıklı bir haber yayınlandı. "*Göçmen Türkler ve Doğrudan Eylem militanları*" üstbaşlığının altında, "*Goutte-d'or'da üç yeni işgal*" sözleri yer alıyordu. 28 Aralık Pazartesi günü, Türkiyeli İşçiler Dayanışma Derneği (ASTT) ve devrimci bir örgüt olan Cephe'ye bağlı 50 Türk tarafından gerçekleştirildiği belirtilen ev işgalinde, ayrıca Doğrudan Eylem'in militanlarının da yer aldığı belirtiliyordu. Gazete haberinde evlerin dış cephesine asılan pankartlardan da söz ediliyordu: "Yaşasın Örgütlenmiş Anarşi", "Yaşasın Haklı İşgalimiz", "Irkçı Konut Politikasına Son". Haberin sonunda Türk göçmenler için Fransa'da politik mücadelenin ikinci planda yer aldığı, öncelikle kendi sorunlarını çözmeye çalıştıkları belirtiliyordu.

IMMIGRÉS TURCS, MILITANTS D'« ACTION DIRECTE »...

Trois nouveaux « squats » à la Goutte-d'Or

Fermés et inoccupés depuis trois ans, mais solides et en assez bon état, les immeubles des 10, 12 et 14, rue de la Charbonnière, à Paris (dix-huitième arrondissement), étaient une provocation dans ce quartier de la Goutte-d'Or, où le moindre mètre carré est suroccupé. Il suffisait de passer par les toits et de forcer un rideau de fer pour s'y installer. Depuis le lundi 28 décembre, c'est chose faite. Dans un immeuble, des membres d'Action directe ont établi leurs pénates. Les deux autres sont occupés par une cinquantaine de travailleurs turcs qui se proposent de nettoyer et d'aménager les locaux : « *pour en faire*, explique un porte-parole, *un endroit décent* ».

Les squatters turcs se réclament du comité de logement de l'Association de solidarité des travailleurs turcs, proche de l'organisation révolutionnaire

banlieue des travailleurs et étudiants turcs. « *A Paris*, dit le porte-parole, *il n'est pas possible de trouver des logements* [illegible] *nous nous présentons, que nous disons que nous sommes Turcs, on nous refuse la location. La plupart d'entre nous travaillent dans la confection. Les mois d'hiver sont les plus difficiles. La confection marche au ralenti. Beaucoup sont au chômage jusqu'en février, date à laquelle on aura à nouveau besoin de nous.* » Chômage — même saisonnier — et absence de carte de travail, c'est le cycle de l'illégalité. Quant aux propriétaires de logements, ils exigent des candidats locataires la preuve qu'ils touchent un salaire mensuel...

Ces squatters ont-ils alerté les autorités compétentes sur leur sort et leurs revendications? « *Non*, répondent-ils, *car nous connaissons la réponse* ».

Sur les façades des trois immeubles, de larges banderoles attirent le regard. Certaines sont signées « Action directe », d'autres de libertaires clamant : « *Vive le chaos organisé !* » Elles côtoient celles du Front : « *Vive l'occupation raisonnable !* » et « *Non à la politique raciste de* [illegible]

aucun lien avec les militants d'Action directe, disent les Turcs, *mais il se trouve qu'ils soutiennent le droit au logement des travailleurs immigrés et nous aident dans cette occupation. Pour nous, le combat politique en France est secondaire. Nous cherchons d'abord à résoudre nos problèmes.* »

Ch. Ca.

19 Ocak Pazartesi tarihli Le Monde gazetesinde işgal evlerinde polisle çatışma şu başlıkla yer alıyordu: "*Plusieurs policiers blessés par des 'squatters' de la rue de la Goutte-d'Or*". Haber, ev işgalcileriyle polis arasında çıkan çatışmada çok sayıda polisin yaralanmasıyla ilgiliydi. Çatışmanın nasıl geliştiği anlatılırken, bir devlet kuruluşu olan HLM'e bağlı olan üç eski otelin üç yıldan beri tamir amacıyla kapalı tutulduğu belirtilerek işgal evlerinin tarihçesine de yer veriliyordu.

FAITS DIVERS

A PARIS

Plusieurs policiers blessés par des «squatters» de la rue de la Goutte-d'Or

Six gardiens de la paix ont été blessés, dimanche 17 janvier, peu avant minuit, lors d'affrontements avec des « squatters » de la rue de la Goutte-d'Or à Paris (18e). Quatre d'entre eux ont dû cesser leur service. Selon la préfecture de police, de jeunes Turcs auraient demandé aux occupants d'une voiture de police d'intervenir dans un débit de boissons au 20, rue de la Goutte-d'Or, où avait lieu une bagarre. Arrivés sur place les policiers auraient été accueillis par des squatters armés de barres de fer, de cocktails Molotov et de pavés. Quinze voitures sont aussitôt arrivées en renfort. Six d'entre-elles ont été endommagées. Une seule renfort. Six d'entre elles ont été sonne a été interpellée, un travail-

[illegible] et des militants d'Action directe. Ces immeubles, des anciens hôtels de passe fermés depuis trois ans ont été rachetés depuis le mois de mars 1981, avec le 9, rue de la Goutte-d'or, qui leur est contigu, par la société d'H.L.M. France-Habitation. Celle-ci attend depuis octobre 1981 les permis nécessaires pour entreprendre les travaux et ouvrir dix-huit logements H.L.M. locatifs [illegible] à des

A ce sujet, M. Jean-Louis Laure, attaché de presse de la société, explique : « *La volonté de la société H.L.M. est de transformer les quelque 1 000 mètres carrés de surface habitable, composés uniquement de chambres en dix-huit logements H.L.M. locatifs. En accord avec la Ville de Paris et*

présenté au parquet.

Une personne, arrivée sur les lieux tout de suite après les événements, nous a affirmé : « *Des membres du mouvement Action directe et des immigrés désiraient apparemment squatteriser un nouvel immeuble désaffecté de la rue de la Goutte-d'Or et auraient trouvé des occupants. Il y aurait eu une bagarre, et c'est à ce moment-là que la police serait intervenue...* » Des incidents similaires éclatent régulièrement dans ce quartier surveillé

des immigrés [illegible] part, ces logements sont destinés à des familles de migrants. A cet effet, le financement global de l'opération est assuré environ pour moitié par un prêt locatif H.L.M. et l'Office central interprofessionnel de logement. Sur le plan administratif, une double demande d'autorisation de démolir (petits bâtiments dans les cours intérieures) et de réhabiliter a été déposée au mois d'octobre 1981 ; les dossiers

tipliant les « squats ». Les derniers en date ont été ceux des 10, 12 et 14, rue de la Charbonnière (de *Monde* du 1er janvier), occupés par des travailleurs turcs

tion, mais cette [illegible] a été rejetée, car on ne peut expulser pendant les mois d'hiver des occupants même illégaux d'habitations.

Ch. Ch.

ÜTOPYA YAYINEVİ KİTAP LİSTESİ

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Avrupa-merkezcilik, Resmi İdeoloji, Bilim...	Fikret Başkaya
Siyasal İslamın Arka Bahçesi	Yüksel Işık
Neo-liberal Saldırı, Kriz ve İnsanlık	G. Demirer-T.Demirer...
Küreselleşme mi Emperyalizm mi	Fikret Başkaya
Bilimlerin Vicdanı: Psikiyatri	Erol Göka
Tarihsel Seyri içinde ÖDP	M.B. Mısır-M. Horuş
YEDİYÜZ: Osmanlı Beyliğinden 28 Şubata	Fikret Başkaya
Entelektüel Yolculuğum	Samir Amin
Terör ne? Terörist kim? Cilt I	N. Chomsky-T. Demirer...
Terör ne? Terörist kim? Cilt II	N. Chomsky-T. Demirer...
Hiçkimsenin Cumhuriyeti	Kadir Cangızbay
Türkiye ve Reformları	Eugéne Morel
Gericilik Küreselleşirken Faşizm! Yeniden mi?	T. Demirer-J. Goytisolo...
"Avrupa Birliği ve Sosyalistler" Akıntıya Karşı	Der:S.Özbudun-T.Demirer
Marksizm ve Postmodern Gündem	Der:E.M. Wood-J.B. Foster
Kurtkapanı -Türkiye'de Faşizm-	Rıdvan Turan
Faşizm Yazıları	U.Eco-B.Brecht-İ.Ehrenburg
ÖDP Yazıları (Tartışmalar-Belgeler)	N.Atmaz - İ.Çayla...
Amerika Rüya Mı? Kabus Mu?	Der: G.Özgür-M.E. Sakınç
Yenilgi Tuzağı	Fikret Başkaya
Etnopsikiyatri	François Laplantine

SOSYOLOJİ VE FELSEFE

Gurvitch: Sosyoloji ve Felsefe	Haz: Kadir Cangızbay
Sosyolojiler Değil Sosyoloji	Kadir Cangızbay
Marx ve Beşeri Bilimler	Der: Gerhard Seel

MEDYA-İLETİŞİM DİZİSİ

İletişim ve Emperyalizm	Funda Başaran
Reklamların Dili -Reklamlarda Anlam ve İdeoloji-	Judith Williamson

EĞİTİM

Eğitim, Üniversite, YÖK	F. Alpkaya-T. Demirer...
Yetişkinler Eğitimi	Ahmet Duman
Antonio Gramsci'nin Marksist Pedagojisi	Franco Lombardi
Yüreğin Pedagojisi	Paulo Freire
Bir Çocuk Nasıl Sevilmeli -Ailede Çocuk-	Janusz Korczak

KENT VE ÇEVRE SORUNLARI

"YDD" Kıskacında Çevre ve Kent	G. Demirer-T. Demirer...
Kent ve Halk	Jean Robert

EDEBİYAT

Aşklar ve Kuşlar Azalırken	Erol Anar
Hançerini Ayışığına Çalan Adam	Adil Okay
Canıma Değmez Hayat	Bayram Balcı
Eylül Portreleri	İbrahim Yalçın
Kaç Kişi Kaldık	Adil Okay

ÖTEKİLER DİZİSİ

Iroquois Masalları	Der: Tehanetorens
Nasıl Satabilirsin ki Havayı	Kızılderili Şefin Bildirgesi
Parlanaka	Der: C. Mamani Laruta

SİYASAL KÜLTÜR DİZİSİ

Önce Söz Vardı	Der: Sibel Özbudun
Fransız Direniş Yöneticilerine Mektup	Jean Paulhan
Kavgam	Desen: Clement Moreau
Ulusal Sorun ve Kültürel Özerklik	V. I. Lenin
Marx ve Anarşistler	Paul Thomas
José Bové "Bir Köylünün İsyanı"	Paul Ariès-Christian Terras

KADIN DİZİSİ

Kadın Yazıları	S. Özbudun-T. Demirer...
Kadın Sözleri	Der: Patricia Latour

SANAT DİZİSİ

Picasso Konuşuyor	Der: Dore Ashton

1981 yılının son günleri, Paris... Dünyanın en tanınmış silahlı mücadele örgütlerinden "Doğrudan Eylem" (Action Directe) ile bir grup Türkiyeli göçmen işçi, Paris belediyesinin ev politikasını protesto etmek amacıyla üç apartmanı işgal ettiler. Avrupa'da yayınlanan Türkçe gazetelerde, Fransız basın ve televizyonunda geniş yankı bulan işgal yaklaşık 8 ay sürdü. Paris Belediye Başkanı şimdiki Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'tı. Fransız polisiyle çatışmak, Paris Belediyesi'yle mahkemelik olmak ve davayı kazanmak, Türkiyelilerin iç sorunları ve anarko-sendikalist eğilimi ağır basan "Doğrudan Eylem"le gittikçe gevşeyen ilişkiler... Türkiyelilerin ve Fransızların tarihinde ilk kez gerçekleşen bu olaylar dizisi, içeriden tanıklıkla doğrudan anlatılıyor.

ISBN-975-8382-64-0